

ISSN 1829-1155

Հիմնադիր՝

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ

Խմբագրական
խորհուրդ՝
Գագիկ Հարությունյան
Վահե Ստեփանյան
Վոլոդյա Հովհաննիսյան
Վալերի Պողոսյան
Առուշան Հակոբյան

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան, Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 58-81-71

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

2(86)
2017

© ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

• ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

- * ԿԻՍԱՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱԽԵՂՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ 1995 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ՀՐԱՅՐ ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ, ՎԱՐԴԱՆ ՊՈՂՈՍՅԱՆ 5
- * ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՄ ԲԱՅԵՐԻ ԼՐԱՑՄԱՆ ԵՎ ՀԱՂԹԱՀԱՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ (ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ) ՆԱՐԵԿ ՀԱԿՈՒԹՅԱՆ 13

• ՀՀ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ (1311-1325)

- * 2014 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 23-ԻՆ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՈՒՈՐՏՈՒՄ ՀԱՆՑԱՎՈՐ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱԿԱԶԴՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՍ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՓՈԽԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1311 - 4 հոկտեմբերի 2016թ.) 18
- * 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 2-ԻՆ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՏԵՍԱԿՆԵՐԻ(ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ԵՎ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ) ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՄԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» 2014 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 23-Ի ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐԻՆ ՄԻԱՆԱԼՈՒՄԱՍԻՆ» ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1312 - 4 հոկտեմբերի 2016 թվականի) 22
- * 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 2-ԻՆ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ՝ «ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԴԵՂԱՍԻՋՈՑՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՄԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» 2014 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 23-Ի ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐԻՆ ՄԻԱՆԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1313 - 4 հոկտեմբերի 2016 թվականի) 27
- * ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 205-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1314 - 11 հոկտեմբերի 2016թ.) 31

- * ՀԱՅԿ ՄԱՇՈՒՐՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 176-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1315 - 18 հոկտեմբերի 2016թ.).....46
- * ԿԱՐԻՆԵ ՏԻՏԱՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ԲԱՏՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 88-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 5-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1316 - 28 հոկտեմբերի 2016թ.).....59
- * 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒԼԻՄԻ 22-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՅՅԱԼ ԷՄԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ԽՐԱԽՈՒՄՄԱՆ ԵՎ ՓՈԽԱԴԱՐՉ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1317- 28 հոկտեմբերի 2016թ.) 71
- * 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 15-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԵՎ ԱՅԼ ԿԱԶՄԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ, ԴՐԱՆՑ ՇԱՐԺԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԻ, ԻՆՉՊԵՍ ՆԱԵՎ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1318 - 28 հոկտեմբերի 2016թ.).....76
- * ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔՐԵՄԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 21-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 4-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1319 - 1 նոյեմբերի 2016թ.).....80
- * 2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 30-ԻՆ ԵՎ 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 25-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՅՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ «ԶԱՆԳՎԱԾԱՅԻՆ ՈՉՆՉԱՅՄԱՆ ԶԵՆՔԻ ՏԱՐԱԾՄԱՆԸ ՀԱԿԱԶԴԵԼՈՒ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻ ԺԱՄԿԵՏԸ ՅՈԹ ՏԱՐՈՎ ԵՐԿԱՐԱԶԳԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՅՏԱԳՐԵՐԻ ՓՈԽԱՆԱԿՄԱՄԲ ԿՆՔՎԱԾ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1320 - 8 նոյեմբերի 2016թ.) 91

* ԷՄՄԱ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 1226-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ԵՎ 3-ՐԴ ՄԱՍԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1321 - 15 նոյեմբերի 2016թ.)	94
* ԺԱԿԼԻՆ ԱՅԱՆՅԱՆԻ, ԾԱՂԻԿ ԱՅԱՆՅԱՆԻ ԵՎ ԿԱՐԻՆԵ ԱՅԱՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 158-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ 4-ՐԴ ԿԵՏԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1322 - 22 նոյեմբերի 2016թ.)	108
* 1962 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ» ԿՈՆՎԵՆՅԻԱՅԻ ԿՈՂՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ ԾԱԳՈՂ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ՝ ՀԱՇՏԵՅՄԱՆ ԵՎ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ ԿՍԵՂՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1323 - 29 նոյեմբերի 2016թ.)	120
* 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 7-ԻՆ ՎԻԵՆՆԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄԻՋՈՒԿԱՅԻՆ ՓՈՐՁԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՊԱՐՓԱԿ ԱՐԳԵԼՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՄԻՋԵՎ ՄԻՋՈՒԿԱՅԻՆ ՓՈՐՁԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՊԱՐՓԱԿ ԱՐԳԵԼՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՀԱՄԱՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍՇՏԱԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԿԱՌՈՒՅՅՆԵՐԻՆ ԱՌՆՉՎՈՂ ԱՇԽԱՆՔՆԵՐԻ՝ ՆԵՐԱՌՅԱԼ ՀԵՏՎԿԱՅԱԳՐՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՅՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1324 - 29 նոյեմբերի 2016թ.)	124
* ՄԱՐԻԱՍ ԼԱԼԱՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 41-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 12-ՐԴ ԿԵՏԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1325 - 29 նոյեմբերի 2016թ.)	128

• ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

* ԴԻՏՈՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ	136
* ՀՅՈՒՐԵՐ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ	137
* ՉԵԽԻԱՅԻ ԴԵՄՊԱՆԸ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ	138
* ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ	139

Հրայր ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ

ՀՀ ԱԺ պետական իրավական և մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ՀՀ պետական կառավարման ակադեմիայի դոկտորանտ

Վարդան ՊՈՂՈՍՅԱՆ

Քաղաքագիտության մագիստրոս, ԳՄՀԸ իրավական ծրագրի ղեկավար Հայաստանում

**ԿԻՍԱՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ՁԵՎԱԽԵՂՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
1995 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

Ցանկացած պետության նոր Սահմանադրության, առավել ևս առաջին Սահմանադրության, ընդունումը կապված է կամ անկախության ձեռք բերման, կամ հասարակական հարաբերությունների արմատական այնպիսի փոփոխությունների հետ, որոնց պարագայում գործող սահմանադրական կարգավորումներն այլևս բավարար չեն հասարակության ու պետության բնականոն, կայուն զարգացումն ապահովելու համար: Հայաստանի Հանրապետության առաջին Սահմանադրությունն ընդունվեց հենց նման պայմաններում:

Նոր Սահմանադրության ընդունման հարցը դրվեց Հայաստանի անկախության հռչակումից անմիջապես հետո: Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի որոշմամբ 1990 թվականի նոյեմբերի 5-ին նոր Սահմանադրության տեքստի մշակման համար ստեղծվեց սահմանադրական հանձնաժողով¹:

Նոր Սահմանադրության մշակման ժամանակ կառավարման ձևի ընտրությունը սահմանադրաքաղաքական բանավեճերի կիզակետում էր:

Չունենալով կառավարման ոլորտի խորը ավանդույթներ, ունենալով խորհրդային անցյալ՝ դժվար էր գուտ տեսական հարթությունում մշակել կառավարման մի մոդել, որը տևական ժամանակահատվածում ցույց կտար իր կենսունակությունը: Հետագայում պարզ դարձավ, որ այս խնդիրն առկա էր ոչ միայն Հայաստանի Հանրապետությունում, այլ նաև ԱՊՀ այլ երկրներում ևս: Հայաստանի Հանրապետության և ԱՊՀ մյուս

¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն Խորհրդի տեղեկագիր, N 21 (977) 15 նոյեմբերի 1990թ.:

երկրների սահմանադրությունների ու դրանց իրականացման պրակտիկայի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ այս պետությունների կառավարման ձևերն ունեն «արատներ»: Իհարկե, կառավարման կատարյալ ձևեր չկան, և յուրաքանչյուր երկրի պետական իշխանության կազմակերպումը միշտ էլ որոշակի հակասություններ ու թերություններ է պարունակում: Սակայն կան թերություններ, որոնք արժանի են հատուկ ուշադրության: ԱՊՀ երկրներում «նախագահ-կառավարություն-խորհրդարան» հարաբերությունների եռանկյունը զգալի արատներ ունի, որոնք ընդգրկում են ինչպես իրավական, այնպես էլ իրական քաղաքականության ոլորտը: Այս թերություններն այստեղ կրում են համակարգային բնույթ, չեն վերանում տևական ժամանակ և դառնում են խրոնիկական²:

Հայաստանի Հանրապետության կառավարման կիսանախագահական ձևի ընդունումը պայմանավորված էր մի քանի հանգամանքներով: 1991 թվականին արդեն գոյություն ուներ ուղղակիորեն ընտրվող Հանրապետության Նախագահի պաշտոն, և իշխող քաղաքական վերնախավը, Հանրապետության Նախագահի գլխավորությամբ, շահագրգռված էր այդ պաշտոնի պահպանմամբ և ուժեղացմամբ: Կառավարող մեծամասնությունը առավելապես զբաղված էր այնպիսի կառավարման ձևի փնտրտուքով, որը թե՛ իրավական առումով և թե՛ փաստացի կամրապնդեր Հանրապետության Նախագահի ուժեղ դիրքը: Պատմական իրադարձությունների զարգացման այդ փուլում նման մոտեցումն ուներ իր տրամաբանությունը պառլամենտն ու քաղաքական կուսակցությունները, ինչպես նաև պետաիրավական շատ ինստիտուտներ, գտնվում էին վերափոխման փուլում, իսկ ժողովրդական ալիքի վրա իշխանության եկած քաղաքական ուժի առաջնորդը դիտվում էր որպես առկա բոլոր խնդիրների լուծման երաշխավոր:

Ընդդիմությունը, որը հիմնականում պառլամենտական կառավարման ձևի կողմնակից էր, խորհրդարանում կազմում էր փոքրամասնություն, և նրա ազդեցությունը չէր կարող լինել վճռորոշ: Իշխող մեծամասնության սահմանադրական պատկերացումների անթաքույց արտահայտությունը սահմանադրական հանձնաժողովի կողմից մշակված 1994 թվականի ապրիլի 20-ի նախագիծն էր, որը Հանրապետության Նախագահի համար ամրագրում էր բացարձակ գերակա դիրք՝ Հանրապետության Նախագահին առանց պառլամենտի մասնակցության նշանակում և ազատում էր վարչապետին (հոդված 74 կետ 6), կարող էր լուծարել խորհրդարանը (հոդված 74, կետ 5) և ուներ 2/3 վետոյի իրավունք (հոդված 74, կետ 3): Միակ զիջումը վերաբերում էր խորհրդարանին, համաձայն որի վերջինս կարող էր կառավարությանն անվստահություն հայտնել պատգամավորների

² Sté u O.И. Зазнаев Дефекты форм правления стран СНГ՝ <http://www.politex.info/content/view/498/30/>:

ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ, այլ ոչ թե՛ պատգամավորների ընդհանուր թվի 2/3-ով, ինչպես դա նախատեսված էր 1991 թվականի օգոստոսի 1-ի «Հայաստանի Հանրապետության նախագահի մասին» օրենքի 8 հոդվածի 6-րդ կետով³:

Այս դրույթների առկայության պարագայում, զուտ ձևական առումով անգամ, այդ կառավարման ձևը դժվար կլիներ անվանել կիսանախագահական: Միայն Ազգային ժողովի կողմից կառավարությանը անվստահություն հայտնելու դրույթի առկայությունը դեռևս այս համակարգը կիսանախագահական չի դարձնում:

Կառավարող մեծամասնության ընտրությունը կանգ առավ գերլիագորություններով օժտված Հանրապետության Նախագահի մոդելի վրա, քանի որ այն հնարավորություն էր տալիս ճգնաժամային իրավիճակներում հակամարտությունը միշտ լուծել Հանրապետության Նախագահի օգտին՝ պառլամենտի լուծարմամբ: Այս լիազորությունը 1991թ. օգոստոսի 1-ի «Հայաստանի Հանրապետության նախագահի մասին» օրենքով Հանրապետության Նախագահը չունեի, սակայն Լևոն Տեր-Պետրոսյանը դրա կարիքը խիստ էր զգում 1992 թվականից: Կիսանախագահական մոդելի ընտրությունը պայմանավորված էր նաև այն հանգամանքով, որ իշխող վերնախավը գիտակցում էր տևական ժամանակ երկրում տնտեսական սուր խնդիրների առկայությունը և ցանկանում էր պետության գլխին առանձնացնել այդ խնդիրներից, իսկ դրանց համար ունենալ բավականին բարձրաստիճան մի պաշտոնատար անձ, որը չէր ունենա քաղաքական ամբիցիաներ, չէր ունենա քաղաքական հենարան, սակայն պատասխանատու կլիներ գործադիր իշխանության, հետևաբար այդ ոլորտի ձախողումների համար, իսկ Հանրապետության Նախագահը կստանձներ վերկուսակցական արբիտրի դեր: Ի տարբերություն նախագահական և պառլամենտական կառավարման ձևերի՝ կիսանախագահական կառավարման ձևն այդ հնարավորությունը տալիս էր:

Գերիշխող էր նաև այն մոտեցումը, որ երկրին պետք է «ամուր ձեռք», և դա կարող է լինել Հանրապետության Նախագահը:

Հետխորհրդային սահմանադրությունները ուժեղ նախագահական իշխանություն են սահմանել ՌԴ-ում, Հայաստանում, Ուկրաինայում, Վրաստանում և առավել ևս Ադրբեջանում, Ղրղզստանում, Ղազախստանում, Ուզբեկստանում, Տաջիկստանում: Այս երկրների նախագահները ավելի մեծ լիազորություններ ունեն, քան ԱՄՆ-ի կամ Ֆրանսիայի նախագահները⁴:

Չնայած այն հանգամանքին, որ սահմանադրական հանրաքվեի ժամա-

3 Տե՛ս ՀՕ-58 ՀՀԱԺՏ 1996/10, 30.04.1996:

4 Տե՛ս А. Арутюнян Место президента в системе политико-правовых институтов постсоветских республик // Jurisprudencija. 2005, Т. 77 (69), էջեր 5-10:

նակ սահմանադրության նախագիծը հանրությանը ներկայացվում էր որպես ֆրանսիական մոդել, և որի վրա զգալի աշխատանք էին տարել ֆրանսիացի սահմանադրագետները, Հայաստանի սահմանադրական մոդելը զգալիորեն տարբերվում է ֆրանսիականից:

Այդ առումով արժե նշել, որ հետխորհրդային սահմանադրությունները մեծամասամբ իրենց հիմքում ունեն Ֆրանսիայի Սահմանադրությունը: Բայց կան լուրջ տարբերություններ⁵: Եթե Ֆրանսիական կառավարման մոդելը ենթադրում է համակեցության իրավիճակներ և իշխանության կենտրոնի մասնակի տեղափոխում դեպի վարչապետը, ապա Հայաստանի մոդելի հիմքում ընկած է Հանրապետության Նախագահի իշխանությունը հնարավորինս մեծացնելու և իշխանության մարմինների համակարգում նրան գերակա դիրք տալու գաղափարը և ըստ էության համակեցության իրավիճակների բացառման սկզբունքը: Ֆրանսիայի Սահմանադրությունից ամենաեական տարբերությունները վերաբերում են կառավարության նկատմամբ Հանրապետության Նախագահին վերապահված լիազորություններին:

Թե՛ Ֆրանսիայի և թե՛ Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրությունների հիմքում դրված է Շարլ դե Գոլի հանրաճանաչ սահմանադրական դոկտրինը. «Անհրաժեշտ է, որ պետությունը օժտված լինի գլխով, այսինքն՝ ունենա ղեկավար, ի դեմս որի ժողովուրդը տեսնի մեկին, որը կանգնած է բոլոր հոսանքներից վեր և ի գորու է լուծել խնդիրներ, իր վրա վերցնելով ազգի ճակատագրի պատասխանատվությունը»⁶:

Հայկական և ֆրանսիական սահմանադրությունների առավել խոր վերլուծությունը վկայում է, որ իրենց թվացյալ նմանությամբ հանդերձ, հայկական և ֆրանսիական կառավարման ձևերը արմատական տարբերություններ ունեն:

1. Ամենաառանցքային տարբերությունը վարչապետին իր հայեցողությամբ ազատման իրավունքն է, որն ի տարբերություն Հայաստանի նախագահի, Ֆրանսիայի նախագահը չունի:

2. Կառավարության կազմավորման կարգը ձևականորեն նույնն է, կառավարության ձևավորման հարցում Հայաստանի Հանրապետության և Ֆրանսիայի նախագահները ունեն նույն լիազորությունները, սակայն վարչապետին պաշտոնանկ անելու Հանրապետության Նախագահի միանձնյա իրավունքը կտրուկ կերպով փոխում է իրավիճակը՝ ուժերի հարաբերակցությունը հոգուտ Նախագահի: Քանի որ վարչապետի պաշտոնավարումը կախված է ոչ միայն պառլամենտական մեծամասնության կամքից, այլև առաջին հերթին Հանրապետության Նախագահից, ապա

5 Տե՛ս նույն տեղում:

6 Տե՛ս Круголов М.А. Президент Французской республики, Москва, 1980, էջ 47: Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրություն, Եր., Մխիթար Գոշ, 1997թ.:

կառավարության կազմավորման ժամանակ պառլամենտը գրեթե ստիպված է կատարել Հանրապետության Նախագահի կամքը, հատկապես, երբ Հանրապետության Նախագահն ունի պառլամենտը լուծարելու իրավունք: Պառլամենտական մեծամասնությունը, անգամ իր համար ոչ այնքան ընդունելի վարչապետի թեկնածուի առաջադրման պարագայում, ավելի շուտ կհամակերպվի այդ թեկնածության հետ, քան գնա առճակատման աչքի առջև ունենալով լուծարվելու «վտանգը»:

3. Սահմանադրության 85 հոդվածի 3-րդ մասով Հանրապետության Նախագահին լիազորություն է վերապահված վարչապետի ներկայացմամբ սահմանել կառավարության կառուցվածքը և գործունեության կարգը: Այսինքն՝ առանց Հանրապետության Նախագահի անհնար է սահմանել, թե որ նախարարությունները պետք է գոյություն ունենան, ինչպիսին պետք է լինեն հարաբերությունները գործադիր իշխանության տարբեր մարմինների միջև, ինչպես պետք է կառավարությունը կազմակերպի իր գործունեությունը և այլն: Այս դրույթը կառավարության դիրքի էական թուլացում է ենթադրում: Անգամ այն դեպքում, երբ Նախագահն ընդառաջ գնալով պառլամենտական մեծամասնությանը վարչապետ նշանակի հենց այդ մեծամասնության ներկայացուցչին, միևնույն է, վերջինս չի ստանում ինքնուրույն աշխատելու բավարար պայմաններ:

4. Սահմանադրության 86 հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ կառավարության բոլոր որոշումները վավերացնում է Հանրապետության Նախագահը: Ի տարբերություն Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի այս լիազորության Ֆրանսիայի Նախագահը վավերացնում է միայն նախարարների խորհրդում ընդունված օրդոնանսները և դեկրետները (հոդված 13): Ավելին, Ֆրանսիայում Հանրապետության Նախագահի ուղղակի ընտրությունների ինստիտուտի ներդրումից հետո, սահմանվեց կրկնաստորագրման ինստիտուտը՝ Նախագահի ակտերը մինչև չկրկնաստորագրվեն վարչապետի կամ համապատասխան նախարարի կողմից, չեն կարող կիրառվել:

5. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունն ամրագրում է Հանրապետության Նախագահի գերակա դիրքն արտաքին քաղաքականության, պաշտպանության և անվտանգության բնագավառներում: Մյուս կողմից՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունը, թեև 85 հոդվածի առաջին մասում ամրագրում է գործադիր իշխանությունն իրականացնելու կառավարության հիմնական ֆունկցիան, սակայն կառավարության լիազորություններին նվիրված 89 հոդվածում որևէ բան չի ասում, թե ով է մշակում երկրի ներքին քաղաքականությունը: Ֆրանսիայում այս հարցը կարգավորված է բավականին հստակ. Սահմանադրության 20 հոդվածի համաձայն՝ կառավարությունը որոշում և դեկավարում է երկրի քաղաքականությունը, իսկ Հանրապետության Նախագահը լիազորությամբ

յուններ ունի միայն քաղաքականության որոշակի բնագավառներում: Իհարկե, կիսանախագահական կառավարման ձևին բնորոշ դուալիստական գործադիր իշխանությունը բարդացնում է տարբեր բնագավառներում Հանրապետության Նախագահի և կառավարության լիազորությունների հստակ սահմանազատումը, սակայն այս խնդիրը սկզբունքային տեսակետից պետք է հստակ սահմանված լինի Սահմանադրությամբ:

Սահմանադրության համաձայն՝ արտաքին քաղաքականության և պաշտպանության բնագավառներում Ֆրանսիայի Նախագահի իրավասությունն այդքան դոմինանտ չէ, որքան Հայաստանում: Ֆրանսիայի Նախագահն այստեղ պարտավոր է համագործակցել կառավարության հետ, որի հիմնական գործիքը սահմանադրության 19 հոդվածով նախատեսված կրկնաստորագրման ինստիտուտն է: Ըստ այդ հոդվածի՝ Ֆրանսիայի նախագահի բոլոր ակտերը, բացառությամբ վարչապետի նշանակման և ազատման (հոդված 8 մաս 1), հանրաքվեի նշանակման (հոդված 11), Ազգային ժողովի լուծարման (հոդված 12), պառլամենտի պալատներին ուղերձների (հոդված 16, 18), միջազգային պարտավորությունների սահմանադրականության հարցով սահմանադրական խորհուրդ դիմելու (հոդված 54), սահմանադրական խորհրդի նախագահ և երեք անդամ նշանակելու (հոդված 56) և օրենքների սահմանադրականության հարցով սահմանադրական խորհուրդ դիմելու (հոդված 61), կրկնաստորագրվում են վարչապետի և, անհրաժեշտության դեպքում, համապատասխան նախարարի կողմից: Կրկնաստորագրմամբ վարչապետը հավաստում է, որ խոսքը գնում է Հանրապետության Նախագահի ակտի մասին, և որ դրա իրականացման համար պահպանված են անհրաժեշտ կանոնները: Միաժամանակ վարչապետն իր ստորագրությամբ այդ ակտի համար քաղաքական պատասխանատվություն է ստանձնում պառլամենտի առջև: Վարչապետն իրավաբանորեն չունի ակտը կրկնաստորագրելու պարտականություն: Ակտի ընդունման համար անհրաժեշտ է Հանրապետության Նախագահի և վարչապետի համաձայնությունը՝ դրա բովանդակության վերաբերյալ: Կրկնաստորագրումը վերաբերում է գործադիր իշխանության բոլոր ոլորտներին, բացառությամբ 16 հոդվածի, որը վերաբերում է Հանրապետության Նախագահի լիազորություններին՝ ռազմական կամ արտակարգ իրավիճակներում:

6. Հայաստանի Սահմանադրության 56 հոդվածում ամրագրված՝ Հանրապետության Նախագահի հրամանագրեր արձակելու իրավունքը նրա առջև դնում է միայն մեկ սահմանափակում՝ հրամանագրերը չպետք է հակասեն Սահմանադրությանը և օրենքներին: Այդ սահմանափակումը բացարձակապես բավարար չէ, քանի որ այս հոդվածը մի կողմից՝ Հանրապետության Նախագահին տալիս է առաջնային նորմաստեղծության իրավասություն, իսկ մյուս կողմից՝ սահմանում է Հանրապետության

Նախագահի բոլոր տեսակի հրամանագրերի գերակայություն՝ կառավարության որոշումների և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի նկատմամբ: Ի տարբերություն Ֆրանսիայի՝ Հայաստանում իսպառ բացակայում է կրկնաստորագրման ինստիտուտը: Ուշադրություն պետք է հրավիրել այն հանգամանքի վրա, որ կա մոտեցում, համաձայն որի՝ Նախագահի կարգավիճակը՝ «պետության գլուխ», «օրենսդիր, գործադիր, դատական իշխանության բնականոն գործունեությունը ապահովող», վերջինիս տալիս է Սահմանադրությամբ նաև չսահմանված լիազորություններ և փաստացի պետական մարմինների համակարգում Նախագահի դերի էլ ավելի է բարձրացում: Թեպետ անհրաժեշտ է նշել, որ Հանրապետության Նախագահը (ի տարբերություն ԱՊՀ շատ երկրների նախագահների) «նման լիազորություններից» չի օգտվել:

7. Ֆրանսիայում Նախագահի կողմից կատարվող քաղաքացիական և ռազմական պաշտոններում բոլոր նշանակումները ենթակա են կրկնաստորագրման (հոդված 13, 19 հոդվածի հետ միասին), իսկ որոշակի կատեգորիաների, այդ թվում՝ դեսպանների, գեներալների, կենտրոնական կառավարչությունների ղեկավարների, պրեֆեկտների նշանակումն իրականացվում է միայն նախարարների առաջարկությամբ (հոդված 13, մաս 3): Հայաստանում Նախագահն առանց որևէ առաջարկի կամ կրկնաստորագրման նշանակում է զինված ուժերի բարձրագույն հրամանատարական կազմը (հոդված 55 կետ 12), օրենքով նախատեսված դեպքերում նշանակումներ է կատարում քաղաքացիական պաշտոններում (հոդված 55, կետ 5): Նա վարչապետի առաջարկությամբ նշանակում և ազատում է գլխավոր դատախազին և Երևանի քաղաքապետին (հոդված 55, կետ 9, հոդված 108, մաս 2)⁷: Քանի որ, ի տարբերություն Ֆրանսիայի, Հայաստանի Նախագահը ունի վարչապետին ազատելու ինքնուրույն իրավունք, ապա պարզ է, որ նրա ազդեցությունը գլխավոր դատախազին և Երևանի քաղաքապետին նշանակելու հարցում շատ մեծ է: Հայաստանի Նախագահը ձևականորեն որևէ առնչություն չունի մարզպետների նշանակման հետ, սակայն, քանի որ նրանք նշանակվում և ազատվում են կառավարության որոշմամբ, ապա իրավական տեսակետից նրանք նույնպես ենթակա են Հանրապետության Նախագահի վավերացմանը: Հետևաբար առանց Հանրապետության Նախագահի համաձայնության՝ մարզպետները ևս չեն կարող ստանձնել իրենց լիազորությունները:

Սահմանադրական իրավունքի տեսանկյունից Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի իշխանությունը շատ ավելի մեծ է, քան Ֆրանսիայի Նախագահինը, և այդ տարբերությունը հատկապես ցայտուն է քաղաքական պրակտիկայում: Երկու երկրների քաղաքական մշակույթների և

⁷ Տե՛ս Օстром В. Смысл американского федерализма Москва, Арена, 1993:

կուսակցական համակարգերի հսկայական տարբերությունն ավելի է մեծացնում այդ հեռավորությունը: Այնտեղ, որտեղ օրենսդիր մարմինները պառակտված են, կոալիցիոն կառավարությունը թույլ, իսկ դատական համակարգը՝ չկայացած, նույնիսկ ոչ մեծ լիազորություններ ունեցող նախագահը կարող է որոշիչ դեր ունենալ իրադարձությունների զարգացման վրա⁸:

ՀՀ կառավարման ձևի արատները առավելապես նման են ԱՊՀ երկրների կառավարման ձևի արատներին: Կարելի է պնդել, որ ՀՀ Սահմանադրությունը և քաղաքական պրակտիկան արտացոլում են կառավարման ձևերի արատների ամբողջ «հովհարը»: Միանշանակորեն կարելի է պնդել, որ այդ արատների վերացումը հնարավոր է ոչ այնքան այս երկրների օրենսդրության բարելավման, որքան վարչակարգային և համակարգային փոփոխությունների ճանապարհով⁹:

Հարկ է նկատել նաև, որ պետական իշխանության իրական ծավալը և Հանրապետության Նախագահի՝ որպես պետության գլխի, ազդեցության աստիճանը սոցիալական գործընթացների վրա պայմանավորված է ոչ միայն սահմանադրորեն ամրագրված լիազորությունների ծավալով, այլ նաև կոնկրետ Նախագահի անհատական հատկանիշներով¹⁰:

Հայաստանի կառավարման ձևի համեմատությունը նախկին սոցիալիստական բլոկի երկրների հետ ցույց է տալիս, որ Հայաստանի Նախագահի սահմանադրական դիրքն ամենաուժեղն է: Այս առումով, Հայաստանի Սահմանադրությունը հիշեցնում է աֆրիկյան մի շարք երկրների սահմանադրությունները (Անգոլա, Բուրկինա Ֆասո, Կենտրոնաֆրիկյան Հանրապետություն, Գաբոն, Մադագասկար, Մավրիտանիա, Նիգեր), որտեղ Հանրապետության Նախագահը միանձնյա նշանակում և ազատում է վարչապետին և իր հայեցողությամբ կարող է լուծարել պառլամենտը:

8 Տե՛ս Օстром В. Смысл американского федерализма Москва, Арена, 1993:

9 Տե՛ս Օ.И. Зазнаев, նշվ. աշխ.:

10 Տե՛ս Ж.Д. Джангирян Разделение властей в Республике Армения: конституционная модель и практика. М.: Изд. МГУ, 2003, էջեր 82-83:

Նաբեկ ՀԱԿՈՐՅԱՆ
ԳԱԱ փիլիսոփայության և
իրավունքի ինստիտուտ
(հայցորդ)

ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՄ ԲԱՑԵՐԻ ԼՐԱՑՄԱՆ ԵՎ ՀԱՂԹԱՀԱՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ (ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ)

Արդի ժողովրդավարական պետություններում իրավունքի կիրառումն անալոգիայի (նմանօրինակության, համանմանության) միջոցով ունի սկզբունքային, կարևոր սահմանափակումներ: Իրավաբանական անալոգիան չի կարող կիրառվել քրեական իրավունքի և վարչական տույժերի ոլորտներում: Դա պայմանավորված է նրանով, որ «նմանության» կամ «ոչ նմանության» պատկերացումները պաշտոնատար անձանց մոտ կարող են լինել տարբեր, իսկ եզրակացությունները, որոնց նրանք կարող են հանգել, էականորեն տարբերվել: Ստեղծվում է կամայականության վտանգ, որը կարող է հանգեցնել ապօրինությունների: Հետևաբար, քրեական և վարչական պատասխանատվության ոլորտներում անալոգիայի կիրառումն օրինականության պահանջների տեսանկյունից անընդունելի է: Այստեղ գործում է «Առանց օրենքի չկա հանցագործություն և զանցանք, ուրեմն չկա պատիժ և տույժ» կանոնը («Nullum crimen, nullum poena sine lege»): Այս կանոնն անհատի անձեռնմխելիության, իրավական կարգավորման կայունության երաշխիք է, և հետևաբար, իրավակիրառման սուբյեկտն այս ոլորտում օրենսդրության նորմի բացակայությունը չի կարող դիտել որպես պոզիտիվ իրավունքի բաց: Իրավակիրառման սուբյեկտն այս ոլորտներում, բացահայտելով օրենքի բացը, պարտավոր է ղեկավարվել միայն գործող նորմերով և իրավաբանական անալոգիայի կիրառման իրավունք չունի: Գործի լուծումն այս դեպքում դրա կարճումն է:

Քրեական և վարչական պատասխանատվության ոլորտներում նորմի բացակայությունը հայտարարելիս, օրենսդիրը դա կարող դիտարկել կամ իրավաչափ երևույթ, կամ էլ գնահատել որպես բաց իրավունքի ոլորտում և լրացնել այն համապատասխան նորմ ընդունելու միջոցով¹:

Իրավունքում բացերի և դրանց լրացնելու հիմնախնդիրների հետազոտման համար առավելապես էական է ազգային օրենսդրության տարբեր ճյուղերում բացերի լրացման հնարավոր եղանակների մասին հարցի

1 Ազգային իրավական համակարգի մասին մանրամասն տես՝ Մաֆարյան Գ.Հ. Ազգային իրավական համակարգի պատմական զարգացման հիմնական ուղենիշները//Հայոց նորագույն պետականության քառորդ դարը: Երևան, 2016, էջ 107-110:

ՍԱՀՄԱՆԱՐԴՎԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՒԹՅՈՒՆ ♦ 2(86)/2017
13

ուսումնասիրումը (մասնավորապես՝ քաղաքացիական, քաղաքացիական-դատավարական, քրեական, քրեադատավարական, վարչական և այլն): Անհրաժեշտ է նշել, որ իրավունքի զանազան ճյուղերում բացերի լրացման ոչ բոլոր հարցերն են այսօրվա դրությամբ միանշանակորեն լուծված: Դիտարկենք, մասնավորապես, բացերի լրացման հնարավորություններն ու սահմաններն ազգային իրավունքի որոշ ճյուղերում:

Ազգային իրավունքի մի շարք ճյուղերում իրավունքի բացերի հաղթահարման հիմնական թույլատրելի միջոց է հանդիսանում առանձին օրենքով սահմանված դեպքերում գործն ըստ օրենքի անալոգիայի կամ իրավունքի անալոգիայի լուծելու հնարավորությունը²: Դրան համապատասխան ցուցումը պարունակում է, օրինակ, «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածը.

«1. Եթե ծագած հարաբերություններն ուղղակիորեն կարգավորված չեն օրենքով կամ իրավական այլ ակտերով, ապա այդպիսի հարաբերությունների նկատմամբ կարող չեն միայն օրենքով նախատեսված դեպքերում կիրառվել համանման հարաբերություններ կարգավորող իրավական ակտերը (անալոգիա):

2. Անալոգիա չի կարող կիրառվել, եթե դրանով սահմանափակվում են ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց իրավունքները, ազատությունները, կամ նրանց համար նախատեսվում է նոր պարտավորություն կամ պատասխանատվություն, կամ խստացվում են ֆիզիկական անձանց նկատմամբ կիրառվող հարկադրանքի միջոցները և դրանց կիրառման կարգը, ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կողմից հարկերի, տուրքերի և այլ պարտադիր վճարների վճարման կարգը, ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց գործունեության նկատմամբ հսկողություն ու վերահսկողություն իրականացնելու պայմանները և կարգը»³:

Ըստ վերոշարադրյալի, անալոգիա կարող է կիրառվել միայն այնպիսի հարաբերությունների (իրավական նշանակություն ունեցող գործերի, դեպքերի, հարաբերությունների և այլն) նկատմամբ, որոնք նախատեսված են օրենքով:

Այդպիսի մոտեցման դասական օրինակ կարող է ծառայել Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի 9.1 հոդվածը, որում մասնավորապես սահմանված է.

«1. Այն դեպքերում, եթե սույն օրենսգրքի 1 հոդվածում նախատեսված հարաբերություններն ուղղակիորեն կարգավորված չեն օրենքով կամ կողմերի համաձայնությամբ, և բացակայում է դրանց նկատմամբ կիրառելի գործարար շրջանառության սովորույթը, նման հարաբերությունների նկատմամբ, եթե դա չի հակասում դրանց էությանը, կիրառվում են համա-

2 Տե՛ս՝ Վաղարշյան Ա, Պետության և իրավունքի տեսություն: Դասախոսություններ: Էջ 305-306:
3 Տե՛ս՝ ՀՀՊՏ N 15 (190), 21.05.02.

նման հարաբերություններ կարգավորող քաղաքացիական օրենսդրության նորմերը (օրենքի անալոգիա):

2. Օրենքի անալոգիայի կիրառման անհնարինության դեպքում կողմերի իրավունքները և պարտականությունները որոշվում են էլնելով քաղաքացիական օրենսդրության սկզբունքներից (իրավունքի անալոգիա):»:

Հետևաբար, ՀՀ գործող քաղաքացիական օրենսդրությունը թույլ է տալիս խոսել առաջին հերթին անալոգիայի երկու հնարավոր տարատեսակների մասին, որոնք լիովին համապատասխանում են իրավունքում բացի սահմանման վերոշարադրյալ մոտեցմանը. 1/անալոգիայի տարրական տեսակ է հանդիսանում օրենքի անալոգիան. 2/ բացերի լրացման այս եղանակի կիրառման գործում ավելի բարձր և բարդ փուլ է հանդիսանում իրավունքի անալոգիան: Առաջին դեպքում իրավակիրատ մարմինը որոշակի փաստացի հարաբերությունների վրա է տարածում նմանատիպ հարաբերություններ կարգավորող հստակ նորմերը, երկրորդ դեպքում այն բխում է օրենսդրության ընդհանուր սկզբունքներից և իմաստից:

Իբրև իրավակիրառական պրակտիկայում բացերի լրացման հիմնական եղանակը նշող ընդհանուր հասկացություն՝ իրավունքի անալոգիան բավականաչափ մանրամասնորեն է վերլուծվել իրավագետների կողմից, թեպետ այստեղ հնարավոր չէ խոսել տարբեր հեղինակների կարծիքների լիարժեք համընկնման մասին: Առաջինը՝ հեղինակների մի մասը սկզբունքորեն տարբերություն չեն տեսնում օրենքի անալոգիայի և իրավունքի անալոգիայի հասկացությունների միջև, երկրորդը՝ տարբեր հեղինակներ տարբեր կերպով են պատկերացնում դիտարկվող իրավական ինստիտուտի բովանդակությունը: Հետևաբար, անհրաժեշտ է պարզել «օրենքի անալոգիա» և «իրավունքի անալոգիա» հասկացությունների իրավական բովանդակությունը: Այսպես, օրինակ, որոշ դեպքերում «անալոգիա» հասկացությունն ընդգրկում է օրենքի բացերի լրացման բոլոր եղանակները (կանոններն ու հնարքները)՝ այն ճյուղերում, որտեղ դա թույլատրվում է: Ընդ որում նախատեսում է, որ այդ կանոններն ու հնարքները պետք է տեղավորվեն բուն օրենսդրության մեջ սահմանված շրջանակներում:

Անալոգիայի էությունը սահմանվում և բացահայտվում է ազատ հայեցողության բնույթի միջոցով, որն անհրաժեշտ է իրականացնել օրենքում բացը լացնելու համար:

Անալոգիայի էության սկզբունքորեն այլ մոտեցում ժամանակին առաջարկել են Ս.Ն. Բրատուսն ու Ա.Բ. Վենգերովը: Նրանց կարծիքով, օրենքի «անալոգիան» (առավել ևս՝ իրավունքի անալոգիան), ենթադրում է իրավաստեղծ ակտ, որի սուբյեկտն է հանդիսանում իրավակիրառական մարմինը, քանի որ օրենքում առկա բացը հաղթահարվում է ոչ թե իրավունքի նորմով չկարգավորված իրավիճակը նմանատիպ նորմի տակ բերելու ճանապարհով, այլ «դատարանի կողմից դրա նմանությամբ մեկ այլ նորմի

ստեղծման ճանապարհով, որի հիման վրա էլ ընդունվում է որոշումը»⁴: Նմանատիպ եզրահանգման համար հիմքեր են պարունակվում նաև Ռ.Ե. Ղուկասյանի աշխատություններում, որոնցում նշված է, որ, կիրառելով իրավունքն ըստ նմանության, դատարանը պաշտպանում է սուբյեկտիվ նյութական իրավունքով չմիջնորդավորված իր սեփական շահը⁵:

Անալոգիայի յուրօրինակ մեկնաբանություն է առաջարկել Մ.Ա. Գուրվիչը⁶, ով համարում է, որ «օրենքի անալոգիան կայանում է ոչ թե օրենքում բացի լրացման (կամ հաղթահարման) մեջ, այլ վիճահարույց հարաբերության միացման մեջ, որի օրակարգը գուրկ է անմիջական դիսպոզիցիայից: Մ.Ա. Գուրվիչը խոսում է փաստորեն նոր նորմի ստեղծման մասին, և դժվար չէ ենթադրել, որ նա այս դեպքում ենթադրում է իրավունքի նորմեր ստեղծելու դատական մարմինների կարողությունը:

Իրավունքի անալոգիայի դեպքում համեմատությանը ենթակա համարժեք օբյեկտներ գոյություն չունեն: Հետևաբար, ի տարբերություն օրենքի անալոգիայի, իրավունքի անալոգիայի ժամանակ վիճահարույց իրավահարաբերության իրավաբանական գնահատումը տեղի է ունենում ոչ թե ըստ նմանության եզրահանգման ձևով, այլ՝ սիլոգիզմի ձևով, որի մեջ հղումի դերում հանդես է գալիս օրենսդրության ընդհանուր սկզբունքների հստակ դիրքը: Մ.Ա. Ալեքսենի մեկնաբանմամբ, օրենսդրության ընդհանուր սկզբունքներն ու իմաստը ոչ այլ ինչ են, քան իրավունքի սկզբունքներ (համաիրավական և ճյուղային)⁷: Իրավունքի անալոգիայի ժամանակ սկզբունքները կատարում են անմիջական կարգավորող գործառույթ և հանդես են գալիս իբրև իրավակիրառական որոշման միակ նորմատիվ-իրավական հիմք:

Իրավունքի անալոգիայի կիրառումը հիմնավորված է երկու պայմանների առկայության դեպքում՝ իրավական կարգավորման մեջ բացի բացահայտման ժամանակ և գործող օրենսդրության մեջ անգամ նմանատիպ նորմի բացակայության պարագայում, ինչը հնարավորություն չի տալիս օգտագործել օրենքի անալոգիան: Ժամանակակից հեղինակների սահմանմամբ, իրավունքում անալոգիան ընդհանրապես արվեստ է՝ այն իմաստով, որ այն ենթադրում է նորմերի ստանդարտացված կիրառման շրջանակներից դուրս գալը: Անալոգիայի կիրառումը՝ հատուկ իրավաբանական դասակարգման իրագործում է, որը հնարավոր է քաղել հենց իրավունքի ողջ զինանոցից:

Նմանատիպ դատողությունների վրա հիմնվելով, բազմաթիվ իրավա-

4 Братусь С.Н., Венгеров А.Б. Судебная практика в судебной правовой системе. - М., 1976: с. 46:

5 Гукасян Р.Е. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве.-Саратов. 1970. с. 21-23:

6 Гурвич М.А. Судбное решение: теоретические проблемы.М, 1976, с.113-114:

7 Алексеев С.С. Общая теория права М., 2008.

գետներ խոսում են «իրավունքի անալոգիայի» մասին միայն պայմանական իմաստով՝ իբրև կայացած անվանման:

Ասվածի հետ կապված, անհրաժեշտ է ևս մեկ անգամ նշել այն հեղինակների կարծիքները (Ա.Ս. Պիգոլկին, Վ.Վ. Լազարև և այլոք), ովքեր համարում են, որ անալոգիայի կիրառումը դեռևս չի նշանակում իրավունքում առկա բացի վերացում⁸: Անալոգիայի կիրառման արդյունքում բացը չի վերանում, այլ միայն մասամբ լրացվում է տվյալ հստակ դեպքում, սակայն իրավունքի համակարգում ընդհանուր առմամբ այն մնում է, այսինքն՝ չի վերացվում:

Հետևաբար, հիմքեր չկան խոսելու անալոգիայի՝ իբրև բացի լրացման համապարփակ եղանակի մասին, քանի որ հետագայում, նմանատիպ վիճահարույց հարցի լուծման ժամանակ, դատարանը չի կարողանա օգտվել նախկինում ընդունված դատական որոշումից՝ իբրև գործող իրավական նորմ (իրավունքի աղբյուր): Մինևույն ժամանակ հարկավոր է համաձայնվել այն հեղինակների հետ, ովքեր անալոգիան ընկալում են իբրև, թեպետ և ոչ իդեալական, սակայն անհրաժեշտ միջոց՝ «բացերի հաղթահարման, չեզոքացման համար»: Գտնում ենք, որ իրավակիրառ մարմինների կողմից անալոգիայի օգտագործումը համապատասխան դեպքերում հանդիսանում է օրինականության և արդարության սկզբունքների իրագործման միակ եղանակը:

Այսպիսով, առկա տեսական պատկերացումների հիման վրա, իրավաբանական տեխնիկայի տեսակետից, անալոգիան կարելի է սահմանել իբրև տրամաբանական հնարք, որի միջոցով, առաջինը՝ ձևական եզրակացություն է արվում տառացիորեն արտահայտված օրենքի պահանջից, և երկրորդը՝ կատարվում է վիճահարույց, իրավունքի նորմերով չկարգավորված իրավունքի, իրավահարաբերության փաստացի հանգամանքների և գործող իրավական նորմերի համեմատում՝ դրանց իմաստային բովանդակության մակարդակով: Իսկ որպես հատուկ իրավական ինստիտուտ՝ անալոգիան իրենից ներկայացնում է օրենսդրության գործող իրավական նորմերի և հիմնական սկզբունքների (իրավունքի սկզբունքների) նախկինում իրավական նորմերով չընդգրկված հարաբերությունների վրա տարածումը, կամ իրավական կարգավորմանը ենթակա հասարակական հարաբերությունների ոլորտում բացերի լրացման եղանակ:

Անալոգիայի իրավաբանական էության սահմանումն ու դրա երկու տարատեսակների՝ օրենքի անալոգիայի և իրավունքի անալոգիայի էական տարբերությունն ի նկատի առնելու անհրաժեշտության ընդունումը, մեծապես նպաստում են ազգային իրավունքի զանազան ճյուղերում առկա բացերը լրացնելու, հաղթահարելու կամ վերացնելու գործունեությանը:

8 Пиголкин А.С. Обнушение и преодаление проблемов права//Советское государство и право. 1970, N 3, с. 49-57.

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2014 թվականի Դեկտեմբերի 23-ին ՍՈՍԿՎԱՅՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՆՑԱՎՈՐ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱԿԱԶԴԻՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ
ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՓՈԽԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

4 հոկտեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության պետի տեղակալ Վ. Եղիազարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2014 թվականի

դեկտեմբերի 23-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ Տեղեկատվական ոլորտում հանցավոր գործունեությանը հակազդման հարցերով Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների փոխգործակցության մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի 2016 թվականի սեպտեմբերի 27-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով արձանագրությունը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Տեղեկատվական ոլորտում հանցավոր գործունեությանը հակազդման հարցերով Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների փոխգործակցության մասին արձանագրությունը (Արձանագրություն) ստորագրվել է 2014 թվականի դեկտեմբերի 23-ին Մոսկվայում:

Արձանագրությամբ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունները (Կողմեր) պարտավորվում են Արձանագրությանը, ազգային օրենսդրությանը և այլ միջազգային պայմանագրերին համապատասխան, որոնց մասնակից են իրենք, համագործակցել ի շահ ապակառուցողական ներգործությունից Կողմերի տեղեկատվական տարածքի պաշտպանության և ազգային օրենսդրությամբ արգելված նպատակներով Ինտերնետ ցանցի ազգային սեզմենտներն օգտագործելու հակազդման, ինչպես նաև փոխգործակցություն իրականացնել այնպիսի հանցագործությունների հատկանիշներով, որոնք կատարվում են տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառմամբ և ազգային օրենսդրությամբ որակվում են որպես հանցագործություն՝

- սահմանադրական կարգի հիմունքների և պետության անվտանգության դեմ,

- խաղաղության և մարդկության անվտանգության դեմ,
- տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում:

Արձանագրության շրջանակներում համագործակցությունն անմիջականորեն իրականացվում է Կողմերի սահմանած՝ լիազորված իրավասու մարմինների միջև:

Արձանագրության շրջանակներում համագործակցությունն իրակա-

նացվում է աջակցություն ցուցաբերելու անհրաժեշտության մասին լիազորված իրավասու մարմնի դիմումի (Դիմում) հիման վրա:

2. Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը, մասնավորապես, ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

ա) ՀԱՊԿ գլխավոր քարտուղարին ծանուցել լիազորված իրավասու մարմին սահմանելու/փոփոխելու մասին.

բ) Արձանագրության շրջանակներում Կողմերի հետ համագործակցությունն իրականացնել հետևյալ ձևերով.

- տեղեկատվության փոխանակում,

- օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների, ինչպես նաև դատավարական գործողությունների անցկացման մասին դիմումների կատարում՝ իրավական օգնության մասին միջազգային պայմանագրերին և այլ միջազգային պայմանագրերին համապատասխան, որոնց մասնակից են Կողմերը,

- տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում հանցագործությունների կանխման, հայտնաբերման, խափանման, բացահայտման և քննության ուղղությամբ համակարգված միջոցառումների և գործողությունների պլանավորում և անցկացում,

- կադրերի պատրաստման և որակավորման բարձրացման գործում աջակցության ցուցաբերում, այդ թվում՝ մասնագետների ստաժավորման, համաժողովների, սեմինարների, ուսումնական դասընթացների և պարապմունքների կազմակերպման միջոցով,

- տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում հանցագործությունների կանխման, հայտնաբերման, խափանման, բացահայտման և քննության ուղղությամբ խնդիրների կատարումն ապահովող տեղեկատվական համակարգերի ստեղծում,

- տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում հանցագործությունների դեմ պայքարի փոխադարձ հետաքրքրություն ներկայացնող խնդիրներով համատեղ գիտական հետազոտությունների անցկացում և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում հանցագործությունների դեմ պայքարի հարցերով գիտատեխնիկական գրականության փոխանակում,

- փոխադարձաբար ընդունելի այլ ձևերով,

գ) որպես հարցվող կողմ ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները Դիմումի արագ և առավել ամբողջական կատարումն ապահովելու համար,

դ) որպես հարցվող կողմ իրավունք ունի պահանջելու լրացուցիչ տեղեկություններ, որոնք անհրաժեշտ են Դիմումը պատշաճ կատարելու համար,

ե) Արձանագրության շրջանակներում մերժել Դիմումի կատարումն

ամբողջությամբ կամ մասամբ, եթե որպես հարցվող կողմ գտնում է, որ դրա կատարումը հակասում է Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությանը,

զ) Արձանագրության պայմանների կատարման ընթացքում ծագող ծախսերը կրել ինքնուրույն, եթե յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում այլ կարգ չի համաձայնեցվում:

3. Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 13-րդ հոդվածի դրույթներին և նպատակաուղղված են տեղեկատվական ոլորտում հանցավոր գործունեությանը հակազդման արդյունավետ հավաքական փոխգործակցության ապահովմանը և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում հանցագործությունների դեմ պայքարում Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների հատուկ ծառայությունների ու իրավապահ մարմինների համագործակցության իրավական հիմքերի ստեղծմանը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2014 թվականի դեկտեմբերի 23-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ Տեղեկատվական ոլորտում հանցավոր գործունեությանը հակազդման հարցերով Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների փոխգործակցության մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

4 հոկտեմբերի 2016 թվականի
ՄԴՈ-1311

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 2-ԻՆ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ
ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՏԵՍԱԿՆԵՐԻ(ԲԺՇԿԱԿԱՆ
ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ԵՎ ԲԺՇԿԱԿԱՆ
ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ) ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՄԻԱՄՆԱԿԱՆ ՄԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» 2014 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 23-
Ի ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻՆ ՄԻԱՆԱԼՈՒՄԱՍԻՆ» ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

4 հոկտեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարի տեղակալ Ս. Խաչատրյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2015 թվականի դեկտեմբերի 2-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ «Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում բժշկական արտադրատեսակների (բժշկական նշանակության արտադրատեսակների և բժշկական տեխնիկայի) շրջանառության միասնական սկզբունքների և կանոնների մասին» 2014 թվականի դեկտեմբերի 23-ի համաձայնագրին միանալու մասին» արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 26.09.2016թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով արձանագրությունը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **ՊԱՐԶԵՑ**.

1. «Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում բժշկական արտադրատեսակների (բժշկական նշանակության արտադրատեսակների և բժշկական տեխնիկայի) շրջանառության միասնական սկզբունքների և կանոնների մասին» 2014 թվականի դեկտեմբերի 23-ի համաձայնագրին միանալու մասին» արձանագրությունը (Արձանագրություն) ստորագրվել է 2015 թվականի դեկտեմբերի 2-ին՝ Մոսկվայում:

2. Համաձայնագրին ստորագրվել է Եվրասիական տնտեսական միության (այսուհետ՝ Միություն) շրջանակներում բժշկական արտադրատեսակների ընդհանուր շուկա ձևավորելու նպատակով:

3. Համաձայնագրով սահմանվում են Միության շրջանակներում բժշկական արտադրատեսակների շրջանառության միասնական սկզբունքները և կանոնները և Համաձայնագրի գործողությունը տարածվում է Միության շրջանակներում շրջանառության համար նախատեսված բժշկական արտադրատեսակների շրջանառության հետ կապված իրավահարաբերությունների, ինչպես նաև Միության շրջանակներում շրջանառության մեջ գտնվող բժշկական արտադրատեսակների վրա:

4. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

• մյուս Անդամ պետությունների հետ համատեղ, 2014 թվականի մայիսի 29-ի «Եվրասիական տնտեսական միության մասին» պայմանագրի 31-րդ հոդվածում նշված սկզբունքներին համապատասխան, Միության շրջանակներում ձևավորել բժշկական արտադրատեսակների ընդհանուր շուկա (հոդված 3, կետ 1),

•բժշկական արտադրատեսակների շրջանառության ոլորտում վարել համակարգված քաղաքականություն (հոդված 3, կետ 2),

•Համաձայնագրի իրականացման նպատակներով որպես անդամ պետություն սահմանել պետական իշխանության (կառավարման) մարմին (մարմիններ), որը (որոնք) լիազորված է (են) ՀՀ տարածքում բժշկական արտադրատեսակների շրջանառության ոլորտում գործունեություն իրականացնելու և (կամ) համակարգելու համար (այսուհետ՝ Լիազորված մարմին) և այդ մարմնի մասին տեղեկացնել մյուս անդամ պետություններին և Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովին (այսուհետ՝ Հանձնաժողով) (հոդված 3, կետ 3),

•բժշկական արտադրատեսակների շրջանառության ոլորտում ՀՀ օրենսդրությանն երդաշնակեցումն իրականացնել միջազգային նորմերի հիման վրա հաշվի առնելով բժշկական արտադրատեսակների շրջանառության ոլորտում Հանձնաժողովի որոշումները (հոդված 3, կետ 5),

•ապահովել, որպեսզի ՀՀ Լիազորված մարմինը մյուս Լիազորված մարմինների հետ համագործակցի բժշկական արտադրատեսակների շրջանառության ոլորտում, այդ թվում՝ գիտահետազոտական աշխատանքներ, գիտագործնական համաժողովներ, սեմինարներ և այլ միջոցառումներ կազմակերպելու և դրանց անցկացումը համակարգելու միջոցով (հոդված 3, կետ 6, մաս 1),

•երաշխավորել, որ Միության շրջանակներում շրջանառության մեջ բաց թողնվող բժշկական արտադրատեսակները ենթակա կլինեն ՀՀ Լիազորված մարմնի կողմից գրանցման՝ Հանձնաժողովի կողմից սահմանվող կարգով և բժշկական արտադրատեսակների անվտանգության, որակի և արդյունավետության փորձաքննությունը դրանք գրանցելու նպատակով կիրականացնի ՀՀ առողջապահության ոլորտի պետական մարմնի կողմից սահմանվող փորձագիտական կազմակերպությունը՝ Հանձնաժողովի կողմից հաստատվող կարգով, ինչպես նաև գրանցման ժամանակ Միության շրջանակներում արտադրված և երրորդ երկրներից Միության մաքսային տարածք ներմուծված բժշկական արտադրատեսակներին ներկայացնել միևնույն պահանջները (հոդված 4, կետեր 2 և 3),

•երաշխավորել, որ ՀՀ Լիազորված մարմինը կսահմանի այն հիմնարկությունների, կազմակերպությունների և ձեռնարկությունների, այդ թվում՝ բժշկական հիմնարկությունների և կազմակերպությունների ցանկը, որոնք ունեն բժշկական արտադրատեսակների գրանցման նպատակով հետազոտություններ (փորձարկումներ) կատարելու իրավունք (այսուհետ՝ Լիազորված կազմակերպություններ) (հոդված 4, կետ 5, մաս 1),

•հետազոտությունների (փորձարկումների) կատարման մեթոդների ու պայմանների համապատասխանությունը և փորձաքննության արդյունքների համադրելիությունն ապահովելու նպատակով, որպես անդամ

պետություն, պայմաններ ստեղծել բժշկական արտադրատեսակների անվտանգության և արդյունավետության ընդհանուր պահանջներ և Լիազորված կազմակերպություններին ներկայացվող միասնական պահանջներ կիրառելու միջոցով (հոդված 4, կետ 7),

• Երաշխավորել, որ ՀՀ Լիազորված մարմինը փոխադարձաբար կճանաչի մյուս անդամ պետությունների Լիազորված մարմինների՝ բժշկական արտադրատեսակների գրանցման ընթացակարգերն իրականացնելու ընթացքում ստացված հետազոտությունների (փորձարկումների) և փորձաքննության արդյունքները՝ պայմանով, որ դրանք իրա կանացվել են Հանձնաժողովի կողմից սահմանված պահանջներին և կանոններին համապատասխան (հոդված 4, կետ 8),

• Երաշխավորել, որ Միության շրջանակներում շրջանառության համար նախատեսված բժշկական արտադրատեսակների արտադրությունն իրականացվի Համաձայնագրի 6-րդ հոդվածով նախատեսված պահանջներին համապատասխան (հոդված 6),

• Երաշխավորել, որ բժշկական արտադրատեսակների՝ անվտանգության և արդյունավետության ընդհանուր պահանջներին չհամապատասխանելու փաստ հայտնաբերելու կամ մարդու կյանքի կամ առողջության համար վտանգ ստեղծող փաստերի և հանգամանքների մասին տեղեկություններ ստանալու դեպքում ՀՀ Լիազորված մարմինը դրա մասին հնգօրյա ժամկետում կձանուցի մյուս անդամ պետությունների Լիազորված մարմիններին և միջոցներ կձեռնարկի ՀՀ տարածքում այդպիսի բժշկական արտադրատեսակների շրջանառությունն արգելելու ուղղությամբ (հոդված 6, կետ 2, մաս 3),

• Երաշխավորել, որ եթե ՀՀ Լիազորված մարմինը հաստատի, որ բժշկական արտադրատեսակն արտադրողի կամ նրա լիազոր ներկայացուցչի կողմից մակնշվել է շրջանառության հատուկ նշանով՝ առանց սահմանված ընթացակարգերն անցնելու, ապա այդ խախտման մասին կտեղեկացնի մյուս անդամ պետությունների Լիազորված մարմիններին ու Հանձնաժողովին և անհրաժեշտ միջոցներ կձեռնարկի ՀՀ տարածքում այդպիսի բժշկական արտադրատեսակը շրջանառությունից հանելու և մեղավոր անձին պատասխանատվության ենթարկելու ուղղությամբ (հոդված 7, կետ 3),

• Երաշխավորել, որ մարդու կյանքին (կամ) առողջության համար վտանգ ներկայացնող բժշկական արտադրատեսակների, վատորակ, նմանակված կամ կեղծված բժշկական արտադրատեսակների՝ Միության շրջանակներում շրջանառության փաստ հայտնաբերելու դեպքում ՀՀ Լիազոր մարմինն այդ փաստը հաստատելուց հետո հնգօրյա ժամկետում այդ մասին կձանուցի մյուս անդամ պետությունների լիազոր մարմիններին և համապատասխան տեղեկատվություն կներկայացնի Հանձնա-

Ժողով (հոդված 8, կետ 3),

• ապահովել, որպեսզի ՀՀ Լիազորված մարմինն անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկի Համաձայնագրի շրջանակներում ստացված և փոխանցվող գաղտնի տեղեկությունների՝ ներառյալ անհատական տվյալների պաշտպանության ուղղությամբ (հոդված 10, կետ 1):

5. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Համաձայնագիրը կնպաստի Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում բժշկական արտադրատեսակների ընդհանուր շուկա ձևավորելուն և կապահովի ՀՀ Սահմանադրության 13-րդ հոդվածի իրացումը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **ՈՐՈՇԵՑ**.

1. 2015 թվականի դեկտեմբերի 2-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ «Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում բժշկական արտադրատեսակների (բժշկական նշանակության արտադրատեսակների և բժշկական տեխնիկայի) շրջանառության միասնական սկզբունքների և կանոնների մասին» 2014 թվականի դեկտեմբերի 23-ի համաձայնագրին միանալու մասին» արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

4 հոկտեմբերի 2016 թվականի
ՄԴՈ-1312

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 2-ԻՆ ՍՈՍԿՎԱՅՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ՝ «ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԴԵՂԱՄԻՋՈՑՆԵՐԻ
ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՄԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ
ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» 2014 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 23-Ի
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻՆ ՄԻԱՆԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՄԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

4 հոկտեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարի տեղակալ Ս. Խաչատրյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դրնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2015 թվականի

դեկտեմբերի 2-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ «Հայաստանի Հանրապետության «Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում դեղամիջոցների շրջանառության միասնական սկզբունքների և կանոնների մասին» 2014 թվականի դեկտեմբերի 23-ի համաձայնագրին միանալու մասին» արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի 2016 թվականի սեպտեմբերի 26-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով արձանագրությունը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության՝ «Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում դեղամիջոցների շրջանառության միասնական սկզբունքների և կանոնների մասին» 2014 թվականի դեկտեմբերի 23-ի համաձայնագրին (Համաձայնագիր) միանալու մասին արձանագրությունը (Արձանագրություն) ստորագրվել է 2015 թվականի դեկտեմբերի 2-ին Մոսկվայում:

2. Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը միանալով Համաձայնագրին, մասնավորապես, ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

ա) ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ՝ դեղամիջոցների շրջանառության ոլորտում անդամ պետությունների օրենսդրության ներդաշնակեցման և միասնականացման համար,

բ) ձեռնարկել միջոցներ Եվրասիական տնտեսական միության դեղագրքային պահանջների սահմանման համար՝ անդամ պետությունների պետական դեղագրքերի դեղագրքային հոդվածների (ընդհանուր և մասնակի) հետևողական ներդաշնակեցման միջոցով,

գ) պետական դեղագրքերի ներդաշնակեցումն իրականացնել ազգային դեղագրքային պահանջների ներդաշնակեցման միջազգային փորձի օգտագործմամբ՝ Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից հաստատվող հայեցակարգին համապատասխան,

դ) Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում դեղամիջոցների ընդհանուր շուկայում շրջանառության համար նախատեսված դեղամիջոցների գրանցումը և փորձաքննությունն իրականացնել դեղա-

միջոցների գրանցման և փորձաքննության՝ Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից հաստատվող կանոններին համապատասխան,

ե) դեղամիջոցների գրանցման և փորձաքննության գործընթացն իրականացնելիս փոխադարձ ճանաչել դեղամիջոցների նախակլինիկական (ոչ կլինիկական), կլինիկական և այլ հետազոտությունների (փորձարկումների) արդյունքները, դեղամիջոցների արտադրության, նախակլինիկական (ոչ կլինիկական), կլինիկական հետազոտությունների (փորձարկումների), դեղագոյնության համակարգերի՝ պատշաճ դեղագործական գործելակերպի կանոնների, ինչպես նաև Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից հաստատվող պահանջների հետ համապատասխանության տեսչական ստուգման արդյունքները,

զ) պայմաններ ստեղծել դեղամիջոցների միջազգային ստանդարտներին համապատասխան հետազոտությունների (փորձարկումների) անցկացման համար և ապահովել դրանց արդյունքների համադրելիությունը,

է) դեղամիջոցների մեծածախ իրացումը, տրանսպորտային փոխադրումը և պահպանումն իրականացնել Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից հաստատվող պատշաճ բաշխման գործելակերպի կանոններին համապատասխան:

3. Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 13-րդ հոդվածի դրույթներին և նպատակաուղղված են Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում ձևավորելու դեղամիջոցների ընդհանուր շուկա, օպտիմալ պայմաններ ստեղծելու դեղագործական արդյունաբերության զարգացման համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

1. 2015 թվականի դեկտեմբերի 2-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ «Հայաստանի Հանրապետության «Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում դեղամիջոցների շրջանառության միասնական սկզբունքների և կանոնների մասին» 2014 թվականի դեկտեմբերի 23-ի համաձայնագրին միանալու մասին» արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

4 հոկտեմբերի 2016 թվականի
ՍԴՈ-1313

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆԻ ԴԻՍՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 205-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՍԱՍԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՍՏԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՑԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

11 հոկտեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմող Վ. Ավետիսյանի ներկայացուցիչ Տ. Սիրադեղյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Հ. Սարգսյանի և նույն վարչության իրավախորհրդատվական բաժնի գլխավոր մասնագետ Վ. Դանիելյանի,

համաձայն ՀՀ Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Վարուժան Ավետիսյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 205-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ»

գործը:

Գործի քննության առիթը Վարուժան Ավետիսյանի՝ 2016 թվականի հունիսի 6ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, ինչպես նաև հետազոտելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց** .

1. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 2014 թվականի հունվարի 7-ից:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ «Վարչական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը» վերտառությամբ սույն գործով վիճարկվող 205-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է.

«2. Վարչական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը վերջնական է, վերանայման ենթակա չէ և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից»:

Սույն գործով վիճարկվող հոդվածում փոփոխություն և (կամ) լրացում չի կատարվել:

2. Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին.

դիմողը 2016 թվականի փետրվարի 15-ին հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան՝ խնդրելով մասնակիորեն՝ 2016 թվականի փետրվարի 26-ին կայանալիք հավաքի նկատմամբ կիրառված ժամանակի սահմանափակման և հավաքի ընթացքում վրան օգտագործելը մերժելու մասով, անվավեր ճանաչել Երևանի քաղաքապետի լիազոր ներկայացուցչի 2016 թվականի փետրվարի 3-ին ընդունած որոշումը:

ՀՀ վարչական դատարանի 2016 թվականի փետրվարի 18-ի որոշմամբ դիմողի հայցադիմումն ընդունվել է վարույթ և գործը նշանակվել դատաքննության, որը կայացել է 2016 թվականի փետրվարի 18-ին:

ՀՀ վարչական դատարանը, քննության առնելով դիմողի կողմից հատուկ վարույթի կարգով ներկայացված հայցադիմումը, 2016 թվականի փետրվարի 19-ին հրապարակված վճռով մերժել է ներկայացված հայցը և, ղեկավարվելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 205-րդ հոդվածով, վճռի եզրափակիչ մասում արձանագրել, որ «սույն վճիռը վերջնական է, վերանայման ենթակա չէ և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից»:

Դիմողը ներկայացրել է վերաքննիչ բողոք: ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանն իր՝ 06.04.2016 թվականի որոշմամբ, հիմք ընդունելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 205-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերի, ինչպես նաև՝ 137-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի դրույթները, մերժել է դիմողի ներկայացրած վերաքննիչ բողոքի ընդունումը:

3. Վիճարկվող դրույթների հակասահմանադրականության վերաբերյալ դիմող կողմը բերում է հետևյալ հիմնավորումները.

ՀՀ վարչական դատարանի կողմից դիմողի նկատմամբ կիրառված ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 205-րդ հոդվածի 2-րդ մասը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 61-րդ հոդվածով ամրագրված՝ դատական պաշտպանության իրավունքին այնքանով, որքանով զրկում է դատավարության կողմերին իրենց իրավունքներին և օրինական շահերին առնչվող գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը բողոքարկելու իրավունքից:

Ըստ դիմողի՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 205-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանափակել է դատավարության մասնակից հանդիսացող դիմողի՝ դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրականացումը՝ հնարավորություն չտալով իրացնել դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող վերջնական դատական ակտը բողոքարկելու իր սահմանադրական իրավունքը: Նշելով, որ ՀՀ վարչական դատարանը ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ գլխի դրույթների շրջանակներում հատուկ վարույթի կարգով քննության է առնում անձանց սահմանադրական և կոնվենցիոն իրավունքի՝ հավաքների ազատության իրավունքի իրացման արգելքի կամ սահմանափակման իրավաչափությունը, դիմողը եզրակացնում է, որ վիճարկվող դրույթը ոչ միայն զրկում է անձին դատարանի ոչ արդարացի դատական ակտը բողոքարկելու իրավունքից, այլև՝ ստորադաս դատարանի հնարավոր ոչ արդարացի դատական ակտով իր խախտված կամ սահմանափակված իրավունքի վերականգնման հնարավորությունից:

Վերլուծելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի դրույթները՝ դիմողը գտնում է նաև, որ ընդհանուր կանոնի համաձայն՝ ՀՀ վարչական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերը ենթակա են վերանայման վերաքննության կարգով, ինչը բխում է անձի՝ դատական պաշտպանության իրավունքից, և այս առումով բացառություն են կազմում միայն ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 205-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված դատական ակտերը, մինչդեռ դատական պաշտպանության իրավունքի բաղադրիչներից մեկը բողոքարկման իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունն է:

Դիմողն իր դիրքորոշումը հիմնավորելու նպատակով վկայակոչում է

ՀՀ սահմանադրական դատարանի, ինչպես նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի մի շարք որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումներ:

4. Պատասխանող կողմը գտնում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 205-րդ հոդվածի 2-րդ մասի դրույթները համապատասխանում են ՀՀ Սահմանադրության պահանջներին՝ հետևյալ պատճառաբանությամբ:

Ըստ պատասխանողի՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքը սահմանում է ընդհանուր դատավարական կարգ բոլոր գործերի համար, իսկ առանձին գործերով հատուկ վարույթի տեսակներ՝ վերջինիս բնորոշ առանձնահատկություններով: Այն, որ վիճարկվող նորմով որպես բացառություն սահմանվել է, որ հավաքի անցկացման մասին համայնքի ղեկավարի որոշումների կամ գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը վերջնական է, ենթակա չէ բողոքարկման, դեռևս չի նշանակում, որ խնդրո առարկա կարգավորումը հակասում է գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի վերաքննության՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված ընդհանուր կանոններին:

Ինչ վերաբերում է առանձին գործերով գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի վերաքննության բացառմանը, պատասխանողը՝ հղում կատարելով Եվրոպական դատարանի նախադեպային որոշումներին, նշում է, որ Եվրոպական դատարանն ըստ էության հնարավոր և գործնական է համարում դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրացումը դատական մեկ ատյանի միջոցով՝ առանց վերաքննության կարգով բողոքարկման հնարավորության:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ գլխի դրույթներով հավաքի անցկացման մասին համայնքի ղեկավարի որոշումների և գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի վերաքննության բացառումը, ըստ պատասխանողի, պայմանավորված է վերոնշյալ կատեգորիայի գործերին բնորոշ առանձնահատկություններով, ինչպիսին հանդիսանում է «Հավաքների ազատության մասին» ՀՀ օրենքի 12-րդ հոդվածով սահմանված ժամկետային սահմանափակումը, որի պայմաններում, ըստ պատասխանողի, գործնականորեն անհնարին է եռաստիճան դատական համակարգի բոլոր դատական ատյաններում գործի քննությունը, հետևաբար՝ նաև դրանով է պայմանավորված, որ օրենսդիրը քննարկվող գործերով հատուկ վարույթի շրջանակներում սահմանել է ընդհանուրի համեմատ առավել կարճ ժամկետներ:

5. Հաշվի առնելով դիմումում բերված փաստարկներն ու հիմնավորումները՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը սույն գործով վիճարկվող իրավակարգավորման սահմանադրականությունն անհրաժեշտ է համարում գնահատել՝

- ելնելով հավաքների ազատության՝ որպես մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքի (ազատության) ու դրա դատական պաշտպանության իրավունքի երաշխավորման համատեքստից, ինչպես նաև մարդու և քաղաքացու սահմանադրական հիմնական իրավունքների ու ազատությունների իրացման ընդհանուր սկզբունքների պահպանման անհրաժեշտությունից,

- հաշվի առնելով Հայաստանի Հանրապետության վավերացրած՝ մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող մարմինների պրակտիկան, ինչպես նաև ելնելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումներն իրագործելու անհրաժեշտությունից:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ հավաքների ազատությունը երաշխավորված է ՀՀ Սահմանադրության (2015 թվականի խմբագրությամբ) 44րդ հոդվածով, որի 1ին, 2րդ, 4րդ և 5րդ մասերի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի խաղաղ, առանց զենքի հավաքներին ազատորեն մասնակցելու և դրանք կազմակերպելու իրավունք: Բացօթյա տարածքներում կազմակերպվող հավաքներն օրենքով սահմանված դեպքերում անցկացվում են ողջամիտ ժամկետում ներկայացված իրազեկման հիման վրա: Հավաքների ազատության իրականացման և պաշտպանության պայմաններն ու կարգը սահմանվում են օրենքով: Այդ իրավունքը (ազատությունը) կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով պետական անվտանգության, հանցագործությունների կանխման, հասարակական կարգի պաշտպանության, առողջության և բարոյականության կամ այլոց հիմնական իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության նպատակով:

ՀՀ Սահմանադրության վերոհիշյալ դրույթների իրավական բովանդակությունից անմիջականորեն բխում է, որ.

հավաքների ազատությունը Սահմանադրությամբ երաշխավորված հիմնական իրավունք է,

այդ իրավունքի իրացման և պաշտպանության պայմաններն ու կարգը սահմանվում են օրենքով,

հավաքների ազատությունը բացարձակ իրավունք չէ և Սահմանադրությամբ նախանշված դեպքերում կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով:

Հավաքների ազատությունն իրականացնելու և պաշտպանելու պայմաններն ու կարգը սահմանվում են «Հավաքների ազատության մասին»

ՀՀ օրենքով (ՀՕ72Ն, 22.04.2011թ.): Հիշյալ օրենքում հավաքների ազատության իրավունքի իրացման կարգը, պայմանները, սահմանափակման հիմքերը և այդ իրավունքի իրացման շրջանակներում տեղական ինքնակառավարման մարմնի գործողությունների (ակտերի) իրավաչափության և դրա հետ կապված վեճերի լուծման կարգը սահմանող նորմերի համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ.

- հանրային հավաքը (բացի շտապ և ինքնաբուխ հավաքներից) անցկացվում է սահմանված կարգով ու ժամկետներում համապատասխան համայնքի ղեկավարին (Երևանի քաղաքապետին) կամ նրա լիազորած անձին (այսուհետ լիազոր մարմին) նախապես իրազեկելու պայմանով (9 և 10-րդ հոդվածներ),

- իրազեկման հետ կապված լիազոր մարմնի կազմակերպած լսումներին հավաքի կազմակերպչին լիարժեք հնարավորություն պետք է տրվի ներկայացնելու իր տեսակետը (17-րդ հոդվածի 4-րդ մաս),

- եթե առկա են հանրային հավաքը սահմանափակելու կամ արգելելու օրենքով նախատեսված հիմքեր, ապա լիազոր մարմինն այդ մասին կայացնում է որոշում (5, 18, 19 և 20-րդ հոդվածներ),

- լիազոր մարմինն օրենքով սահմանված իր լիազորություններն իրականացնելիս պարտավոր է ղեկավարվել համաչափության և վարչարարության մյուս հիմնարար սկզբունքներով (4-րդ հոդված),

- լիազոր մարմնի հանրային հավաքը սահմանափակելու կամ արգելելու վերաբերյալ որոշումը կարող է բողոքարկվել դատարան՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով (23-րդ հոդված):

Այսպիսով, «Հավաքների ազատության մասին» ՀՀ օրենքի՝ սույն գործով վիճելի իրավակարգավորման հետ կապված վերոհիշյալ նորմատիվ դրույթները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 39, 42, 44, 75, 77, 78, 79 և 80-րդ հոդվածներում ամրագրված՝ մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների ու ազատությունների իրացման ընդհանուր սկզբունքներին, քանի որ.

- երաշխավորում են Սահմանադրությամբ և օրենքով չարգելված՝ մարդու ազատ գործելու, ինչպես նաև կարծիքի արտահայտման ազատության իրավունքի իրացումը,

- համահունչ են հավաքների ազատության իրավունքի իրացման սահմանադրաիրավական շրջանակներին (սահմանափակումներին), մասնավորապես՝ երաշխավորում են հավաքների ազատության իրավունքի չարաշահումն արգելելու սահմանադրական պահանջի իրացումը,

- բխում են մարդու իրավունքների ու ազատությունների արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ կառուցակարգային և ընթացակարգային ընդհանուր սկզբունքներից,

- կոչված են ապահովելու հիմնական իրավունքների և ազատություն-

ների սահմանափակման համար ընտրված միջոցի՝ սահմանված նպատակի միջև համաչափության սկզբունքը և հավաքների ազատության իրավունքի էության անխախտելիությունը:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը վերոշարադրյալ եզրահանգումները հատկապես կարևորում է հավաքների ազատության իրավունքի իրացման մինչդատական իրավակարգավորումների սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտման համատեքստում այդ իրավունքի դատական պաշտպանության առանձնահատկությունների իրավագնահատման տեսանկյունից: Հետևաբար, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հավաքների ազատության իրավունքի դատական պաշտպանությանը նախորդող իրավակարգավորումները (իրագրելում, լուսման և անհրաժեշտության դեպքում՝ լիազոր մարմնի որոշման կայացում) անհրաժեշտ իրավական նախադրյալներ են պարունակում հավաքների ազատության իրավունքի իրացման սահմանադրաիրավական կարգավորման ընդհանուր սկզբունքների երաշխավորման առումով:

6. Անդրադառնալով հավաքների ազատության իրավունքի դատական պաշտպանության արդյունավետության (լիազոր մարմնի որոշումների՝ դատական կարգով բողոքարկելիության) վերաբերյալ դիմումում բերված փաստարկներին ու հիմնավորումներին՝ Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող իրավակարգավորման սահմանադրականությունը գնահատելիս ելնել ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի ինչպես ընդհանուր, այնպես էլ առանձնահատուկ (հատուկ վարույթի շրջանակներում) կանոններից, մասնավորապես բացահայտելով.

- հավաքի անցկացման մասին լիազոր մարմնի որոշումների կամ գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերը հատուկ վարույթի շրջանակներում քննելու դատավարական անհրաժեշտությունը,

- այդ գործերով վարչական դատարանի կոլեգիալ կազմի՝ ՀՀ Սահմանադրության 61, 63 և 75-րդ հոդվածներում ամրագրված ինչպես արդարադատական, այնպես էլ իրավունքի իրացման անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգի ու ընթացակարգի սահմանադրաիրավական չափանիշներին համապատասխանելիությունը,

- հավաքի անցկացման մասին լիազոր մարմնի որոշումների կամ գործողությունների իրավաչափության վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի կայացրած ակտի անբողոքարկելիության սահմանադրաիրավական հիմնավորվածությունը և այդպիսի գործերով արդար, արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի երաշխավորումը,

- հիշյալ գործերով արդարադատության՝ միջազգային իրավական

չափանիշներին ու եվրոպական պետությունների օրենսդրական կարգավորումների պրակտիկային համապատասխանելիությունը:

Հավաքի անցկացման մասին լիազոր մարմնի որոշումների կամ գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով վարույթը վարչական դատարանում իրականացվում է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ գլխում նախատեսված նորմատիվ կանոններով, որոնք, իրավակարգավորման առանձնահատկություններից ելնելով, ամփոփված են օրենսգրքի «Հատուկ վարույթներ» վերտառությունը կրող 5-րդ բաժնում: Օրենսգրքի ընդհանուր և հատուկ իրավակարգավորումներ նախատեսող նորմերի համակարգված վերլուծությունը վկայում է, որ հատուկ վարույթի շրջանակներում նախատեսված ընթացակարգերն օբյեկտիվորեն առանձնահատուկ են ըստ՝

- դատական վերահսկողության օբյեկտների (նորմատիվ իրավական ակտերի իրավաչափությունը վիճարկելու, հավաքի անցկացման մասին համայնքի ղեկավարի որոշումների և գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու, ընտրական իրավունքի պաշտպանության, դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու, անբողոքարկելի վարչական ակտերի հիման վրա հանրային իրավական դրամական պահանջներով գումարի բռնագանձման, անձնական տվյալների պաշտպանության, լիցենզիայի հետ կապված լիազոր մարմնի որոշումների իրավաչափությունը վիճարկելու, նոտարի գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու, ինչպես նաև դատավորների գնահատման հանձնաժողովի որոշումների վիճարկման վերաբերյալ գործեր),

- դատարանի կազմի (առաջին ատյանի կոլեգիալ և միանձնյա կազմով),

- գործ հարուցելու և վարչական դատարան դիմելու իրավունքի իրացման (դիմող անձանց կազմի) առանձնահատկության,

- հայց ներկայացնելու ժամկետների (կրճատ ժամկետների) և կարգի,

- հայցադիմումը վարույթ ընդունելու և մերժելու ընթացակարգի,

- գործի վարույթը կասեցնելու և կարճելու ընթացակարգի,

- դատաքննության կազմակերպման, փաստական հանգամանքների ապացուցման,

- գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի օրինական ուժի մեջ մտնելու և այդ ակտերից բխող իրավական հետևանքների և բողոքարկելիության (բողոքարկելի կամ բողոքարկման ոչ ենթակա) առանձնահատկության:

Այսպիսով, վարչական դատավարության հատուկ վարույթի շրջանակներում, ելնելով քննվող գործերի առանձնահատկություններից (այդ թվում՝ հավաքի անցկացման վերաբերյալ գործերով), օրենսդիրը տարբերակված մոտեցում է դրսևորել հիմք ընդունելով հանրային իրավահարա-

բերություններից ծագող գործերով վարչական դատարանի առջև դրված կոնկրետ խնդիրները և այն լուծելու իրավական արդյունավետ միջոցի ընտրության առաջնահերթությունները:

Մահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հատուկ վարույթի շրջանակներում վարչաարդարադատական ընդհանուր կանոններից տարբեր առանձնահատուկ իրավակարգավորումներ նախատեսելը, այդ թվում՝ հավաքի անցկացման մասին լիազոր մարմնի որոշումների կամ գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով, կոչված է երաշխավորելու ՀՀ Մահմանադրությամբ նախատեսված (61-րդ հոդվածի 1-ին մաս, 75-րդ հոդված)՝ արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի իրականացման կազմակերպական և ընթացակարգային ընդհանուր սկզբունքների իրացումը, միտված է արագ, արդյունավետ արդարադատության իրականացմանը, հանրային իրավական նշանակության հրատապ հարցերի լուծմանն ու անձանց Մահմանադրությամբ ու օրենքով նախատեսված իրավունքների պաշտպանությանը: Մասնավորապես, հավաքի անցկացման գործերով օրենսդիրը վարչական դատարանին առաջադրել է արագ (դատաքննության սեղմ ժամկետներում), մինչև իրազեկմամբ նախատեսվող միջոցառման իրականացումը կոլեգիալ կազմով իրականացնել գործի հանգամանքների ամբողջական, բազմակողմ և արդյունավետ այնպիսի քննություն իրականացնելու սահմանադրաիրավական խնդիր, որի արդյունքում գործով ըստ էության կայացված ակտն իրավաբանական ուժի տեսանկյունից լինի անշրջելի: Որպես հիշյալ խնդրի արդյունավետ իրականացման երաշխիք օրենսդիրը դիտարկել է **վարչական դատարանի կոլեգիալ կազմը** (երեք դատավորի կազմով) ՀՀ վարչ. դատ. օր. 203-րդ հոդված), դատարան դիմելու իրավունք ունեցող **սուբյեկտների սահմանափակ կազմը** (հավաքի կազմակերպիչ, համապատասխան տարածքի սեփականատեր կամ վարձակալ) ՀՀ վարչ. դատ. օր. 202-րդ հոդված), դատարան դիմելու և դատաքննության ընդհանուր կանոնակարգումից տարբեր առավել **սեղմ ժամկետները** (ՀՀ վարչ. դատ. օր. 204-րդ հոդված):

7. Անդրադառնալով վիճելի իրավակարգավորման շրջանակներում վարչական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող ակտի բողոքարկելիության խնդրին՝ Մահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում այն դիտարկել ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 150, 151, 152, 161, 163 և 205-րդ հոդվածների դրույթների համատեքստում: Հիշյալ հոդվածներում ամրագրված նորմերի համադրված վերլուծությունից բխում է, որ.

- վարչական դատարանի ակտն ըստ օրենսգրքի ընդհանուր կանոնակարգման ենթակա է բեկանման (բողոքարկման), եթե առկա է նյութական

կամ դատավարական իրավունքի նորմերի խախտում կամ սխալ կիրառում,

- նյութական իրավունքի նորմերը համարվում են խախտված կամ սխալ կիրառված, եթե դատարանը՝

- 1) չի կիրառել այն օրենքը կամ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագիրը կամ իրավական այլ ակտ, որը պետք է կիրառեր.
- 2) կիրառել է այն օրենքը կամ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագիրը կամ իրավական այլ ակտ, որը չպետք է կիրառեր.
- 3) սխալ է մեկնաբանել օրենքը կամ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագիրը կամ իրավական այլ ակտ.

- նյութական իրավունքի նորմի խախտումը կամ սխալ կիրառումը վճռի բեկանման հիմք է, եթե հանգեցրել է գործի սխալ լուծման,

- դատական ակտը **դատավարական իրավունքի նորմերի** խախտման արդյունքում **բոլոր դեպքերում** ենթակա է բեկանման, եթե՝

1) դատարանը գործը քննել է ոչ օրինական կազմով, ներառյալ՝ այնպիսի դատավորի կողմից, որը Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգրքի 91-րդ հոդվածի համաձայն պարտավոր էր ինքնաբացարկ հայտնել.

2) դատարանը գործը քննել է դատավարության մասնակիցներից որևէ մեկի բացակայությամբ, որը պատշաճ չի ծանուցվել նիստի ժամանակի և վայրի մասին.

3) դատական ակտն ստորագրված և կնքված չէ.

4) դատական ակտն ստորագրված և կնքված չէ այն կայացրած դատավորի կամ դատավորների կողմից.

5) դատական ակտը կայացրել է ոչ այն դատավորը, որը մտնում է գործը քննող դատարանի կազմի մեջ.

6) գործից բացակայում է դատական նիստի կամ առանձին դատավարական գործողության կատարման արձանագրությունը.

7) գործը քննվել է ընդդատության կանոնների խախտմամբ.

8) դատական ակտը շոշափում է դատավարության մասնակից չդարձված անձանց իրավունքները և պարտականությունները.

9) առկա են սույն օրենսգրքի 96-րդ հոդվածով սահմանված՝ գործի վարույթը կարճելու հիմքերը.

- դատարանի՝ ըստ էության ճիշտ դատական ակտը չի կարող բեկանվել միայն ձևական նկատառումներով:

Այսպիսով, չնայած ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի վերոհիշյալ նորմերը դուրս են սույն գործով վեճի առարկայի շրջանակներից, այնուհանդերձ, ըստ իրավակարգավորման նպատակի և եղանակի կոչված են երաշխավորելու ՀՀ Սահմանադրության 63-րդ հոդվածով երաշխավորված արդար դատաքննության իրավունքի արդյունավետ

իրացումը:

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ, հատուկ վարույթի իրավակարգավորման առանձնահատկությունների շրջանակներում հավաքի անցկացման մասին լիազոր մարմնի որոշումների և գործողությունների իրավաչափությունը վիճարկելու վերաբերյալ գործերով դատավարական համապատասխան երաշխիքներ նախատեսելով՝ օրենսդիրն ապահովել է **նյութական իրավունքի** նորմերի արդյունավետ իրացումը: Մինչդեռ **դատավարական իրավունքի** նորմերի խախտմամբ դատական ակտ կայացնելու հավանականությունը բացառելու համար (օրենսգրքի 152-րդ հոդվածում թվարկված կամ համանման ակնհայտ որոշ այլ դեպքերում) օրենսդիրը գործով ըստ էության ակտի բողոքարկման հնարավորություն նախատեսելով լրացուցիչ երաշխիքներ կապահովելը հավաքների անցկացման ազատության իրավունքի դատական պաշտպանության նկատմամբ հանրային առավել բարձր վստահություն ապահովելու և ՀՀ Սահմանադրության 44-րդ հոդվածում ամրագրված սկզբունքների իրացման առավել ամբողջական նախադրյալներ նախատեսելու ուղղությամբ: Նման դիրքորոշումը բխում է նաև օրենսգրքի վերոթվարկյալ հոդվածներում ամրագրված դրույթների իրավական բովանդակությունից, համաձայն որի՝ գործն ըստ էության լուծող վարչադատական ակտերի բողոքարկելիության կարգ սահմանելիս օրենսդիրն առավել իմպերատիվ է՝ ընթացակարգային իրավունքի նորմերի հնարավոր խախտումներով դատական սխալը վերահսկողության կարգով ուղղելու անհրաժեշտության հարցում (օրենսգրքի 152-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին պարբերություն): Սակայն նման իրավակարգավորումը հայեցակարգային նոր մոտեցում է պահանջում և լուծելի է միայն օրենսդրական հետագա համակարգային բարեփոխումների շրջանակներում:

8. Անդրադառնալով հավաքների ազատության դատական պաշտպանության իրավունքի միջազգային իրավական չափանիշներին ու եվրոպական պետությունների օրենսդրական կարգավորումների պրակտիկային՝ Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նախ կարևորել ԵԽՆ Նախարարների կոմիտեի թիվ Rec (2004) 20 հանձնարարականում արտահայտված կողմնորոշիչ այն սկզբունքը, համաձայն որի՝ «Վարչական ակտի նկատմամբ դատական վերահսկողություն իրականացնող դատարանի ակտը, առնվազն կարևոր գործերով, պետք է ենթակա լինի բողոքարկման ավելի բարձր ատյան, եթե գործն ուղղակիորեն չի ուղարկվում ավելի բարձր ատյան ներպետական օրենսդրության համաձայն»:

Իսկ վերոհիշյալ հանձնարարականի բացատրական հուշագրում, մասնավորապես, նշված է, որ. «...ներպետական օրենսդրությունը պետք է սահմանի բողոքարկման պայմանները և բողոքարկման մարմնի իրա-

վագորությունը, որոնք պետք է համապատասխանեն Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի պահանջներին: Վարչական վարույթում վերադաս դատական ատյանի ներգրավումն էական նշանակություն ունի վարչական նախադեպային իրավունքի հետևողականությունն ապահովելու հարցում»:

Խաղաղ հավաքների ազատության և դրա արդյունավետ իրացման ու դատական պաշտպանության վերաբերյալ Վենետիկի հանձնաժողովի 83-րդ լիազումար նիստում (Վենետիկ, 4 հունիսի 2010թ.) ընդունված ուղեցույցի համաձայն՝ «...արդյունավետ միջոցի իրավունքը ներառում է հավաքների արգելման կամ սահմանափակումների էության վիճարկման իրավունքը: Վարչական վերահսկողության սկզբնական հնարավորությունը կարող է ինչպես նվազեցնել դատարանների բեռը, այնպես էլ օժանդակել հանրության և պետական մարմինների միջև ավելի կառուցողական հարաբերությունների ձևավորմանը: Այնուամենայնիվ, եթե այդպիսի վերահսկողությունը չի բավարարում դիմումատուին, ապա պետք է առկա լինի անկախ դատարանում բողոքարկման մեխանիզմ: Բողոքարկումը պետք է տեղի ունենա արագ և ժամանակին, որպեսզի հանրային մարմինների որոշման նկատմամբ դատական վերահսկողությունն իրականացվի առանց դիմումատուի իրավունքներին վնաս պատճառելու: Հետևաբար, վերջնական որոշումը կամ դատական կարգադրությունը պետք է կայացվի մինչև հավաքի ծանուցման մեջ նշված ամսաթիվը»:

ԵԱՀԿ Ժողովրդավարական հաստատությունների և մարդու իրավունքների գրասենյակի ԵԱՀԿ որոշ անդամ պետություններում խաղաղ հավաքների ազատության մոնիտորինգի վերաբերյալ զեկույցում (մայիս 2013թ. – հուլիս 2014թ.) հավաքների ազատության իրավունքի արդյունավետ պաշտպանության շրջանակներում կարևորված է հատկապես այն, որ՝ «...կարգավորման գործընթացը պետք է նախատեսի կարգավորող մարմնի որոշման բողոքարկման կամ անկախ դատարանում այդ որոշումն այլ կերպ վիճարկելու հնարավորություն: Բողոքները և վիճարկման այլ հայցերը պետք է քննվեն արագ և ժամանակին՝ հնարավորություն տալով այդպիսի մարմինների որոշումների նկատմամբ վերահսկողությունն իրականացնել առանց դիմումատուի իրավունքներին վնաս հասցնելու»:

Եվրոպական պետությունների օրենսդրական կարգավորումների պրակտիկան վկայում է, որ հավաքների ազատության իրավունքի դատական պաշտպանությունն իրացվում է տարբեր ընթացակարգերով՝ պայմանավորված նաև արդարադատության իրականացման համակարգային առանձնահատկություններով:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային

պրակտիկան վկայում է, որ, ելնելով Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի դրույթների՝ իր կողմից բազմիցս արված մեկնաբանություններից, արդարադատության իրականացման ընդհանուր կանոնների շրջանակներում դատարանը Պայմանավորվող պետություններին չի պարտադրում ստեղծել վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարաններ, սակայն, եթե ստեղծվել են, ապա պետք է ապահովվի, որ շահագրգիռ անձինք այդ դատարաններում ևս օգտվեն Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի երաշխիքներից (ինչպես, օրինակ (Platakou v. Greece) 2001թ. հունվարի 11-ի գործով (38-րդ կետ):

ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր որոշումներում բազմիցս անդրադարձել է արդարադատության մատչելիության և արդյունավետության խնդիրներին՝ առաջնորդվելով ՀՀ Սահմանադրության (2005թ. փոփոխություններով) 1-ին, 3, 14, 18, 19-րդ և այլ հոդվածներով, Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի և միջազգային իրավական այլ փաստաթղթերում ամրագրված հիմնադրույթներով (մասնավորապես՝ ՄԴՈ-652, ՄԴՈ-665, ՄԴՈ-673, ՄԴՈ-690, ՄԴՈ-719, ՄԴՈ-758, ՄԴՈ-765, ՄԴՈ-780, ՄԴՈ-873, ՄԴՈ-936, ՄԴՈ-1037, ՄԴՈ-1127): Հիշյալ որոշումներով անդրադառնալով նաև դատական բողոքարկման ինստիտուտի արդյունավետ կիրառման օրենսդրական ապահովման, այդ թվում՝ վարչական արդարադատության բնագավառում, անհրաժեշտությանը՝ խնդիրը դիտարկելով ինչպես սահմանադրական կարգի սկզբունքներին, արդարադատության նպատակներին, այնպես էլ ՀՀ ստանձնած միջազգային իրավական պարտավորություններին դրա համապատասխանությունը գնահատելու և ապահովելու տեսանկյունից, Սահմանադրական դատարանն արտահայտել է, մասնավորապես, հետևյալ իրավական դիրքորոշումները.

ա) «Բողոքարկման ինստիտուտի ողջ տրամաբանությունը՝ ընդհանրապես, և արդարադատության համակարգի ներսում՝ մասնավորապես, հանգում է նրան, որ մի օղակի ապօրինի վարքագծի վիճարկումը հասցեագրված լինի բացառապես վերադաս ատյանին: Այս տրամաբանությամբ է կառուցված ՀՀ արդարադատական համակարգի ներսում բողոքարկման ողջ մեխանիզմը» (ՄԴՈ-719),

բ) «... սահմանադրորեն նախատեսված է խախտված իրավունքների ու ազատությունների դատական պաշտպանության (դրա արդյունավետության) երաշխավորման առանձնահատուկ այնպիսի ինստիտուտ, ինչպիսին վերադաս դատարանի կողմից դատական ակտի վերանայման անձի իրավունքն է (դատական բողոքարկումը (ՀՀ Սահմ. 20-րդ հոդվածի 3-րդ մաս): Վերջինս նաև անձի իրավունքների դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության իրականացման խնդրում պետության առաջնային պարտականությունն է՝ որոշակի ընթացակարգի, այդ թվում՝

դատական հնարավոր սխալների ուղղման միջոցով արդարադատության նպատակների իրագործումը» (ՄԴՈ-936),

գ) «... դատական բողոքարկման ինստիտուտի կարգավորման և գործադրման հիմքում պետք է իրացվեն հետևյալ առաջնահերթ իրավապայմանները, մասնավորապես.

- անձի հիմնական իրավունքներն ու ազատությունները՝ որպես բարձրագույն արժեք, դատարանների կողմից ենթակա են անվերապահ պաշտպանության կոնկրետ գործի ինչպես ըստ էության քննության, այնպես էլ հնարավոր հետագա վերաքննության շրջանակներում,

- դատական բողոքարկումը, որպես դատական պաշտպանության եղանակ, պետք է արդյունավետ միջոց ծառայի վերականգնելու անձի խախտված իրավունքներն ու ազատությունները՝ պահպանելով արդարադատության իրականացման սահմանադրական սկզբունքները (մասնավորապես ՀՀ Սահմ. 18, 19-րդ հոդվածներ),

- դատական բողոքարկման ինստիտուտը, առանց բացառության, պետք է միջոց հանդիսանա հավասարության պայմաններում, օբյեկտիվ, բազմակողմանի, արդար և հրապարակային դատաքննության արդյունքում, ողջամիտ ժամկետներում բացահայտելու և շտկելու դատական բոլոր այն սխալները, որոնք թույլ են տրվել ինչպես նյութական, այնպես էլ դատավարական իրավունքի նորմերի խախտման արդյունքում, հետևաբար հանգեցրել են դատական գործի սխալ լուծմանը,

- դատական ակտերի վերանայումը (վերաքննիչ կամ վճռաբեկ բողոքի հիման վրա) որպես արդարադատական գործառույթ կարող է ծառայել վերոհիշյալ սահմանադրաիրավական խնդիրների իրագործմանը, եթե իրականացվի անկախ և անկողմնակալ դատարանի կողմից» (ՄԴՈ-936),

դ) «Դատական ակտերի բողոքարկման ինստիտուտի նպատակը ոչ միայն ներկայացված պահանջի մերժման կամ բավարարման իրավաչափության ստուգումն է: Այս ինստիտուտն այն հիմնական և էական իրավական երաշխիքն է, որի միջոցով ապահովվում է ստորադաս դատարանի կողմից արդար դատաքննության իրավունքի հիմնական բաղադրատարրերի, մասնավորապես, ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածի 1-ին մասով և Եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված դատավարական երաշխիքների պահպանումը: Բոլոր այն դեպքերում, երբ առաջին ատյանի դատարանը չի պահպանել հիշյալ դատավարական երաշխիքները, քաղաքացին չունենալով վերաքննության իրավունք, ըստ էության զրկվում է իր գործի արդար դատաքննության իրավունքն արդյունավետորեն իրացնելու հնարավորությունից և արդար դատաքննության իրավունքի խախտման դեմ պաշտպանության արդյունավետ միջոցից» (ՄԴՈ-1037):

Վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումները նույնպես վերաբերում են

բողոքարկման ինստիտուտի գործողության ընդհանուր կանոններին: Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դրանք օրենսդրի կողմից պետք է հաշվի առնվեն **դատավարական իրավունքի նորմերի խախտման հիմքով վարչական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող որոշման հնարավոր բողոքարկման ընթացակարգերի ամրագրման շրջանակներում՝** հաշվի առնելով սույն որոշման 7-րդ կետում Սահմանադրական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց Ի** .

1. Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 205-րդ հոդվածի 2-րդ մասը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ Սահմանադրական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

11 հոկտեմբերի 2016 թվականի
ՄԴՈ-1314

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀԱՅԿ ՄԱՇՈՒՐՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 176-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

18 հոկտեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝
կազմով.

Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ.
Թոխյանի, Ա. Թունյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիս-
յանի, Հ. Նազարյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմող Հայկ Մաշուրյանի ներկայացուցիչներ Ա. Ջեյնալյանի, Ռ.
Ռեւազյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժո-
ղովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատա-
կազմի իրավաբանական վարչության պետ Հ. Սարգսյանի եւ իրավա-
բանական վարչության իրավախորհրդատվական բաժնի գլխավոր մաս-
նագետ Վ. Դանիելյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005
թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ
հոդվածի առաջին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի
մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դրնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Հայկ Մաշուրյանի

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒՄԸ ԴԱՏԱՐԱՆ ԴՆԵՊԵՎԱԳԻՐ Ը (86)2017

դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հայկ Մաշուրյանի՝ 20.06.2016թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց** .

1. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը (ՀՕ-139-Ն) (այսուհետ՝ օրենսգիրք) ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 28-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2014 թվականի հունվարի 7-ից:

Օրենսգրքի՝ սույն գործով վիճարկվող 176-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է.

«Հոդված 176. Գործի նոր քննության կարգը

...

2. Գործի նոր քննության ժամանակ չեն կարող փոխվել հայցի հիմքը, առարկան կամ հայցային պահանջների չափը, չի կարող ներկայացվել հակընդդեմ հայց»:

Օրենսգրքի վերոհիշյալ հոդվածը փոփոխության եւ լրացման չի ենթարկվել:

2. Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին. ՀՀ ոստիկանության Երեւան քաղաքի վարչության Կենտրոնական բաժինը 12.09.2013թ. հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան՝ խնդրելով վարչական պատասխանատվության ենթարկել դիմողին՝ ոստիկանության ծառայողի օրինական պահանջները չկատարելու համար: Վարչական դատարանը 07.10.2013թ. որոշմամբ հայցադիմումն ընդունել է վարույթ:

Վարչական դատարանը 08.10.2014թ. որոշմամբ ՀՀ ոստիկանության հայցն ընդդեմ դիմողի՝ վերջինիս վարչական պատասխանատվության ենթարկելու մասին, բավարարել է, եւ դիմողը Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 182-րդ հոդվածի հիմքով ենթարկվել է վարչական պատասխանատվության՝ 50.000 (հիսուն հազար) դրամի չափով: Նշված որոշումը դիմողի կողմից բողոքարկվել է ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարան, որն իր՝ 25.02.2015թ. որոշմամբ բավարարել է վերաքննիչ բողոքը, բեկանել է ՀՀ վարչական դատարանի

08.10.2014թ. որոշումը եւ թիվ ՎԴ/8125/05/13 վարչական գործն ուղարկել է ՀՀ վարչական դատարան՝ լրիվ ծավալով նոր քննության:

Դիմողի կողմից 12.06.2015 թվականին ներկայացված հակընդդեմ հայցի ընդունումը ՀՀ վարչական դատարանի 16.06.2015թ. որոշմամբ մերժվել է՝ պատճառաբանությամբ, որ «ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 176-րդ հոդվածը, սահմանելով գործի նոր քննության կարգը, բացառում է գործի նոր քննության ժամանակ հակընդդեմ հայց ներկայացնելու հնարավորությունը»: Միեւնույն ժամանակ, դատարանը նշել է, որ հակընդդեմ հայցադիմումում ներկայացված հիմքերի ու հիմնավորումների շրջանակներում շահագրգիռ անձն իր իրավունքներն ու օրինական շահերը կարող է պաշտպանել առանձին հայցի ներկայացման միջոցով:

Դիմողը վերաքննիչ բողոք է ներկայացրել ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարան, որն իր՝ 07.08.2015թ. որոշմամբ մերժել է վերաքննիչ բողոքը եւ ՀՀ վարչական դատարանի «Հակընդդեմ հայցադիմումի ընդունումը մերժելու մասին» որոշումը թողել է անփոփոխ:

Դիմողը 11.09.2015 թվականին ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի թիվ ՎԴ/8125/05/13 գործով «Վերաքննիչ բողոքը մերժելու մասին» որոշման դեմ բողոք է ներկայացրել ՀՀ վճռաբեկ դատարան, որն էլ 02.12.2015թ. կայացրել է որոշում՝ «Վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժելու մասին»:

3. Դիմողը գտնում է, որ ՀՀ Սահմանադրությունը Հայաստանի իրավագործության ներքո գտնվող անձանց, ի թիվս այլոց, երաշխավորում է դատական պաշտպանության, իրավահավասարության, խտրականությունից զերծ լինելու իրավունքներ: Վկայակոչելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի մի շարք որոշումներ՝ դիմողը նշում է, որ Սահմանադրական դատարանը դատական պաշտպանության իրավունքի անհրաժեշտ բաղադրատարրեր է համարել արդարադատության մատչելիությունը, ինչպես նաեւ արդար եւ արդյունավետ դատաքննության իրավունքների երաշխավորումը:

ՀՀ Սահմանադրության 63-րդ հոդվածը, ինչպես նաեւ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) 6-րդ հոդվածը սահմանում են անձի դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետության ապահովման երաշխիքներն ու չափորոշիչները: Վերջիններս իրենց ամբողջության մեջ կոչված են ապահովելու անձի խախտված իրավունքների լիարժեք ու ամբողջական վերականգնումը:

Դիմողը նշում է, որ Եվրոպական դատարանն իր որոշումներում բազմիցս նշել է, որ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի առաջին մասը երաշխավորում է անձի քաղաքացիական իրավունքներին ու

պարտականություններին առնչվող հայցով դատարան դիմելու իրավունքը: Այդ դրույթը մարմնավորում է դատարանի դիմելու, այն է՝ «քաղաքացիական գործով դատարանում հայց հարուցելու» իրավունքը:

Դիմողը վկայակոչում է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասը, համաձայն որի՝ յուրաքանչյուր ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ նույն օրենսգրքով սահմանված կարգով իրավունք ունի դիմելու վարչական դատարան, եթե համարում է, որ պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինների կամ դրանց պաշտոնատար անձանց վարչական ակտերով, գործողություններով կամ անգործությամբ խախտվել են կամ կարող են խախտվել նրա՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ, միջազգային պայմանագրերով, օրենքներով եւ այլ իրավական ակտերով ամրագրված իրավունքները եւ ազատությունները, նրա վրա ոչ իրավաչափորեն դրվել է որեւէ պարտականություն կամ նա վարչական կարգով ոչ իրավաչափորեն ենթարկվել է վարչական պատասխանատվության:

Վերոգրյալի հիման վրա դիմողը եզրահանգում է, որ ՀՀ վարչական դատարանը ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 2-րդ մասը կիրառելով՝ սահմանափակել է դիմողի՝ հակընդդեմ հայցով դատարանի դիմելու իրավունքը: ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 2-րդ մասը որեւէ տարբերակում չի նախատեսում, սակայն, ըստ դիմողի՝ պետք է ընդունել, որ կարող են լինել էականորեն տարբեր իրավիճակներ: Մասնավորապես, սույն գործի շրջանակներում դիմողն ընդհանրապես հնարավորություն չի ունեցել իր դեմ հարուցված հայցի վերաբերյալ ներկայացնել հակընդդեմ հայց: Իր նկատմամբ հարուցված գործի վերաբերյալ տեղեկացել է միայն Վարչական դատարանի վերջնական դատական ակտն ստանալուց հետո: Խնդիրն այլ կլիներ, եթե դիմողը տեղեկացված լիներ, որ իր դեմ հայց է հարուցված, եւ նա օրյեկտիվորեն հնարավորություն ունենար հանդես գալու հակընդդեմ հայցով: Սակայն էապես տարբեր իրավիճակներում գտնվող հանգամանքներում օրենսդիրը սահմանել է նույն ընթացակարգը:

Դիմողի համոզմամբ, չսահմանելով որեւէ տարբերակում՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 2-րդ մասը պարունակում է իրավական բաց, որը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 3, 61 եւ 63-րդ հոդվածներին:

Բացի դրանից, ըստ դիմողի՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող ընթացակարգային նորմերը խոչընդոտում են մարդու՝ ընդհանրապես, եւ դիմողի՝ մասնավորապես, «դատարանի մատչելիության իրավունքի» իրացմանը, ինչը խախտում է սահմանադրական իրավունքի հիմնարար սկզբունքներից «իրավունքի ընթացակարգային նորմը չի կարող նյութական նորմի ամբողջական ու լիարժեք իրացման խոչընդոտ հանդիսանալ» սկզբունքը:

4. Պատասխանող կողմը, վկայակոչելով Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված դրույթները, ինչպես նաեւ Եվրոպական դատարանի կողմից արտահայտված դիրքորոշումները արդար դատաքննության բաղադրատարր համարվող դատարանի մատչելիության վերաբերյալ (Միակրկնական ընդդեմ Լեհաստանի (Sialkowska v. Poland) 2007թ. մարտի 22-ի վճիռ), եզրահանգում է, որ հիշյալ իրավական սկզբունքի խախտում կարող է առկա լինել, երբ դատարանի մատչելիության իրավունքը սահմանափակվի այնչափ, որ սահմանափակվի անձի դատական պաշտպանությունից գործնականում օգտվելու իրավունքը:

Անդրադառնալով ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 2016 թվականի հունիսի 23-ի ՄԴՈ-1289 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշումներին՝ պատասխանողը նշում է, որ հակընդդեմ հայցը՝ հանդիսանալով պատասխանողի շահերի պաշտպանության դատավարական միջոց, նպատակ ունի նպաստել արդյունավետ դատական պաշտպանության՝ նրա իրավունքի իրացմանը եւ ապահովել արդար դատաքննության իրավունքի բաղադրատարրը հանդիսացող ողջամիտ ժամկետում գործի քննության՝ անձի իրավունքի իրականացումը: Սա նշանակում է, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանը վարչական դատավարությունում հակընդդեմ հայցի ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակության բաղկացուցիչ է համարում հակընդդեմ հայցն սկզբնական հայցի հետ համատեղ քննելու արդյունավետ կառուցակարգի սահմանումը, որով լիարժեք կերաշխավորվի արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի իրացումը:

Իրավական որոշակիության կապակցությամբ պատասխանողն անդրադարձ կատարելով Եվրոպական դատարանի, ինչպես նաեւ ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից արտահայտված իրավական դիրքորոշումներին, նշում է, որ «(...) որեւէ իրավական նորմ չի կարող համարվել «օրենք», եթե այն չի համապատասխանում իրավական որոշակիության (res judicata) սկզբունքին, այսինքն՝ ձեւակերպված չէ բավարար աստիճանի հստակությամբ, որը թույլ տա քաղաքացուն դրա հետ համատեղելու իր վարքագիծը»:

Պատասխանողի կարծիքով՝ օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 2-րդ մասը հակընդդեմ հայցի ներկայացման համար հստակ ժամկետային սահմանափակում (արգելք) է պարունակում վարչական դատավարության որոշակի փուլում, ինչն իրավաչափ լուծում է:

Ելնելով վերոգրյալից պատասխանողը գտնում է, որ այդ մասով խնդրառարկա դրույթն ամբողջությամբ համապատասխանում է ՀՀ Սահմա-

նադրությանը, մասնավորապես՝ իրավական օրենքին ներկայացվող իրավական որոշակիության, օրենքում օգտագործվող ձեւակերպումների հստակության, բավարար մատչելիության, համապատասխան սուբյեկտների կողմից իրենց վարքագիծն օրենքի կարգադրագրերի պահանջներին համապատասխանեցնելու գործնական, ռեալ հնարավորության եւ օրենքի պահանջներին չհետեւելու դեպքում հնարավոր բացասական իրավական հետեւանքների առաջացման կանխատեսելիության պահանջներին: Խնդիրն այն է, որ հասարակական հարաբերությունները խիստ բազմազան են եւ որեւէ իրավական ձեւակերպմամբ օբյեկտիվորեն հնարավոր չէ օրենքներում ապահովել բոլոր դեպքերի համար լուծումներ:

Մակայն, պատասխանողի կարծիքով, կոնկրետ դեպքում՝ հանգամանքների որոշակի զուգորդմամբ, անձն օբյեկտիվորեն զրկվել է հակընդդեմ հայց ներկայացնելու իրավունքից, ինչը չի բխում ոչ միայն օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված իրավակարգավորման նպատակից, այլև ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 2016 թվականի հունիսի 23-ի ՍԴՈ-1289 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշումների տրամաբանությունից:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ պատասխանող կողմը գտնում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված դրույթն այնքանով, որքանով չի ապահովում իրենից անկախ պատճառներով հակընդդեմ հայց ներկայացրած անձի կողմից գործի նոր քննության ժամանակ հակընդդեմ հայց ներկայացնելու հնարավորությունը, չի համապատասխանում ՀՀ Սահմանադրության պահանջներին:

5. Սույն գործով վիճարկվող իրավադրույթի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու նպատակով ՀՀ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ հետևյալ հիմնախնդիրներին.

- արդյո՞ք վերադաս դատարանի կողմից բողոքի բավարարման հետեւանքով գործը լրիվ ծավալով նոր քննության ուղարկելու դեպքում հակընդդեմ հայց ներկայացնելու արգելքը չի սահմանափակում անձի՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ եւ միջազգային իրավական ակտերով երաշխավորված՝ արդյունավետ դատական պաշտպանության, ինչպես նաեւ արդար դատաքննության իրավունքի բաղադրատարր հանդիսացող ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրականացման հնարավորությունը,

- արդյո՞ք վիճարկվող դրույթը չի հակասում ՀՀ Սահմանադրությամբ եւ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայով նախատեսված արդարացի դատաքննության սկզբունքներից մեկի՝ կողմերի ելակետային պայմանների հավասարության սկզբունքին,

- արդյո՞ք ինքնուրույն հայցադիմում հարուցելու հնարավորության

պայմաններում վիճարկվող դրույթում առկա է իրավական բաց՝ հաշվի առնելով նաև վերջինիս վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:

6. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքը սահմանել է մի շարք պայմաններ, որոնց առկայության պարագայում հնարավոր է դառնում հակընդդեմ հայցադիմումի ընդունումը քննության: Դրանք են ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 87-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված պայմանները, այն է՝

- 1) հակընդդեմ հայցի պահանջն ուղղված է սկզբնական պահանջի հաշվանցմանը, կամ
- 2) հակընդդեմ հայցի բավարարումը լրիվ կամ մասամբ բացառում է սկզբնական հայցի բավարարումը, կամ
- 3) հակընդդեմ եւ սկզբնական հայցերի միջեւ առկա է փոխադարձ կապ, եւ դրանց համատեղ քննությունը կարող է ապահովել վեճի առավել արագ եւ ճիշտ լուծում:

Բացի դրանից, ըստ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ հակընդդեմ հայց չի կարող ներկայացվել վիճարկման եւ պարտավորեցման հայցերով, ինչպես նաև օրենսգրքի 26-րդ եւ 28-րդ գլուխներով նախատեսված գործերով:

Դիտարկելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված հակընդդեմ հայցի ինստիտուտի անձի՝ դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրագործման տեսանկյունից՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը վերահաստատում է իր՝ ՄԴՈ-1289 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշումները: Մասնավորապես Սահմանադրական դատարանը շեշտել է, որ՝

- «սահմանադրական իրավունքների պաշտպանության առումով հակընդդեմ հայցի ինստիտուտն իմաստագրկվում է, եթե անհրաժեշտ ու բավարար դատավարական ընթացակարգեր նախատեսված չեն այն սկզբնական հայցի հետ համատեղ քննելու համար»,

-«հակընդդեմ հայցը՝ հանդիսանալով պատասխանողի շահերի պաշտպանության դատավարական միջոց, նպատակ ունի նպաստել արդյունավետ դատական պաշտպանության՝ նրա իրավունքի իրացմանը եւ ապահովել արդար դատաքննության իրավունքի բաղադրատարրը հանդիսացող ողջամիտ ժամկետում գործի քննության՝ անձի իրավունքի իրականացումը»:

Վերոգրյալից ելնելով՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ թեև հակընդդեմ հայց ներկայացնելու հնարավորության սահմանափակումներն ընդհանուր առմամբ չեն խոչընդոտում անձի դատական պաշտպանության հնարավորությունը, քանի որ ցանկացած

պարագայում նա իրավասու է վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով ինքնուրույն հայց ներկայացնել դատարան, այնուամենայնիվ, նման սահմանափակումները կոնկրետ իրավահարաբերության շրջանակներում համաչափության սկզբունքին չհամապատասխանելու պարագայում կարող են համահունչ չլինել ՀՀ Սահմանադրության 61-րդ հոդվածով նախատեսված արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունքի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը, ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրության 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին, որոնց համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի անկախ և անաչառ դատարանի կողմից իր գործի արդարացի, հրապարակային և **ողջամիտ ժամկետում** քննության իրավունք:

7. ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վերադաս դատարանի կողմից ստորադաս դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը բեկանելուց եւ գործը նոր քննության ուղարկելուց հետո հակընդդեմ հայցադիմում ներկայացնելու օրենսդրական արգելքն անհրաժեշտ է դիտարկել գործի նոր քննության ինստիտուտի ողջ համատեքստում:

Համաձայն ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 24-րդ գլխի իրավակարգավորումների՝ գործի նոր քննությունը վարչական կամ վերաքննիչ դատարանում իրականացվում է համապատասխանաբար վարչական կամ վերաքննիչ դատարանում գործերի քննության համար ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կանոններով: Միաժամանակ, օրենսդիրը, ելնելով գործի նոր քննության առանձնահատկություններից, նախատեսել է մի շարք բացառություններ:

նախ՝ ստորադաս դատարանում գործի քննություն իրականացրած դատավորը չի կարող մասնակցել տվյալ գործի նոր քննությանը /հոդվ. 175/,

երկրորդ՝ գործի նոր քննության ժամանակ չեն կարող փոխվել հայցի հիմքը, առարկան կամ հայցային պահանջների չափը /հոդվ. 176/,

երրորդ՝ գործի նոր քննության ժամանակ չի կարող ներկայացվել հակընդդեմ հայց /հոդվ. 176/,

չորրորդ՝ ստորադաս դատարանում գործի նոր քննությունն իրականացվում է վերադաս դատարանի որոշման հիման վրա՝ վերադաս դատարանի սահմանած ծավալով /հոդվ. 177/,

հինգերորդ՝ գործի նոր քննության ժամանակ կողմերը չեն կարող ներկայացնել նոր ապացույցներ, բացառությամբ, երբ դատարանը մատնանշում է ապացուցման ենթակա նոր փաստ եւ պահանջում է ներկայացնել դրա հետ կապված նոր ապացույցներ, ինչպես նաև լսում է մյուս կողմի առարկությունները բեկանման հիմք հանդիսացած փաստերի

վերաբերյալ /հոդվ. 177/:

Վերոնշյալ առանձնահատկությունների առկայությունը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ վերադաս դատարանի կողմից բողոքը բավարարվելու արդյունքում գործի նոր քննության փուլն ուղղված է դատական սխալի հիմքով (նյութական իրավունքի նորմերի խախտումը կամ սխալ կիրառումը կամ դատավարական իրավունքի նորմերի խախտումը կամ սխալ կիրառումը) վեճն ըստ էության լուծող դատական ակտի վերանայմանը: Այսինքն՝ բողոքի բավարարման հետեւանքով գործի նոր քննությունը նպատակ ունի ուղղել արդեն իսկ կայացված դատական ակտի հետ կապված նյութաիրավական եւ/կամ դատավարական թերությունները:

Բացի դրանից, հայցի հիմքի, առարկայի, հայցային պահանջի չափի փոփոխման, հակընդդեմ հայց հարուցելու, որոշակի բացառություններով նոր ապացույցներ ներկայացնելու արգելքն ուղղված է անձի՝ իր գործի ողջամիտ ժամկետում քննության սահմանադրական իրավունքի ապահովմանը: Այն դեպքերում, երբ վերադաս դատարանն իրացնելով իր լիազորությունը՝ ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն բեկանելով դատական ակտը, բեկանված մասով գործն ուղարկում է համապատասխան դատարան՝ նոր քննության, եւ սահմանում նոր քննության ծավալը, իսկ չբեկանված մասով դատական ակտը թողնում է անփոփոխ, վերոնշյալ սահմանափակումները դառնում են անհրաժեշտ եւ արդյունավետ:

Հարկ է նշել, որ գործի նոր քննության շրջանակներում հակընդդեմ հայց հարուցելու արգելքը փոխկապակցվում է հայցվորի կողմից հայցի հիմքի, առարկայի կամ հայցային պահանջների չափը փոփոխելու հնարավորության բացակայության հետ: Օրենսդրի կողմից այսպիսի սահմանափակումներ նախատեսելն ընդհանուր առմամբ հետապնդում է իրավաչափ նպատակ, այն է՝ ապահովել ողջամիտ հավասարակշռություն դատավարության ընթացքում կողմերի ունեցած հնարավորությունների միջեւ:

8. Այսուհանդերձ, ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այլ է ինդիքը, երբ դատական ակտը բեկանվում է նիստի ժամանակի եւ վայրի մասին պատասխանողի՝ պատշաճ ծանուցված չլինելու արդյունքում դատավարությանը չմասնակցելու պատճառով, ինչի հետեւանքով նա փաստացի գրկված է լինում արդյունավետ դատական պաշտպանության իր իրավունքների իրականացման, այդ թվում՝ հակընդդեմ հայցադիմում ներկայացնելու հնարավորություններից:

Ըստ գործի նյութերի՝ ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանը, բեկանելով Վարչական դատարանի որոշումը եւ գործն ուղարկելով ամբողջ ծավալով նոր քննության, կիրառել է ՀՀ վարչական դատավարության

օրենսգրքի 152-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, որը դատական ակտի անվերապահ բեկանման հիմք է:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը, կոնկրետ վերահսկողության շրջանակներում չանդրադառնալով բեկանման հիմքերի կիրառման իրավաչափության հարցերին, գտնում է, որ տվյալ պարագայում գործի նոր քննության կարելու առաջին նպատակներից է հնարավորությունն ընձեռել պատասխանողին մասնակցելու դատավարությանը՝ անհրաժեշտության դեպքում օգտագործելով օրենքով նախատեսված դատավարական պաշտպանության միջոցները, այդ թվում՝ հակընդդեմ հայցադիմում ներկայացնելը: Դրանով իսկ ապահովվում է նաև ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 6-րդ հոդվածով նախատեսված՝ կողմերի իրավահավասարության սկզբունքը, համաձայն որի՝ յուրաքանչյուր կողմին պետք է ընձեռել քննվող գործի վերաբերյալ իր դիրքորոշումը ներկայացնելու **լիարժեք** հնարավորություն:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, անդրադառնալով դատավարության ընթացքում կողմերի իրավահավասարության սկզբունքին, Նիկողոսյանը եւ Մելքոնյանն ընդդեմ Հայաստանի Հանրապետության վճռում վերահաստատել է իր այն իրավական դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ «... դատավարությունում կողմերի իրավահավասարության պահանջը, որը արդար դատաքննության հասկացության հատկանիշներից մեկն է, ենթադրում է, որ յուրաքանչյուր կողմին պետք է տրամադրվի ողջամիտ հնարավորություն՝ ներկայացնելու իր փաստարկները, ներառյալ ապացույցները, այնպիսի պայմաններում, որոնք նրան մյուս կողմի համեմատ չեն դնում էականորեն անբարենպաստ վիճակում» (Nikoghosyan and Melkonyan v. Armenia, app. no. 11724/04):

Այդ առումով ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ-1289 որոշման մեջ արտահայտված իրավական այն դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ «... օրենսդրորեն հակընդդեմ հայցի ինստիտուտի իրավակարգավորման հիմնական խնդիրն է դատավարական անհրաժեշտ ու բավարար երաշխիքներ նախատեսել դրա իրավաչափ իրացումը երաշխավորելու համար», կիրառելի է նաև դատական նիստի ժամանակի եւ վայրի մասին պատասխանողի պատշաճ ծանուցված չլինելու հիմքով դատական ակտը բեկանելուց հետո գործի լրիվ ծավալով նոր քննության պարագայում:

9. Սահմանադրական դատարանը կարելու է համարում նաև այն հանգամանքը, որ հակընդդեմ հայցի ինստիտուտը հնարավորություն է տալիս մեկ դատավարության ընթացքում մեկ դատական ակտով լուծել կողմերի փոխադարձ պահանջները եւ դատավարական նվազագույն ուժերի ու միջոցների կիրառմամբ դատական գործընթացն իրականացնել առավել արդյունավետությամբ:

Այն փաստարկը, որ հակընդդեմ հայցի մերժման դեպքում պատասխանողն իրավունք ունի ինքնուրույն հայցադիմում ներկայացնելով իրացնել իր դատական պաշտպանության իրավունքը, չի կարող լիարժեք հիմնավոր համարվել պատասխանողի իրավունքների արդյունավետ դատական պաշտպանության տեսանկյունից՝ հետեւյալ պատճառաբանությամբ.

նախ՝ ՀՀ դատական օրենսգրքի՝ «Առաջին ատյանի դատարանում գործերի բաշխման կարգը» վերտառությամբ 21.2-րդ հոդվածը կանոնակարգում է դատարաններում, այդ թվում՝ վարչական դատարանում գործերի բաշխման գործընթացը: Ի տարբերություն հակընդդեմ հայցադիմումի, պատասխանողի կողմից ինքնուրույն հայցադիմում ներկայացվելու դեպքում վերոհիշյալ կանոնակարգումը չի երաշխավորում այդ հայցի քննումը վարչական դատարանի նույն նստավայրում,

երկրորդ՝ ինքնուրույն հայց ներկայացնելու դեպքում ակնհայտորեն ավելանում են ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 58 եւ 59-րդ հոդվածներով նախատեսված դատական ծախսերը,

երրորդ՝ հակընդդեմ հայցը հիմնական հայցի հետ քննելու արդյունքում կայացվում է մեկ դատական ակտ, ինչն առավել մատչելի եւ արդյունավետ է այդ ակտի բողոքարկման, ինչպես նաեւ կատարման տեսանկյուններից:

10. Անդրադառնալով վիճարկվող դրույթում գործի նոր քննության պարագայում հակընդդեմ հայցադիմում ներկայացնելու որեւէ հնարավորության բացակայության խնդրին՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող դրույթը դիտարկել, մի կողմից, հակընդդեմ հայց ներկայացնելու ինստիտուտի, մյուս կողմից՝ օրենսդրական բացի վերաբերյալ դիմող կողմի հարցադրումների համատեքստում:

2016 թվականի մարտի 10-ի ՄԴՈ-1257 որոշմամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանը՝ վերահաստատելով նախորդ մի շարք որոշումներում /մասնավորապես՝ ՄԴՈ-1127, ՄԴՈ-1190 եւ ՄԴՈ-1222/ արդար դատաքննության եւ դատարանի մատչելիության իրավունքների առնչությամբ իր արտահայտած իրավական դիրքորոշումները, գտել է, որ. «... որեւէ առանձնահատկություն կամ ընթացակարգ չի կարող խոչընդոտել կամ կանխել դատարան դիմելու իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունը, իմաստազրկել ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված դատական պաշտպանության իրավունքը կամ դրա իրացման արգելք հանդիսանալ»: Շեշտվել է նաեւ, որ «...ընթացակարգային որեւէ առանձնահատկություն չի կարող մեկնաբանվել որպես ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակման հիմնավորում... »:

Օրենսդրական բացի վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանն

արտահայտել է սկզբունքային նշանակություն ունեցող մի շարք իրավական դիրքորոշումներ (ՄԴՈ-864, ՄԴՈ-914, ՄԴՈ-933, ՄԴՈ-1143), որոնք, մասնավորապես, հանգում են հետևյալին.

- «Սահմանադրական դատարանը գործի քննության շրջանակներում անդրադառնում է օրենքի այս կամ այն բացի սահմանադրականությանը, եթե վիճարկվող նորմի բովանդակությամբ պայմանավորված իրավական անորոշությունն իրավակիրառական պրակտիկայում հանգեցնում է տվյալ նորմի այնպիսի մեկնաբանությանն ու կիրառմանը, որը խախտում է կամ կարող է խախտել կոնկրետ սահմանադրական իրավունք» (ՄԴՈ-864),

- «... օրենսդրական բացը կարող է հանդիսանալ սահմանադրական դատարանի քննության առարկա միայն այն դեպքում, երբ օրենսդրության մեջ առկա չեն այդ բացը լրացնելու այլ իրավական երաշխիքներ կամ օրենսդրության մեջ համապատասխան իրավական երաշխիքների առկայության պարագայում ձեւավորված է հակասական իրավակիրառական պրակտիկա, կամ երբ առկա օրենսդրական բացը չի ապահովում այս կամ այն իրավունքի իրացման հնարավորությունը» (ՄԴՈ-914),

- «... օրենսդրական բացը չի կարող մեխանիկորեն նույնացվել սոսկ այս կամ այն եզրույթի օրենսդրորեն ամրագրված սահմանման բացակայության հետ: Օրենսդրական բացն առկա է այն պարագայում, երբ իրավակարգավորման լիարժեքություն ապահովող տարրի բացակայության կամ այդ տարրի թերի կանոնակարգման հետեւանքով խաթարվում է օրենսդրորեն կարգավորված իրավահարաբերությունների ամբողջական եւ բնականոն իրագործումը» (ՄԴՈ-1143):

Ամփոփելով վերոշարադրյալը՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վիճարկվող դրույթով նախատեսված սահմանափակումը՝ կապված գործի նոր քննության ժամանակ հակընդդեմ հայց ներկայացնելը ցանկացած պարագայում բացառելու հետ, թերի իրավակարգավորման արդյունքում ոչ իրավաչափորեն սահմանափակում է արդյունավետ դատական պաշտպանության, ինչպես նաեւ արդար դատաքննության իրավունքի բաղադրատարր հանդիսացող՝ ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքը, այն դեպքերում, երբ չի ապահովվում իրենից անկախ պատճառներով հակընդդեմ հայց չներկայացրած անձի կողմից գործի նոր քննության ժամանակ հակընդդեմ հայց ներկայացնելու եւ այն ամբողջ ծավալով քննության առարկա դարձնելու հնարավորություն:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով,

«Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64, 68 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց 8**.

1. Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 2-րդ մասը ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 61 և 63-րդ հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր այն մասով, որով չի ապահովվում իրենից անկախ պատճառներով հակընդդեմ հայց չներկայացրած անձի կողմից գործի նոր քննության ժամանակ հակընդդեմ հայց ներկայացնելու հնարավորություն:

2. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի, ինչպես նաեւ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 182-րդ հոդվածի հիման վրա դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքների հիմքով օրենքով սահմանված կարգով ենթակա է վերանայման:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

18 հոկտեմբերի 2016 թվականի
ՄԴՈ-1315

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ԿԱՐԻՆԵ ՏԻՏԱՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 88-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 5-ՐԴ
ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 հոկտեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմող Կ. Տիտանյանի ներկայացուցիչ Ս. Սիմոնյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Հ. Սարգսյանի և նույն վարչության իրավախորհրդատվական բաժնի գլխավոր մասնագետ Վ. Դանիելյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005թ. փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի առաջին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Կարինե Տիտանյանի դիմումի հիման վրա՝ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 5-րդ մասի Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ»

գործը:

Գործի քննության առիթը 17.06.2016թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված՝ Կ. Տիտանյանի դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 25.09.2001 թվականին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 27.10.2001 թվականին և ուժի մեջ է մտել 06.12.2001 թվականին: Օրենքի ընդունումից ի վեր՝ դիմողի կողմից վիճարկվող 88-րդ հոդվածի 5-րդ մասը չի ենթարկվել փոփոխությունների:

«Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 5-րդ մասը սահմանում է. «5. Ժողովն իրավունք ունի ցանկացած ժամանակ լուծել միանձնյա գործադիր մարմնի, կոլեգիալ գործադիր մարմնի անդամների, կառավարիչ-կազմակերպության կամ կառավարչի հետ կնքված պայմանագրերը, եթե կանոնադրությամբ այդ հարցի լուծումը վերապահված չէ խորհրդի իրավասությանը»:

2. Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին.

ՀՀ կառավարությանն առընթեր տեղեկատվության և գրահրատարակչության վարչության պետի 08.06.1999 թվականի թիվ 28 հրամանով Կարինե Տիտանյանը 07.06.1999 թվականից նշանակվել է «Հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման կենտրոն» ՓԲԸ-ի (այսուհետ՝ Ընկերություն) գործադիր տնօրենի պաշտոնակատար:

ՀՀ կառավարության 06.11.2003 թվականի «Հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման կենտրոն» փակ բաժնետիրական ընկերության բաժնետոմսերի կառավարման լիազորությունները Հանրային հեռուստառադիո-ընկերության խորհրդին վերապահելու մասին» թիվ 1401-Ն որոշմամբ Ընկերության պետական սեփականություն հանդիսացող բաժնետոմսերի կառավարման լիազորությունները վերապահվել են Հանրային հեռուստառադիոընկերության խորհրդին (այսուհետ՝ Խորհուրդ):

Խորհրդի 15.01.2004 թվականի թիվ 1-Ա որոշմամբ հաստատվել է Ընկերության կանոնադրությունը (այսուհետ՝ Կանոնադրություն)՝ նոր խմբագրությամբ:

Կանոնադրության 8.1-րդ կետի համաձայն՝ Ընկերության բաժնետերերի ընդհանուր ժողովն Ընկերության կառավարման բարձրագույն

մարմինն է: ՀՀ կառավարության 06.11.2003 թվականի «Հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման կենտրոն» փակ բաժնետիրական ընկերության բաժնետոմսերի կառավարման լիազորությունները Հանրային հեռուստառադիոընկերության խորհրդին վերապահելու մասին» թիվ 1401-Ն որոշմամբ Ընկերության բաժնետերերի ընդհանուր ժողովի իրավասություններն իրականացնում է Խորհուրդը:

Կանոնադրության 8.2-րդ կետի 11-րդ ենթակետի համաձայն՝ Ընկերության բաժնետերերի ընդհանուր ժողովի իրավասությանն է պատկանում Ընկերության տնօրենի նշանակումը, նրա լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցումը:

Խորհրդի 15.01.2004 թվականի թիվ 1-Ա որոշմամբ Կարինե Տիտանյանը վերանշանակվել է Ընկերության տնօրեն:

Կանոնադրության 8.12-րդ կետի համաձայն՝ Ընկերության խորհրդի իրավասություններն իրականացնում է բաժնետերերի ընդհանուր ժողովը:

Ընկերության բաժնետերերի ընդհանուր ժողովը 16.07.2013 թվականին որոշում է կայացրել 16.07.2013 թվականից Ընկերության գործադիր մարմնի ղեկավար (տնօրեն) Կարինե Տիտանյանի լիազորությունները դադարեցնելու և նրա հետ կնքված աշխատանքային պայմանագիրը լուծելու մասին: Ընկերության բաժնետերերի ընդհանուր ժողովը, օգտվելով «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 5-րդ կետով իրեն վերապահված՝ միանձնյա գործադիր մարմնի հետ կնքված պայմանագիրը ցանկացած ժամանակ լուծելու իրավունքից, 16.07.2013 թվականին որոշում է կայացրել 16.07.2013 թվականից Ընկերության գործադիր մարմնի ղեկավար Կարինե Տիտանյանի լիազորությունները դադարեցնելու և նրա հետ կնքված աշխատանքային պայմանագիրը լուծելու մասին:

Կարինե Տիտանյանի կողմից 13.08.2013 թվականին հայցադիմում է ներկայացվել ՀՀ Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարան (այսուհետ՝ Դատարան) ընդդեմ Հանրային հեռուստառադիոընկերության խորհրդի, և պատասխանող կողմում ինքնուրույն պահանջներ չներկայացնող երրորդ անձ «Հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման կենտրոն» ՓԲ ընկերության՝ աշխատանքային պայմանագիրը լուծելու և լիազորությունները դադարեցնելու մասին 2013 թվականի հուլիսի 16-ի թիվ 29-Լ որոշումն անվավեր ճանաչելու ու նախկին աշխատանքում վերականգնելու, սկսած հրամանի ընդունման պահից մինչև աշխատանքում վերականգնելու պահը հարկադիր պարապուրդի և տուժանքի գումարի բռնագանձման պահանջների մասին:

Դատարանի 21.08.2014 թվականի դատական ակտով վճռվել է «Հանրային հեռուստառադիոընկերության խորհրդի 16.07.2013 թվականի

թիվ 29-Լ որոշումը ճանաչել անվավեր ու հայցվոր Կարինե Նապոլեոնի Տիտանյանին վերականգնել իր նախկին աշխատանքում՝ «Հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման կենտրոն» ՓԲ ընկերության գործադիր մարմնի ղեկավարի՝ տնօրենի պաշտոնում: «Հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման կենտրոն» ՓԲ ընկերությունից հոգուտ Կարինե Նապոլեոնի Տիտանյանի բռնագանձել հարկադիր պարապուրդի ամբողջ ժամանակահատվածի ընթացքում ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքով սահմանված կարգով սկսած 16.07.2013 թվականի հաշվարկվող միջին աշխատավարձի գումարը»:

Պատարանը պատճառաբանել է, որ կողմերի միջև ծագած իրավահարաբերություններն աշխատանքային բնույթի են, հետևապես՝ կողմերի միջև այդ իրավահարաբերությունները պետք է դադարեն բացառապես ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքով սահմանված հիմքերով՝ հաշվի առնելով ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի բացառությունները, ինչպես նաև նկատի ունենալով այն, որ Ընկերությունն իր գործունեությունը չի ծավալում այնպիսի բնագավառում, որի մասով օրենքով սահմանված է աշխատանքային հարաբերությունների կարգավորման առանձնահատկություն:

ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի (այսուհետ՝ Վերաքննիչ դատարան) 13.11.2014 թվականի որոշմամբ «Հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման կենտրոն» ՓԲ ընկերության վերաքննիչ բողոքը մերժվել է:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի (այսուհետ՝ Վճռաբեկ դատարան) 28.12.2015 թվականի որոշմամբ «Հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման կենտրոն» ՓԲԸ-ի վճռաբեկ բողոքը բավարարվել է մասնակիորեն.

«ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 13.11.2014 թվականի որոշման՝ Երևանի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի 21.08.2014 թվականի վճիռը՝ հայցը՝ Հանրային հեռուստառադիոընկերության խորհրդի 16.07.2013 թվականի թիվ 29-Լ որոշումն անվավեր ճանաչելու, նախկին աշխատանքում վերականգնելու և հարկադիր պարապուրդի գումարը բռնագանձելու պահանջների մասով բավարարելու մասով օրինական ուժի մեջ թողնելու մասերը, բեկանվել է և այդ մասերով այն փոփոխել՝ հայցն այդ մասերով մերժվել է»:

Պատճառաբանվել է, որ «ընկերության տնօրենի հետ կնքված պայմանագիրը վաղաժամկետ լուծելու «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված հնարավորությունը բխում է բաժնետիրական ընկերության բաժնետերերի շահերից, իսկ պայմանագիրը վաղաժամկետ լուծելու անհրաժեշտությունը կարող է պայմանավորված լինել ձեռնարկատիրական գործունեության զարգացման ռազմավարությ-

յան և մարտավարության փոփոխությամբ, կամ ընկերության ղեկավարման արդյունավետության բարձրացման անհրաժեշտությամբ, կամ գործունեության նոր ուղղությունների ընտրությամբ, ինչպես նաև այլ պատճառներով, որոնց սպառիչ և ամբողջական ցանկը հնարավոր չէ նախապես սահմանել: Դատարանն արձանագրել է, որ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 5-րդ կետում ամրագրված «ցանկացած ժամանակ» ձևակերպումը, որը ենթադրում է այդպիսի անհրաժեշտության առաջացման դեպքում յուրաքանչյուր պահի ընկերության տնօրենի հետ պայմանագիրը լուծելու հնարավորության առկայություն, ըստ էության, բխում է շուկայական տնտեսության պահանջներից՝ հաշվի առնելով բաժնետիրական ընկերությունների տնտեսական գործունեության ազատությունը և ազատ տնտեսական մրցակցությունը:

Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ ընկերության տնօրենի հետ պայմանագիրը լուծելու վերաբերյալ համապատասխան մարմնի որոշումը կարող է չպարունակել որևէ պատճառաբանություն, ինչը ևս բխում է տնտեսական գործունեության ազատության և տնտեսական մրցակցության սկզբունքից, հաշվի առնելով, որ այդպիսի որոշում կայացնելու դրդապատճառները կարող են կապված լինել, օրինակ, առևտրային գաղտնիքի կամ նոու-հաուի (know-how) հետ և այլն:

3. Գործով դիմողը ներկայացնում է հետևյալ փաստարկները.

ըստ դիմողի՝ իր համար բացասական իրավական հետևանքներ է առաջացրել թիվ ԵԿԴ/1896/02/13 քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի կողմից իր նկատմամբ կիրառված և դատական ակտում անմիջականորեն վկայակոչված՝ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 5-րդ կետը, որը, դիմողի գնահատմամբ, հակասում է ՀՀ Մահմանադրության 1-ին հոդվածին, 3-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերին, 28-րդ հոդվածին, 29-րդ հոդվածին, 57-րդ հոդվածի 2-րդ մասին, 61-րդ հոդվածի 1-ին մասին, 79-րդ, ինչպես նաև 80-րդ հոդվածներին:

Դիմողը գտնում է, որ վկայակոչված իրավադրույթների բովանդակային-համադրված վերլուծության լույսի ներքո կարելի է աներկբա եզրակացնել, որ իրավական պետության գործառությանն առաքելության շրջանակներում պետք է ապահովվի անհատի իրավունքների և օրինական շահերի համակողմանի պաշտպանություն՝ ներառյալ աշխատանքային իրավունքի ոլորտում:

Օրենքի՝ վեճի առարկա դրույթով, ըստ դիմողի, « փաստացի նախատեսվել է Գործատուի իրավունքը առանց որևէ հիմքի, միանձնյա լուծել գործադիր մարմնի հետ կնքված պայմանագիրը առանց անգամ հղում անելու ՀՀ-ում աշխատանքային իրավահարաբերությունները կարգավո-

րող հիմնական կողիֆիկացված ակտին՝ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքին»։ Նման իրավակարգավորումն ակնհայտորեն հակասում է իրավական պետության արժեքանական հիմքը կազմող իրավական որոշակիության (res judicata) հիմնարար սկզբունքին։ Արդյունքում՝ չի ապահովվում իրավական նորմի և դրանով հետապնդվող նպատակի միջև անհրաժեշտ ողջամիտ հարաբերակցությունը։

Դիմողի կարծիքով՝ ակներև է, որ օրենսդիրը պետք է ապահովի սահմանադրական իրավունքների և ազատությունների, աշխատանքային պայմանագրով գործատուի ու աշխատողի իրավունքների և օրինական շահերի արդարացի հավասարակշռվածությունը, որը Հայաստանի Հանրապետությունում՝ որպես սոցիալական պետությունում աշխատանքային հարաբերությունների անհրաժեշտ պայման է։ Մինչդեռ Ընկերությանը նման իրավունք տրամադրելու հետ մեկտեղ, Սահմանադրությամբ ամրագրված վերը նշված սկզբունքների հաշվառմամբ, օրենսդրի կողմից պետք է նախատեսվեն որոշակի համարժեք իրավական երաշխիքներ՝ ընկերության տնօրենին այն բացասական հետևանքներից պաշտպանելու համար, որոնք կարող են վրա հասնել աշխատանքը կորցնելու, գործատուի կողմից դրսևորված հնարավոր կամայականության և խտրականության հետևանքով։

Դիմողը գտնում է, որ Բաժնետերերի ընդհանուր ժողովին նման իրավունք վերապահելը ենթադրում է ցանկացած ժամանակ, ելնելով օպերատիվ-կազմակերպական շահերից և նպատակներից, Ընկերությունը կարող է դադարեցնել գործադիր մարմնի հետ ձևավորված աշխատանքային իրավահարաբերությունները։

Դիմողի կարծիքով, տվյալ դեպքում իրավունքի գերակայության սկզբունքը համադրելով վիճարկվող իրավադրույթի բովանդակության հետ՝ կարելի է փաստել, որ ՀՀ օրենսդրությամբ ընկերության տնօրենի հետ առանց հիմքերը նշելու աշխատանքային պայմանագիրը վաղաժամկետ լուծելու իրավունքն օրենսդրորեն ամրագրելը դեռևս չի ենթադրում, որ նման որոշում կայացնելիս **ընկերությունն օժտված է անսահմանափակ ազատությամբ և հայեցողությամբ**, իրավունք ունի գործելու կամայականորեն՝ նրան նման լիազորությամբ օժտելու վերը նշված նպատակներին հակառակ՝ առանց հաշվի առնելու ընկերության օրինական շահերը, իսկ ընկերության տնօրենը զրկված է նման հնարավոր կամայականությունից և խտրականությունից դատական կարգով արդյունավետորեն պաշտպանվելու իրավունքից։

4. Սույն գործով պատասխանողի՝ ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 12.10.2016թ. ներկայացվել է բացատրություն, որում պատասխանողը, ի թիվս այլնի, գտնում է, որ առանձին օրենքներով կարող են սահմանվել և

սահմանվել են ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքով սահմանված իրավա-կարգավորումներից տարբերվող իրավական կարգադրագրեր /օրինակ՝ «Հանրային ծառայության մասին», «Ոստիկանությունում ծառայության մասին» ՀՀ օրենքներ և այլն/՝ պայմանավորված կարգավորվող կոնկրետ հասարակական հարաբերությունների էությամբ և բնույթով:

Պատասխանողի կարծիքով՝ վերոգրյալ մեկնաբանությունն ամբողջու-թյամբ համահունչ է ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 2011թ. հոկտեմ-բերի 11-ի ՍԴՈ-991 որոշման 5-րդ կետում արտահայտած իրավական դիրքորոշմանը:

Պատասխանողը, քննարկվող իրավակարգավորման իրավաչափութ-յանն անդրադառնալիս, գտնում է, որ նման կարգավորումն օբյեկտիվորեն արդարացված է, քանզի պայմանավորված է Սահմանադրության 11-րդ հոդվածով ամրագրված ՀՀ տնտեսական կարգին համապատասխան տնտեսավարման շուկայական հարաբերությունների ազատ ու բազմա-կողմ զարգացման սահմանադրաիրավական հրամայականով: Ի տարբե-րություն աշխատանքային այլ հարաբերությունների, երբ կատարված աշխատանքի պատշաճության հիմքն աշխատանքի որակն է, բաժնե-տիրական ընկերությունների գործադիր մարմնի աշխատանքի դեպքում վերջինիս գործունեության պատշաճության հիմքում առավելապես ընկած է կատարված աշխատանքի արդյունքը, որի գնահատականի հասցեա-տերերն ընկերության բաժնետերերն են: Գործադիր մարմնի աշխատանք-ային գործունեության առանձնահատկության վերաբերյալ այս տրամա-բանությունը հաստատվում է նաև օրենքի 88-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իրավակարգավորմամբ, որի համաձայն՝ «Ժողովի որոշմամբ Ընկերու-թյան գործադիր մարմնի լիազորությունները պայմանագրով կարող են տրվել առևտրային կազմակերպության /կառավարող կազմակերպութ-յան/ կամ անհատ ձեռնարկատիրոջ /կառավարչի/»: Ըստ պատասխա-նողի՝ «... սա նշանակում է, որ իրավաբանական անձինք քաղաքա-ցիական օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կառավարչական ծառա-յություններ կարող են մատուցել բաժնետիրական ընկերություններին, ինչն աշխատանքային հարաբերություններում բացառվում է, քանզի աշխատող կարող է լինել բացառապես սահմանված տարիքի հասած գործունակ քաղաքացի: Այլ խոսքով, եթե ընկերության այլ աշխատա-կիցները պատասխանատվություն չեն կրում կատարված աշխատանքի արդյունքում ընկերության ցուցաբերած արդյունքների համար, ապա գործադիր մարմնի ղեկավարն անմիջական պատասխանատվություն է կրում, հետևապես, բաժնետերերի իրավաչափ ակնկալիքների պաշտ-պանության անհրաժեշտությամբ պայմանավորված հարկավոր է վերջին-ներիս հնարավորություն ընձեռել օպերատիվ կերպով հաղթահարել ընկերության առջև ծառայած մարտահրավերներն ընկերության քաղա-

քականության փոփոխման միջոցով»:

Պատասխանողը նաև գտնում է, որ որոշակի խումբ աշխատանքային հարաբերությունների դադարման առանձնահատուկ կարգը, այդ թվում՝ այդ հարաբերությունների էությունից բխող աշխատանքային հարաբերությունների դադարման անհրաժեշտության սուբյեկտիվ գնահատման հնարավորությունը չի կարող դիտվել կամայական, եթե այն հետապնդում է օբյեկտիվ և իրավաչափ նպատակ: Ըստ պատասխանողի՝ նույն տրամաբանությունն ընկած է նաև «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի հիմքում, որով սահմանվում է, որ հայեցողական պաշտոն զբաղեցնող պաշտոնատար անձը կարող է փոփոխվել քաղաքական ուժերի հարաբերակցության փոփոխության դեպքում: Այս դեպքում ևս սահմանվել է ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքով սահմանված՝ գործատուի նախաձեռնությամբ աշխատանքային հարաբերությունների դադարման հիմքերից տարբերվող առանձնահատուկ իրավակարգավորում, ինչն իրավաչափ է և բխում է պետական պաշտոնների տվյալ խմբի գործառույթային առանձնահատկություններից: Վերոշարադրյալի հիման վրա պատասխանողը գտնում է, որ «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 5-րդ մասը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրության պահանջներին:

5. Սույն գործով վիճարկվող իրավական դրույթի սահմանադրականության հարցը պարզելու համար Սահմանադրական դատարանն առանցքային է համարում անդրադարձը հետևյալ հիմնահարցերին.

- քննության առարկա իրավակարգավորման բնույթը,
- արդյո՞ք բաժնետիրական ընկերության տնօրենն ունի հատուկ կարգավիճակ, որի ուժով նրան աշխատանքից ազատելու առնչությամբ ամրագրվել է ընդհանուր աշխատանքային օրենսդրությունից տարբերվող իրավական կարգավորում,
- արդյո՞ք քննության առարկա իրավահարաբերությունները ՀՀ օրենսդրության շրջանակներում ստացել են ամբողջական կանոնակարգում:

6. Վիճարկվող դրույթի խնդրահարույց բնույթը պայմանավորված է «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 5-րդ մասում օգտագործվող «ցանկացած ժամանակ» ձևակերպմամբ:

Դիմողը, վկայակոչելով Սահմանադրության 1-ին հոդվածը, 3-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերը, 28-րդ հոդվածը, 57-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, 61-րդ հոդվածի 1-ին մասը, 79 և 80-րդ հոդվածները, առաջ է քաշում այն գաղափարը, որ ժողովը չպետք է իրավունք ունենա իր որոշմամբ, «ցանկացած ժամանակ», առանց որևէ հիմնավորման աշխատանքից

ազատել ընկերության գործադիր մարմնի ղեկավարին, այլ դա պետք է արվի միայն ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքով նախատեսված հիմքերով, որոնք նախատեսված են ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 109-րդ և 113-րդ հոդվածներում:

Հարկ է նշել, որ, վկայակոչելով բավականին մեծ թվով սահմանադրական նորմեր, այդուհանդերձ, դիմողն առարկայորեն չի կոնկրետացնում, թե այդ նորմերից որի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը և ինչ առումով է հակասում օրենքի 88-րդ հոդվածի 5-րդ մասը, այլ միայն եզրակացնում է, որ իր նկատմամբ դրսևորվել է խտրական վերաբերմունք և խախտվել է Սահմանադրության 57-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, քանի որ իրեն ազատել են «անհիմն»:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը վիճարկվող իրավադրույթի և դիմողի վկայակոչած սահմանադրաիրավական նորմերի բովանդակության վերլուծության հիման վրա արձանագրում է հետևյալը:

Դեռևս իր՝ 04.05.2010թ. ՄԴՈ-881 որոշման մեջ Սահմանադրական դատարանը ձևավորել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումը. «Սահմանադրական դատարանը խտրականության արգելման սկզբունքի շրջանակներում թույլատրելի է համարում օբյեկտիվ հիմքով և իրավաչափ նպատակով պայմանավորված ցանկացած տարբերակված մոտեցում: Խտրականության արգելման սկզբունքը չի նշանակում, որ միևնույն կատեգորիայի անձանց շրջանակում ցանկացած տարբերակված մոտեցում կարող է վերածվել խտրականության: Խտրականության սկզբունքի խախտում է հանդիսանում այն տարբերակված մոտեցումը, որը գուրկ է օբյեկտիվ հիմքից և իրավաչափ նպատակից»:

Իսկ 11.10.2011թ. ՄԴՈ-991 որոշման մեջ մեկնաբանելով այդ պահին գործող Սահմանադրության 32-րդ հոդվածում ամրագրված աշխատանքի ընտրության ազատության սահմանադրական ինստիտուտը՝ Սահմանադրական դատարանը հանգել է հետևյալ եզրակացությանը. «Սահմանադրության 32-րդ հոդվածում երաշխավորված աշխատանքի ընտրության ազատությունը յուրաքանչյուր անհատի համար ապահովում է առանց խտրականության աշխատանքային հարաբերությունների մեջ մտնելու և իր մասնագիտական ու այլ ընդունակություններն ազատ դրսևորելու հավասար հնարավորություն: Միաժամանակ, այն չի խոչընդոտում օրենսդրին աշխատանքային հարաբերություններն իրավական կարգավորման ենթարկելիս սահմանել անձանց իրավական տարբեր կարգավիճակներ՝ կապված աշխատանքային պայմանների, անմիջական պայմանագրային պարտականությունների, գործունեության բնագավառի հետ, և նույնիսկ նախատեսել առանձին պաշտոններ զբաղեցնելու և պաշտոններից ազատելու առանձնահատուկ դեպքեր, եթե դրանք օբյեկտիվորեն արդարացված են և ունեն սահմանադրաիրավական համապա-

տասխան հիմնավորում»:

Սույն գործի քննության շրջանակներում, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող իրավադրույթում նախատեսված նման բացառությունն ինքնանպատակ չէ. այն պայմանավորված է «տնօրեն-գործարար հարաբերություններ» առանձնահատկություններով: Կազմակերպության տնօրենը հանդես է գալիս որպես մասնակիցների շահերից բխող գործունեություն իրականացնող, այլ կերպ՝ տնտեսական ընկերության գործարար գործունեության հիմնական կազմակերպիչ ու ղեկավար, ում գործունեության որակն ուղղակիորեն անդրադառնում է, ի թիվս այլնի, տվյալ տնտեսական ընկերության շահութաբերության և այլ իրավաչափ սպասելիքների վրա:

Նկատի ունենալով, որ բաժնետիրական ընկերության տնօրենի աշխատանքային իրավական կարգավիճակն էականորեն տարբերվում է մնացած աշխատողների աշխատանքային իրավական կարգավիճակից, հաշվի առնելով նաև վերջինիս կողմից գործատուի ներկայացուցիչ հանդիսանալը և առանձնահատուկ լիազորություններով օժտված լինելու հանգամանքը, ինչպես նաև հիմնվելով Սահմանադրական դատարանի վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումների վրա՝ դատարանն արձանագրում է, որ քննության առարկա հանդիսացող իրավադրույթը չի խախտում Սահմանադրության 28-րդ և 29-րդ հոդվածներով նախատեսված՝ օրենքի առջև բոլորի հավասարության և խտրականության արգելման սկզբունքները:

7. Անդրադառնալով բաժնետիրական ընկերության ժողովի լիազորությանը, համաձայն որի՝ նա կարող է՝ «ցանկացած ժամանակ» լուծել միանձնյա գործադիր մարմնի... հետ կնքված պայմանագիրը, Սահմանադրական դատարանը կրկին վերահաստատում է իր 07.07.2010թ. ՄԴՈ-902 որոշմամբ ձևակերպած իրավական դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ տնտեսական գործունեության ազատությունը, ի թիվս այլնի, ենթադրում է գործատուին այնպիսի իրավազորությունների տրամադրումը, որոնք նրան թույլ կտան տնտեսական գործունեության արդյունավետության և իր գույքի ռացիոնալ օգտագործման նպատակներից ելնելով ինքնուրույնաբար և իր ռիսկով ընդունել կազմակերպչական և կադրային քաղաքականությանն ուղղված որոշումներ:

Սահմանադրական դատարանը հիմնվելով վերոնշյալ, ինչպես նաև քննության առարկային առնչվող իր մյուս որոշումների վրա՝ գտնում է, որ, ի թիվս այլնի, որպես օբյեկտիվ հիմք պետք է դիտել այն հանգամանքը, որ օրենքի վիճարկվող իրավադրույթը բաժնետիրական ընկերության ժողովին տրամադրել է հայեցողական բնույթի բավականին լայն ազատություն, նկատի ունենալով երկու հանգամանք՝ այն, որ վերջինս պետք

է օժտված լինի տնտեսական գործունեության ազատությամբ ու ազատ տնտեսական մրցակցության ապահովմամբ, և որ բաժնետիրական ընկերության տնօրենն ունի առանձնահատուկ կարգավիճակ:

Ի տարբերություն աշխատանքի շուկայում առկա այլ իրավահարաբերությունների, որտեղ, որպես կանոն, կատարված աշխատանքի գնահատման չափանիշն աշխատանքի որակն է, բաժնետիրական ընկերությունների միանձնյա գործադիր մարմնի կամ կոլեգիալ գործադիր մարմնի անդամների աշխատանքի գնահատականը հիմնականում կատարված աշխատանքի արդյունքն է, որի գնահատողն ընկերության բաժնետերերն են:

8. Դիմողը պնդում է, որ աշխատանքից ազատված անձի իրավունքի պաշտպանության արդյունավետությունը փոխհատուցման վճարմամբ ապահովելու հնարավորություն ինչպես օրենքով, այնպես էլ պայմանագրով նախատեսված չլինելու պայմաններում ակնհայտ է դառնում, որ առկա չէ աշխատանքի իրավունքի խախտման բացասական իրավական հետևանքները վերացնելու որևէ իրական և գործուն միջոց, որպիսի պայմաններում անձի համար չի ապահովվում իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոց:

Այս առնչությամբ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող իրավադրություն փոխհատուցման պահանջ օրենսդրորեն չսահմանելը չի կարող առաջ բերել Սահմանադրության հետ հակասության խնդիր: Օրենքի 88-րդ հոդվածի 5-րդ մասի բովանդակության վերլուծությունից ակնհայտ է, որ այն չի արգելում քաղաքացուն Ընկերության տնօրենի պաշտոն զբաղեցնելու առաջարկություն ստանալիս իր կողմից կնքվող պայմանագրում առաջադրել, որ իր հետ կնքված աշխատանքային պայմանագիրը ցանկացած պահի լուծելու դեպքում իրեն տրամադրեն «արդարացի փոխհատուցում»:

9. Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում ընդգծել նաև, որ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Աշխատանքային հարաբերությունների առանձին բնագավառների կարգավորման առանձնահատկությունները կարող են սահմանվել օրենքով»: Ինչպես արդեն նշվել է, նման առանձնահատկություն է առկա «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածում: Այս հոդվածի 5-րդ մասն ըստ էության նախատեսում է բացառություն ընդհանուր կանոնից: Ընդ որում, նման բացառություն տեղ է գտել միայն վիճարկվող դրույթում: «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքը չի նախատեսում որևէ հատուկ կարգավիճակ որևէ աշխատակցի համար, սակայն տնօրենի աշխատանքից ազատման առն-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՎԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

չությամբ օրենքի 88-րդ հոդվածում ամրագրված իրավասության բնույթից հետևում է, որ այստեղ առկա է հատուկ կարգավիճակի ինստիտուտ: Ի դեպ, նույնը վերաբերում է նաև «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքին: Ընդունելով հանդերձ, որ նման իրավակարգավորումը գտնվում է օրենսդրի իրավասության շրջանակներում, հարկ է ընդգծել, որ այս ոլորտի աշխատանքային իրավահարաբերությունները կարգավորելիս անհրաժեշտ է նախատեսել լրացուցիչ ընթացակարգային երաշխիքներ՝ նման իրավահարաբերություններում հայտնված անձանց իրավունքների պաշտպանության համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց Թ**.

1. «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 5-րդ մասը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

28 հոկտեմբերի 2016 թվականի
ՄԴՈ-1316

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2016 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 22-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՑՅԱԼ ԷՄԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՄԻՋԵՎ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ԽՐԱԽՈՒՍՄԱՆ ԵՎ ՓՈԽԱԴԱՐՁ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 հոկտեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական զարգացման և ներդրումների նախարարի առաջին տեղակալ Գ. Մելքոնյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2016 թվականի հուլիսի 22-ին Երևանում ստորագրված Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Արարական Միացյալ Էմիրությունների կառավարու-

2(86)2017

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՐ ♦

թյան միջև ներդրումների խրախուսման և փոխադարձ պաշտպանության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2016 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով դիմումը, գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Արաբական Միացյալ Էմիրությունների կառավարության միջև ներդրումների խրախուսման և փոխադարձ պաշտպանության մասին համաձայնագիրն (այսուհետ՝ Համաձայնագիր) ստորագրվել է 2016 թվականի հուլիսի 22-ին՝ Երևանում:

Համաձայնագիրը բաղկացած է ներածությունից և 16 հոդվածներից:

2. Համաձայնագրի նպատակն է՝ մի Պայմանավորվող կողմի ներդրողների ներդրումների համար մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում բարենպաստ պայմաններ ստեղծելու միջոցով զարգացնել երկու պետությունների միջև փոխշահավետ տնտեսական համագործակցությունը, մասնավոր կապիտալի ներհոսքը խթանելը, ներդրումների համար կայուն հիմք ստեղծելը և տնտեսական ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործումն առավելագույնի հասցնելը:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, մասնավորապես, ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

• խրախուսել և ստեղծել բարենպաստ պայմաններ մյուս Պայմանավորվող կողմի ներդրողների կողմից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ներդրումներ կատարելու համար և ընդունել այդ ներդրումները Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությանը համապատասխան, ինչպես նաև հնարավորության սահմաններում տեղեկություններ տրամադրել իր տարածքում ներդրումային հնարավորությունների մասին (հոդված 2, կետեր 1 և 2),

• Հայաստանի Հանրապետության տարածքում մյուս Պայմանավորվող կողմի ներդրողների ներդրումների և եկամուտների նկատմամբ կիրառել արդար և հավասար ռեժիմ, ինչպես նաև կամայական կամ խտրական միջոցներով չխոչընդոտել ներդրողների՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կատարվող ներդրումների զարգացմանը,

կառավարմանը, օգտագործմանը, տնօրինմանը կամ օտարմանը (հոդված 3, կետ 1),

- Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությանը համապատասխան հանրությանը հնարավորինս հասանելի դարձնել ներդրումների վերաբերող ՀՀ օրենքները և կանոնակարգերը, մյուս Պայմանավորվող կողմի ներդրողների համար ապահովել ՀՀ դատարաններ և գործակալություններ դիմելու իրավունքը (հոդված 3, կետեր 2 և 3),

- ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան Հայաստանի Հանրապետության տարածքում մյուս Պայմանավորվող կողմի ներդրողների ներդրումների և եկամուտների նկատմամբ սահմանել ոչ պակաս բարենպաստ ռեժիմ, քան այն ռեժիմն է, որը կիրառում է Հայաստանի Հանրապետությունն իր կամ երրորդ երկրի ներդրողների ներդրումների ու եկամուտների նկատմամբ ընտրելով այդ ներդրողների համար առավել բարենպաստ ռեժիմը (հոդված 4, կետ 1),

- Հայաստանի Հանրապետության տարածքում պատերազմի կամ զինված այլ հակամարտության, քաղաքացիական խռովությունների, արտակարգ իրավիճակի, հեղափոխության, ապստամբության կամ նման այլ իրադարձությունների պատճառով մյուս Պայմանավորվող կողմի ներդրողների ներդրումներին վնաս կամ կորուստ հասցնելու դեպքում փոխհատուցման կամ այլ կարգավորման մասով ներդրողների համար սահմանել ոչ պակաս բարենպաստ ռեժիմ, քան այն ռեժիմն է, որը կիրառում է Հայաստանի Հանրապետությունն իր ներդրողների կամ երրորդ պետության ներդրողների նկատմամբ՝ ընտրելով տվյալ ներդրողների համար առավել բարենպաստ ռեժիմը (հոդված 6, կետ 1),

- ապահովել, որպեսզի մյուս Պայմանավորվող կողմի ներդրողների կատարած ներդրումները Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ուղղակի կամ անուղղակի կերպով չազգայնացվեն կամ սեփականազրկվեն կամ էլ ենթարկվեն համարժեք հետևանքներ ունեցող այլ միջոցների, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դա արվում է հանրային շահերից բխող նպատակի համար, ոչ խտրական հիմքի վրա, օրենքով սահմանված կարգով, համարժեք ու արդյունավետ փոխհատուցման վճարման պայմանով (հոդված 7, կետ 1),

- ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան ապահովել ՀՀ տարածքում մյուս Պայմանավորվող կողմի ներդրողների ներդրումների և դրանց հետ կապված բոլոր վճարումների ազատ և առանց հետաձգման փոխանցումները դեպի ՀՀ տարածք և դրանից դուրս, ինչպես նաև ապահովել, որ այդ փոխանցումները կատարվեն առանց հետաձգման, ազատ փոխարկելի արժույթով, փոխանցման օրը գործող շուկայական փոխարժեքով (հոդված 8, կետեր 1 և 2) և այլն:

4. Համաձայնագիրը կիրառվում է Պայմանավորվող կողմերի բոլոր ներ-

դրումների նկատմամբ, որոնք կատարվել են կամ կկատարվեն մինչև դրա ուժի մեջ մտնելը կամ դրանից հետո, սակայն չի կիրառվում մինչև սույն Համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելն առաջացած ներդրումների հետ կապված վեճերի կամ պահանջների նկատմամբ (հոդված 13):

5. Համաձայնագրում նախատեսված են դրույթներ խորհրդակցությունների անցկացման (հոդված 14), Համաձայնագրից բխող արտոնությունների սահմանափակման (հոդված 15), ինչպես նաև Համաձայնագրում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու, դրա տևողության, ուժի մեջ մտնելու և դադարելու վերաբերյալ (հոդված 16):

6. Սույն Համաձայնագրի 16-րդ հոդվածի 5-րդ կետի համաձայն՝ դրա ուժի մեջ մտնելու պահից դադարեցվում է 2002 թվականի ապրիլի 20-ին Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Արաբական Միացյալ Էմիրությունների կառավարության միջև կնքված՝ Ներդրումների խրախուսման և փոխադարձ պաշտպանության մասին համաձայնագիրը:

7. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Համաձայնագրի 6-րդ և 7-րդ հոդվածներով նախատեսված ներդրումների օտարման վերաբերյալ իրավակարգավորումները պետք է մեկնաբանվեն և կիրառվեն ՀՀ Սահմանադրության (2005թ. փոփոխություններով) 60-րդ հոդվածով նախատեսված՝ սեփականատիրոջ իրավունքների պաշտպանության սահմանադրաիրավական երաշխիքների համատեքստում:

8. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 13-րդ հոդվածով ամրագրված՝ միջազգային իրավունքի հիման վրա պետությունների հետ փոխաշահավետ հարաբերությունների հաստատմանն ուղղված Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականության իրականացման նպատակներին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2016 թվականի հուլիսի 22-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Արաբական Միացյալ Էմիրությունների կառավարության միջև ներդրումների խրախուսման և փոխադարձ պաշտպանության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

28 հոկտեմբերի 2016 թվականի
ՍԴՈ-1317

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

2015 թվականի սեպտեմբերի 15-ին ԴՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԵՎ ԱՅԼ ԿԱԶՄԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ, ԴՐԱՆՅ ՇԱՐԺԱԿԱՆ ԳՈՒՑՔԻ, ԻՆՉՊԵՍ ՆԱԵՎ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

28 հոկտեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարի տեղակալ Ա. Նազարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՐ ♦ 2(86)2017

դնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2015 թվականի սեպտեմբերի 15-ին Դուշանբեում ստորագրված Ձինվորական և այլ կազմավորումների, դրանց շարժական գույքի, ինչպես նաև ռազմական նշանակության արտադրանքի փոխադրումների ոլորտում Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների համագործակցության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 2016 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Ձինվորական և այլ կազմավորումների, դրանց շարժական գույքի, ինչպես նաև ռազմական նշանակության արտադրանքի փոխադրումների ոլորտում Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների համագործակցության մասին համաձայնագիրը (Համաձայնագիր) ստորագրվել է 2015 թվականի սեպտեմբերի 15-ին Դուշանբեում:

Համաձայնագիրը սահմանում է Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների (Կողմեր) փոխգործակցության կարգը զինվորական և այլ կազմավորումների, շարժական գույքի, ռազմական նշանակության արտադրանքի՝ փոխադրումները պլանավորելիս և կատարելիս, Կողմերի տարածքներով և/կամ Համաձայնագրի մասնակից չհանդիսացող պետության տարածքով տարանցելիս, ինչպես նաև նշված փոխադրումների անվտանգության ապահովման կարգը, այդ թվում՝ համատեղ գործողությունների կամ հրամանատարաշտաբային և զորային վարժանքների անցկացման, խաղաղասպահ գործողությունների մասնակցության, արտակարգ իրավիճակների հետևանքների վերացման, դրանց գործունեության և կենսագործունեության նպատակով մշտական կամ ժամանակավոր տեղակայման վայրեր փոխադրումների դեպքերում, Կողմերի համաձայնությամբ՝ այլ դեպքերում:

Փոխադրումները, տարանցումն իրականացվում են Կողմերի լիազորված մարմինների նախնական համաձայնեցումից և պլանավորումից հետո:

2. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, մասնավորապես, ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

ա) փոխադրումները (տարանցումը) իրականացնել առաջնահերթ կարգով՝ ապահովելով գաղտնիությունը և ընդունելով տեղեկատվության չսանկցավորված տարածումը բացառող համապատասխան միջոցներ,

բ) Հայաստանի Հանրապետության տարածքով տարանցում իրականացվելու պարագայում, զինվորական և այլ կազմավորումների, ռազմական նշանակության արտադրանքի փոխադրման ապահովման համար անհրաժեշտ միջոցների և ծառայությունների, ինչպես նաև անշարժ գույքի (աերոդրոմներ, նավահանգիստներ, բեռնման կետեր) տրամադրումն իրականացնել սեփական փոխադրողներին տրամադրվող պայմաններով,

գ) Հայաստանի Հանրապետության տարածքով փոխադրումները (տարանցումը) իրականացվելու պարագայում, փոխադրումների (տարանցման) անվտանգությունն ապահովել այն միջազգային պայմանագրերին համապատասխան, որոնց մասնակից է հանդիսանում Հայաստանի Հանրապետությունը, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությանը համապատասխան,

դ) փոխադրող զինվորական և այլ կազմավորումներին, պահակախմբին, ինչպես նաև ընդունող, տարանցիկ կողմի ուղեկցող ծառայությունների ներկայացուցիչներին թույլատրել զենքի և ֆիզիկական ուժի գործադրում՝ Համաձայնագրին համապատասխան փոխադրվող բեռների պահպանությանը և սեփական անվտանգությանն ուղղված միջոցառումներ իրականացնելիս, եթե այլ միջոցներով հնարավոր չէ կատարել իրենց պարտականությունները,

ե) ապահովել, որպեսզի ուղարկող կողմի բեռների նկատմամբ մաքսային գործողություններն իրականացվեն առաջնահերթության կարգով՝ ընդունող, տարանցիկ Հայկական կողմի լիազորված մարմնի համապատասխան փոխադրումների (տարանցման) համաձայնեցված պլանի քաղվածքի հիման վրա՝ ազատելով բոլոր տեսակի մաքսավճարների, հարկերի և տուրքերի գանձումից,

զ) Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանով տեղափոխելիս անձնական իրերը և թանկարժեք պարագաները Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ազատել մաքսային վճարների գանձումից,

է) միջոցներ ձեռնարկել Կողմերի միջև փոխադրումների իրականացման վրա բացասական ազդեցություն թողնող ցանկացած տեսակի խոչընդոտների բացահայտման, օպերատիվ քննարկման և վերացման ուղղությամբ:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության

Սահմանադրության 13-րդ հոդվածի դրույթներին և նպատակաուղղված են զինվորական և այլ կազմավորումների, ինչպես նաև ռազմական նշանակության արտադրանքի փոխադրումների բնագավառում Կողմերի համագործակցության իրավապայմանագրային հիմքի ստեղծմանը միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ նորմերի և սկզբունքների հիման վրա:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2015 թվականի սեպտեմբերի 15-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Զինվորական և այլ կազմավորումների, դրանց շարժական գույքի, ինչպես նաև ռազմական նշանակության արտադրանքի փոխադրումների ոլորտում Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների համագործակցության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

28 հոկտեմբերի 2016 թվականի
ՍԴՈ-1318

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ԴԱՏԱԽԱՋԻ ԴԻՄՈՒՄԻ
ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 21-ՐԴ
ՀՈՂՎԱԾԻ 4-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

1 նոյեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողի՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ գլխավոր դատախազության հետաքննության և նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողության վարչության պետի տեղակալ Ա. Մանուկյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Հ. Սարգսյանի և նույն վարչության իրավախորհրդատվական բաժնի գլխավոր մասնագետ Վ. Դանիելյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005թ. խմբագրությամբ) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի առաջին մասի 7-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38, 68 և 71-րդ հոդվածների,

դնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ գլխավոր դատախազի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՀՀ գլխավոր դատախազի՝ 25.08.2016թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, ինչպես նաև ձևավորված իրավակիրառական պրակտիկան, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքը (ՀՕ-248) ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի սեպտեմբերի 1-ին և ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ին:

Օրենսգրքի սույն գործով վիճարկվող՝ «Կրկին անգամ դատվելու անթույլատրելիությունը» վերտառությամբ 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասը սահմանում է.

«4. Դատախազը քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին հետաքննության մարմնի կամ քննիչի կայացրած որոշումը կարող է վերացնել որոշման պատճենը ստանալու պահից 7 օրվա ընթացքում: Դրանից հետո քրեական հետապնդման մարմնի՝ գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումը կարող է վերացվել մեկ անգամ և միայն գլխավոր դատախազի կողմից՝ այդպիսի որոշում կայացնելուց հետո՝ վեց ամսվա ժամկետում»:

Օրենսգրքի վերոհիշյալ հոդվածը փոփոխության և լրացման է ենթարկվել «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» համապատասխանաբար՝ 25.05.2006 թվականի ՀՕ-91-Ն, 21.02.2007 թվականի ՀՕ-93-Ն և 28.11.07 թվականի ՀՕ-270-Ն ՀՀ օրենքներով: Իսկ վիճարկվող դրույթների բովանդակությունը լրացվել է 21.02.2007 թվականի՝ «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-93-Ն օրենքով, որը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2007 թվականի փետրվարի 21-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2007 թվականի մարտի 15-ին

և ուժի մեջ է մտել 2007 թվականի ապրիլի 7-ին:

2. Դիմող կողմը գտնում է, որ դատարանների կողմից ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասին տրված մեկնաբանությունը, որը ՀՀ գլխավոր դատախազին հնարավորություն չի տալիս, ի թիվս գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումների, վերացնելու նաև քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին քրեական հետապնդման մարմնի որոշումը՝ այդպիսի որոշում կայացնելուց հետո՝ վեց ամսվա ընթացքում, զրկում է ՀՀ դատախազությանը, որպես քրեական հետապնդման բացառիկ գործառույթ ունեցող հանրային իշխանության կրողի, արդյունավետ ձևով հանցագործությունից տուժած անձանց իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունն իրականացնելու հնարավորությունից: Ըստ դիմողի՝ նման մեկնաբանությամբ արհեստականորեն սահմանափակվում է հանցագործությունից տուժած անձանց իրավունքների պաշտպանության հնարավորությունը, քանի որ կոնկրետ անձի վերաբերյալ կայացրած որոշումները վերացնելու հնարավորության պայմաններում (քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին), գլխավոր դատախազը, որպես քրեական հետապնդում հարուցելու սահմանադրական բացառիկ առաքելություն իրականացնող մարմին, զրկվում է պարզապես քրեական վարույթ նախաձեռնելու հնարավորությունից:

Ըստ դիմողի՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի՝ իրավակիրառ պրակտիկայում տրված այնպիսի մեկնաբանումը, որը ՀՀ գլխավոր դատախազին կզրկի օրենքի խախտմամբ կայացված քրեական գործը կարճելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին հետաքննության մարմնի կամ քննիչի որոշումը վերացնելու իրավունքից, սահմանափակում է ՀՀ դատախազության՝ քրեական հետապնդման սահմանադրական գործառույթը, ուստի հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 1-ին կետի դրույթներին:

Անդրադառնալով ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2015 թվականի նոյեմբերի 17ի ՍԴՈ1236 որոշմանը՝ դիմողը ներկայացնում է փաստարկներ այն մասին, որ «...առանձին կետերով դիրքորոշում հայտնելով ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի և ՀՀ գլխավոր դատախազի դիմումներով ՀՀ սահմանադրական դատարանի առջև բարձրացված սահմանադրաիրավական տեսանկյունից վիճահարույց երեք հիմնական հարցի վերաբերյալ, որոշման եզրափակիչ մասում որևէ անդրադարձ չի կատարել ՀՀ գլխավոր դատախազի դիմումում ներկայացված՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասին իրավակիրառական պրակտիկայում տրված մեկնաբանությանը սահմանադրաիրավա-

կան գնահատական տալու խնդրանքին: Արդյունքում, ինչպես ՀՀ վճարեկ, այնպես էլ ընդհանուր իրավասության այլ դատարանների կողմից ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ1236 որոշման մեկնաբանությունը, ուստի՝ իրավակիրառական պրակտիկայում ՄԴՈ1236 որոշման նկատմամբ իրավաընկալումը հանգում է նրան, որ տվյալ որոշմամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանն ընդհանրապես չի անդրադարձել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21րդ հոդվածի 4րդ մասի սահմանադրականությանը»:

3. Պատասխանող կողմը գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի դրույթները համապատասխանում են ՀՀ Սահմանադրության պահանջներին: Վկայակոչելով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքը՝ պատասխանողը գտնում է, որ դատախազի կամ գլխավոր դատախազի կողմից քրեական գործի նորոգումը՝ դատախազական հսկողության գործառույթի սահմաններում որոշակի սահմանափակ ժամկետներում վիճարկվող դրույթով նախատեսված համապատասխան որոշումների վերացման միջոցով, չի հակասում Եվրոպական կոնվենցիայի պահանջներին:

Պատասխանող կողմը գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21րդ հոդվածի 4րդ մասով սահմանված դրույթները համապատասխանում են ՀՀ Սահմանադրության պահանջներին, իսկ ինչ վերաբերում է իրավակիրառական պրակտիկային, ապա ըստ պատասխանողի՝ «...Դիմողը չի ներկայացրել որևէ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտ, որ հնարավորություն կտար գնահատելու դատարանի համապատասխան դիրքորոշման հիմքերը և հիմնավորումները՝ համադրելով գործի կոնկրետ փաստական հանգամանքների հետ»: Հետևաբար, ինչպես գտնում է պատասխանող կողմը՝ «...հնարավոր չէ իրավակիրառական պրակտիկայի սահմանադրականության վերաբերյալ գնահատական տալը»:

4. Մույն գործի քննության շրջանակներում Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4րդ մասին՝ ելնելով նաև ձևավորված իրավակիրառական պրակտիկայի ուսումնասիրման արդյունքներից, ՀՀ սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է իր՝ 2015 թվականի նոյեմբերի 17ի ՄԴՈ1236 որոշմամբ, որի եզրափակիչ մասում օրենսգրքի վերոհիշյալ նորմը ճանաչվել է ՀՀ Սահմանադրությանը (2005 թվականի փոփոխություններով) համապատասխանող՝ այդ որոշման մեջ սահմանադրական դատարանի կողմից բացահայտված սահմանադրաիրավական բովանդակության շրջանակներում:

Մասնավորապես, բացահայտելով վերոհիշյալ օրենսգրքի վիճարկվող

նորմի՝ «...Դրանից հետո քրեական հետապնդման մարմնի՝ գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումը կարող է վերացվել մեկ անգամ և միայն գլխավոր դատախազի կողմից՝ այդպիսի որոշում կայացնելուց հետո՝ վեց ամսվա ժամկետում» բովանդակությամբ դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը, սահմանադրական դատարանը գտել է, որ «...մինչդատական վարույթում դատախազական հսկողության շրջանակներում Սահմանադրությամբ և օրենքով ՀՀ գլխավոր դատախազին վերապահված լիազորությունների իրականացման արդյունքում ընդունված որոշումները պետք է դիտարկել որպես **վերջնական և որևէ պայմանավորվածության մեջ չդնել հսկող դատախազի կողմից նման որոշում ընդունված կամ չընդունված լինելու հանգամանքի հետ»** (ՄԴՈ1236 որոշման եզրափակիչ մասի 1ին կետի երկրորդ մասի երրորդ պարբերություն):

Միաժամանակ, «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի, «ՀՀ քննչական կոմիտեի մասին» ՀՀ օրենքի, «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի համապատասխան նորմերի համակարգային վերլուծության և ՀՀ Սահմանադրության (2005թ. փոփոխություններով) 89-րդ հոդվածի առաջին մասի 7-րդ կետի, 103-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական բովանդակության հետ համադրման արդյունքում գտնելով, որ՝ քրեական գործը կարճելու, քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին հետաքննության մարմնի կամ քննիչի կայացրած որոշումը՝ դրա պատճենը ստանալու պահից 7 օրվա ընթացքում վերացնելու դատախազի լիազորությունը, իսկ դրանից հետո քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումը մեկ անգամ և միայն **գլխավոր դատախազի կողմից՝ այդպիսի որոշում կայացնելուց հետո՝ վեց ամսվա ժամկետում վերացնելու վերաբերյալ լիազորությունն անատարկելի են** (ՄԴՈ1236 որոշման 6րդ կետի երկրորդ մասի «Ա» ենթակետի 7րդ պարբերություն), վիճարկվող հիշյալ դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակության առնչությամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր նույն որոշմամբ արտահայտել է նաև մի շարք իրավական դիրքորոշումներ, որոնց համաձայն, մասնավորապես՝

մի կողմից հետաքննության, նախաքննության մարմինների, մյուս կողմից՝ դատախազության միջև գործառության տարանջատումը համահունչ է ՀՀ Սահմանադրության (2005թ. փոփոխություններով) 5-րդ հոդվածի, 89-րդ հոդվածի 7-րդ կետի և 103-րդ հոդվածի պահանջներին և կարևոր երաշխիք է հանցավոր ոտնձգություններից մարդու իրավունքների ու ազատությունների արդյունավետ պաշտպանությունն ապահովելու տեսանկյունից (ՄԴՈ1236 որոշման 6րդ կետ),

«...Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 1-ին, 2-րդ և 3-րդ կետերով նախատեսված գործառույթները (**քրեական հետապնդման հարուցում, հետաքննության ու նախաքննության օրինականության նկատմամբ հսկողություն, դատարանում մեղադրանքի պաշտպանություն**) իրավակիրառական պրակտիկայում պետք է ընկալվեն, մեկնաբանվեն ու կիրառվեն ելնելով դրանց սահմանադրաիրավական **փոխկապակցվածությունից**» (ՄԴՈ1236 որոշում, նույն տեղում),

«...վեճի առարկա իրավակարգավորման շրջանակներում ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի նորմերը **չեն կարող մեկնաբանվել հայեցողաբար**, «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի (53-րդ հոդված), նաև՝ «ՀՀ քննչական կոմիտեի մասին» և «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» ՀՀ օրենքների համապատասխան փոխկապակցված նորմերի, ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական բովանդակության համատեքստից դուրս: Այն անխուսափելիորեն կհանգեցնի ինչպես դատախազության սահմանադրական գործառույթների իմաստազրկմանը, այնպես էլ կվտանգի մարդու Սահմանադրությամբ երաշխավորված իրավունքների ու ազատությունների արդյունավետ պաշտպանությունը՝ ինչպես մինչդատական, այնպես էլ դատական վարույթի շրջանակներում: Արդյունքում՝ կխախտվի սահմանադրական օրինականությունը» (ՄԴՈ1236 որոշում, նույն տեղում),

«ՀՀ գլխավոր դատախազի բացառիկ իրավունքն ու պարտականությունն է **հսկող դատախազի վերը նշված լիազորության կատարումից կամ այդ լիազորության կատարման համար սահմանված ժամկետի ավարտից հետո ծագած իրավահարաբերությունների շրջանակներում** և օրենքով նախանշված ժամկետում ու կարգով վերացնել գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին քրեական հետապնդման մարմնի անօրինական որոշումը» (ՄԴՈ1236 որոշում, նույն տեղում),

«... ելնելով գլխավոր դատախազի իրավական կարգավիճակի առանձնահատկությունից, քրեական հետապնդման մարմնի հիշյալ որոշումը վերացնելու մասին գլխավոր դատախազի որոշումը մինչդատական վարույթում դատախազական հսկողության շրջանակներում պետք է դիտարկել որպես **վերջնական և որևէ պայմանավորվածության մեջ չդնել հսկող դատախազի կողմից նման որոշում ընդունված լինելու կամ չլինելու հանգամանքի հետ**: Դատախազական հսկողության այդ փուլում գլխավոր դատախազն իր սահմանադրաիրավական կարգավիճակին համապատասխան իրավասու է իրականացնել հսկողություն ինչպես մինչդատական վարույթի նկատմամբ, այնպես էլ գերատեսչական հսկողություն ստորադաս (հսկող) դատախազի նկատմամբ: Հաշվի պետք է առնել նաև

այն հանգամանքը, որ «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի, 10-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի 1-ին մասի հիմքերով դատախազին վերապահված բոլոր լիազորությունները, **այդ թվում՝ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին հետաքննության մարմնի և քննիչի որոշումը վերացնելու մասին**, հավասարապես վերաբերում են նաև գլխավոր դատախազին» (ՄԴՈ1236 որոշում, նույն տեղում),

«...ՀՀ գլխավոր դատախազին բացառիկ իրավունք է վերապահված վերոհիշյալ որոշումների օրինականության վերաբերյալ կայացնելու **վերջնական որոշում**, որն իրավական լուրջ երաշխիք է մինչդատական վարույթի շրջանակներում թե՛ այդ վարույթի արդյունավետությունն ապահովելու, ծագած իրավական այս կամ այն խնդիրը վերջնական հանգուցալուծելու և թե՛ անձանց իրավունքները ողջամիտ ժամկետներում պաշտպանելու ուղղությամբ: Հետևաբար, վիճարկվող նորմերը սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների համատեքստում ընկալվելու, մեկնաբանվելու և կիրառվելու դեպքում չեն կարող հանգեցնել կրկին անգամ դատվելու անթույլատրելիության սկզբունքի խախտմանը և դատախազական հսկողության խոչընդոտմանը» (ՄԴՈ-1236 որոշում, 7րդ կետ):

Անդրադառնալով նաև ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող դրույթների կիրառման դատական պրակտիկային՝ Սահմանադրական դատարանը հիշյալ որոշման մեջ արձանագրել է, որ՝ «...ՀՀ դատական պրակտիկան ՀՀ քրեական օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի և 53-րդ հոդվածի 1-ին մասի սահմանադրաիրավական այս բովանդակության **հետևողական իրացում չի երաշխավորել**» (ՄԴՈ1236 որոշման 6-րդ կետ):

Քննելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող դրույթների սահմանադրականության հարցը՝ Սահմանադրական դատարանն իր հիշյալ որոշմամբ նաև ի գիտություն է ընդունել պատասխանող կողմի իրազեկումն այն մասին, որ «իրավակիրառական պրակտիկայում առաջացած խնդիրը շտկելու համար ՀՀ Ազգային ժողովում պատրաստվում է օրենքի նախագիծ» և շրջանառության մեջ է դրված նաև ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագիծը, որում համարժեք լուծումներ նախատեսված են (ՄԴՈ1236 որոշման 9րդ կետ): Պատասխանող կողմն իր՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանին հասցեագրած գրավոր բացատրությունում նաև արձանագրել էր վիճարկվող իրավակարգավորման «թերությունը» (Ն.1000, 02.11.15թ. թվակիր գրությանը կից ներկայացված բացատրության 13րդ էջ):

ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի ընդունման գործընթացները դեռևս չեն

ավարտվել և տվյալ իրավակարգավորման շրջանակներում Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումներից ելնելով օրենսդրական մակարդակում անհրաժեշտ հստակություն չի ապահովվել:

5. Վերահաստատելով ՍԴՈ1236 որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումներն իրենց ամբողջության մեջ՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ինչպես հետևում է սույն գործի նյութերից և դիմող կողմի հարցադրումներից՝ իրավակիրառական պրակտիկայում դեռևս պատշաճ ընկալված չեն ՀՀ գլխավոր դատախազի սահմանադրական լիազորություններից բխող՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21րդ հոդվածի 4րդ մասի՝ հետաքննության մարմնի, քննիչի՝ քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումը մեկ անգամ և միայն **գլխավոր դատախազի կողմից այդպիսի որոշում կայացնելուց հետո վեց ամսվա ժամկետում վերացնելու վերաբերյալ լիազորության անատարկելիությունը, և այդ լիազորությունը Սահմանադրական դատարանի վերահիշյալ որոշմամբ բացահայտված իրավական բովանդակությանը համապատասխան կիրառելու անհրաժեշտությունը:** Դրա մասին են վկայում նաև ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 29.01.2016թ. ԵԿԴ/0060/11/15 գործով և ՀՀ Արագածոտնի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանի 25.04.2016թ. ԱԼԱԴ1/0052/01/15 գործով կայացրած որոշումներում արտահայտված դիրքորոշումները:

Ելնելով սահմանադրական օրինականության ապահովման անհրաժեշտությունից՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն անթույլատրելի է համարում սահմանադրական դատարանի որոշումների և դրանցում արտահայտված իրավական դիրքորոշումների անտեսումը կամ կամային մեկնաբանությունն իրավակիրառական պրակտիկայում: ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումների բնույթի, իրավաբանական ուժի առանձնահատկության սահմանադրաիրավական բովանդակության խնդիրներին Սահմանադրական դատարանը հանգամանալից անդրադարձել է իր՝ 25.02.2011 թվականի ՍԴՈ943 որոշմամբ: Վերահաստատելով այդ որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները՝ Սահմանադրական դատարանը նաև արձանագրում է, որ **ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումները պետք է ընկալվեն և կիրառվեն որպես ՀՀ Սահմանադրության գերակայության ապահովմանն ուղղված պաշտոնական ամբողջական փաստաթղթեր, որոնք բխում են իրավունքի գերակայության սկզբունքի ու իրավական պետության սահմանադրական դրույթի պահանջների իրացման անհրաժեշտությունից, և որոնց իրավաբանական ուժն ու կիրառման նորմատիվ բովանդակությունը կանխորոշված են ՀՀ Սահմանադրությամբ:**

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանը նկատի է ունենում այն հանգամանքը, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 407-րդ

(2.1-րդ մասի 2.2-րդ կետի 2-րդ ենթակետ) և 414.2-րդ (2-րդ մասի 2-րդ կետ) հոդվածների պահանջն է՝ ուղղված վճռաբեկ բողոք բերած անձանց՝ հիմնավորելու ստորադաս դատարանի դատական ակտի և ՀՀ սահմանադրական դատարանի համապատասխան որոշման **եզրափակիչ մասի** միջև առկա հակասությունը որպես դատական բողոքարկվող ակտի վերանայման (բեկանման, փոփոխման) հիմք: Ի դեպ, օրենսգրքի վերոհիշյալ 407-րդ (2.1-րդ մասի 2.2-րդ կետի 3-րդ ենթակետ) և 414.2-րդ (2-րդ մասի 3-րդ կետ) հոդվածներում Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշման առնչությամբ նման **շեշտադրումներ՝ որոշման եզրափակիչ մասի վերաբերյալ, չեն կատարվում**: Այս հանգամանքը հիմք ընդունելով՝ դատական պրակտիկայում պատշաճ ուշադրություն չի դարձվում Մահմանադրական դատարանի որոշման պատճառաբանական մասում արտահայտված իրավական դիրքորոշումներին, ինչն իմաստագրվում է Մահմանադրական դատարանի որոշման ամբողջականությունն ու նշանակությունը՝ որպես իրավունքի աղբյուր:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի հիշյալ հոդվածների նորմատիվ պահանջներն ինքնին չեն բխում ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ-943 որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումներից: Սակայն դրանց սահմանադրականության գնահատման հարցին բովանդակային անդրադարձը դուրս է քննության առարկա սույն գործի շրջանակներից:

Այդուհանդերձ, սույն գործով Մահմանադրական դատարանն առաջնորդվում է ՀՀ Մահմանադրության գերակայության և, մասնավորապես՝ ՀՀ դատախազության սահմանադրաիրավական կարգավիճակից բխող գործառույթների լիարժեք ու արդյունավետ իրականացման, ինչպես նաև անձանց՝ ՀՀ Մահմանադրությամբ երաշխավորված իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության սահմանադրաիրավական կարևորությամբ: Ուստի իրավակիրառական պրակտիկայում ստեղծված իրավիճակին սահմանադրաիրավական բովանդակություն հաղորդելու նպատակով Մահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում արձանագրել, որ դատական պրակտիկան պետք է առաջնորդվի 17.11.2015թ. ՄԴՈ-1236 որոշման ինչպես պատճառաբանական, այնպես էլ եզրափակիչ մասերում ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից արտահայտված իրավական դիրքորոշումներով: Դրանց համաձայն՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի սահմանադրաիրավական բովանդակությունից հետևում է, որ մինչդատական վարույթում **գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու, քրեական գործի հարուցումը մերժելու** մասին քրեական հետապնդման մարմնի (հետաքննության մարմնի կամ քննիչի) որոշումը ՀՀ գլխավոր դատախազի կող-

մից կարող է վերացվել մեկ անգամ և միայն այդպիսի որոշման կայացումից հետո՝ վեց ամսվա ժամկետում՝ անկախ քրեական հետապնդման մարմնի վերոհիշյալ որևէ որոշման առնչությամբ ստորադաս հսկող դատախազի դատավարական լիազորությունների իրականացումից:

ՀՀ գլխավոր դատախազի բացառիկ իրավունքն ու պարտականությունն է **հսկող դատախազի՝ օրենքով սահմանված լիազորության կատարումից կամ այդ լիազորության կատարման համար սահմանված ժամկետի (7-օրյա) ավարտից հետո ծագած իրավահարաբերությունների շրջանակներում** և օրենքով նախանշված ժամկետում (6 ամիս) ու կարգով վերացնել գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու, քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին քրեական հետապնդման մարմնի անօրինական գնահատված որոշումը՝ կայացնելով վերջնական որոշում, ինչն անհրաժեշտ է ապահովելու տուժողի իրավունքների ու շահերի պաշտպանությունը և խախտված իրավունքների վերականգնման հնարավորությունը:

6. Հաշվի առնելով վերոշարադրյալ դիրքորոշումները՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Սահմանադրական դատարանի 17 նոյեմբերի 2015թ. ՄԴՈ-1236 որոշմամբ հստակ դիրքորոշում է արտահայտվել վեճի առարկա իրավանդումի սահմանադրաիրավական բովանդակության վերաբերյալ՝ այն արտահայտելով որոշման ինչպես պատճառաբանական, այնպես էլ եզրափակիչ մասերում: Իրավական պետության սահմանադրաիրավական հիմնարար չափորոշիչներից ելնելով՝ այդ դիրքորոշումներով պետք է առաջնորդվեն ինչպես իրավաստեղծ, այնպես էլ իրավակիրառ մարմինները: Հետևաբար, ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ-1236 որոշման վերանայման և նոր որոշման ընդունման որևէ անհրաժեշտություն կամ հիմք առկա չէ՝ նկատի ունենալով նաև նշված որոշման ընդունումից հետո տեղի ունեցած սահմանադրական փոփոխությունները:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 3-րդ կետի և 60-րդ հոդվածի 1-ին կետի պահանջները, գտնում է, որ սույն գործի վարույթը ենթակա է կարճման, միաժամանակ որոշման եզրափակիչ մասում շեշտելով ՄԴՈ-1236 որոշումից բխող՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի՝ ՀՀ գլխավոր դատախազին վերաբերող լիազորության սահմանադրաիրավական բովանդակությունը՝ ելնելով դատական պրակտիկայի սահմանադրականացման և անձանց իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության ապահովման անհրաժեշտությունից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաս-

տանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 32, 60, 63, 64, 68 և 71րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց Թ** .

1. «ՀՀ գլխավոր դատախազի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 4-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի վարույթը կարճել՝ հաշվի առնելով, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2015թ. նոյեմբերի 17-ի ՍԴՈ-1236 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում մինչդատական վարույթում **գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու, քրեական գործի հարուցումը մերժելու** մասին քրեական հետապնդման մարմնի (հետաքննության մարմնի կամ քննիչի) որոշումը ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից կարող է վերացվել մեկ անգամ և միայն այդպիսի որոշման կայացումից հետո՝ վեց ամսվա ժամկետում՝ անկախ քրեական հետապնդման մարմնի վերոհիշյալ որևէ որոշման առնչությամբ ստորադաս հսկող դատախազի դատավարական լիազորության իրականացումից: ՀՀ գլխավոր դատախազի Բացառիկ իրավունքն ու սահմանադրաիրավական պարտականությունն է **հսկող դատախազի՝ օրենքով սահմանված լիազորության կատարումից կամ այդ լիազորության կատարման համար սահմանված ժամկետի (7-օրյա) ավարտից հետո ծագած իրավահարաբերությունների շրջանակներում** և օրենքով նախանշված ժամկետում (6 ամիս) ու կարգով վերացնել գործի վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու, քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին քրեական հետապնդման մարմնի որոշումը՝ կայացնելով վերջնական որոշում:

Վեճի առարկա նորմը դատական պրակտիկայում շարունակում է կիրառվել այլ մեկնաբանությամբ, ինչը ենթակա է վերանայման:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005թ. փոփոխություններով) 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

1 նոյեմբերի 2016 թվականի
ՍԴՈ-1319

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 30-ԻՆ ԵՎ 2016 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 25-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ
«ԶԱՆԳՎԱԾԱՑԻՆ ՈՉՆՉԱՑՄԱՆ ԶԵՆՔԻ ՏԱՐԱԾՄԱՆԸ ՀԱԿԱԶԴԵԼՈՒ
ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ»
ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐԻ ԺԱՄԿԵՏԸ ՅՈԹ ՏԱՐՈՎ ԵՐԿԱՐԱԶԳԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ
ՀԱՅՏԱԳՐԵՐԻ ՓՈԽԱՆԱԿՄԱՍԲ ԿՆՔՎԱԾ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՑԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

8 նոյեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարի տեղակալ Ա. Նազարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին»

Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների, դրնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2015 թվականի դեկտեմբերի 30-ին և 2016 թվականի հոկտեմբերի 25-ին ստորագրված Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների կառավարության միջև «Զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածմանը հակազդելու բնագավառում համագործակցության մասին համաձայնագրի ժամկետը յոթ տարով երկարաձգելու մասին հայտագրերի փոխանակմամբ կնքված համաձայնության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 03.11.2016թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնությունը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **ՊԱՐԶԵՑ**.

1. Համաձայնությունն ստորագրվել է 2015 թվականի դեկտեմբերի 30-ին և 2016 թվականի հոկտեմբերի 25-ին՝ Համաձայնագրի գործողության ժամկետը ևս յոթ տարով երկարաձգելու նպատակով:

2. Համաձայնագիրն ստորագրվել է 2000 թվականի հուլիսի 24-ին և ուժի մեջ է մտել 2002 թվականի նոյեմբերի 25-ին (ՀՀ կողմից վավերացվել է 2001թ. փետրվարի 20-ին՝ Ազգային ժողովի Ն-146-2 որոշմամբ (ՄԴՈ-277)): 2009 թվականի մայիսի 15-ին Համաձայնագրի գործողության ժամկետը երկարացվել է յոթ տարով՝ «2000 թվականի հուլիսի 24-ին Վաշինգտոնում ստորագրված՝ «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների կառավարության միջև զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածմանը հակազդելու բնագավառում համագործակցության մասին» համաձայնագրի գործողության ժամկետը երկարաձգելու վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի առաջարկ»-ով» (ՀՀ կողմից վավերացվել է 2009թ. ապրիլի 30-ին՝ Ազգային ժողովի Ն-139-4 որոշմամբ), իսկ գործողության ժամկետն ավարտվում է 2016 թվականի նոյեմբերի 25-ին:

3. Համաձայնությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվում է Համաձայնագրի գործողությունը երկարացնել ևս յոթ տարով:

4. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Համաձայնությունը կնպաստի զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածումը կանխելուն:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով)՝ 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **ՈՐՈՇԵՑ**.

1. 2015 թվականի դեկտեմբերի 30-ին և 2016 թվականի հոկտեմբերի 25-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների կառավարության միջև «Զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածմանը հակազդելու բնագավառում համագործակցության մասին» համաձայնագրի ժամկետը յոթ տարով երկարաձգելու մասին հայտազրերի փոխանակմամբ կնքված համաձայնության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

8 նոյեմբերի 2016 թվականի
ՄԴՈ-1320

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ԷՄՄԱ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ
ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 1226-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ԵՎ 3-ՐԴ ՄԱՍԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

15 նոյեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ դիմող Է. Վարդանյանի և նրա ներկայացուցիչ Գ. Պետրոսյանի, գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Հ. Սարգսյանի և նույն վարչության իրավախորհրդատվական բաժնի գլխավոր մասնագետ Վ. Դանիելյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Էմմա Վարդանյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությո-

յանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթն էմմա Վարդանյանի՝ 2016 թվականի հունիսի 9-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքն (այսուհետ՝ օրենսգիրք) ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից՝ 1998 թվականի մայիսի 5-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի հուլիսի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ից:

Օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերը սահմանում են.

«1. Ժառանգությունն ընդունվում է ժառանգությունն ընդունելու կամ ժառանգական իրավունքի վկայագիր ստանալու մասին ժառանգի դիմումը ժառանգության բացման վայրի նոտարին հանձնելով:

...

3. Եթե այլ բան ապացուցված չէ, ապա ժառանգությունը ժառանգի կողմից ընդունված է համարվում, երբ նա սկսում է փաստացի տիրապետել կամ կառավարել ժառանգված գույքը՝ ներառյալ, երբ ժառանգը

1) միջոցներ է ձեռնարկել գույքը պահպանելու և այն երրորդ անձանց ոտնձգություններից կամ հավակնություններից պաշտպանելու համար,

2) իր հաշվին կատարել է գույքը պահպանելու ծախսեր,

3) իր հաշվին վճարել է ժառանգատուի պարտքերը կամ երրորդ անձանցից ստացել է ժառանգատուին հասանելիք գումարները»:

2. Սույն գործով դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին. դիմողը հայց է ներկայացրել Երևան քաղաքի Շենգավիթ վարչական շրջանի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարան (այսուհետ՝ Դատարան) ընդդեմ Անժելա Աթոյանի՝ ժառանգատու Մանուշակ Աթոյանի ժառանգական գույք հանդիսացող Երևանի Արշակունյաց 36ա շենք, բն. 30 հասցեում գտնվող բնակարանի 1/4 բաժնեմասի նկատմամբ Մարլեն Աթոյանի պարտադիր բաժնի իրավունքը ճանաչելու, Մարլեն Աթոյանին ժառանգությունն ընդունած ժառանգ ճանաչելու, Էմմա Վարդանյանի կողմից ժառանգատու Մարլեն Աթոյանին պատկանող վերոհիշյալ հասցեի բնակարանի 1/4 բաժնեմասի նկատմամբ ժառանգությունն ընդունած ժառանգ ճանաչելու, Անժելա Աթոյանի՝ ըստ կտակի ժառանգության իրավունքի վկայագիրն անվավեր ճանաչելու, դրա հիման վրա ՀՀ ԿԱ անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի կողմից տր-

ված թիվ 0113187 անշարժ գույքի սեփականության իրավունքի գրանցման վկայականն անվավեր ճանաչելու պահանջների մասին:

29.05.2015 թվականին թիվ ԵՇԴ/0331/02/15 քաղաքացիական գործով Դատարանի կայացրած վճռով դիմողի հայցը մերժվել է, իսկ ՀՀ ԿԱ անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի կողմից տրված թիվ 0113187 անշարժ գույքի սեփականության իրավունքի գրանցման վկայականն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասով հիշյալ քաղաքացիական գործի վարույթը կարճվել է:

Հիշյալ վճռի դեմ դիմողի կողմից ներկայացվել է վերաքննիչ բողոք, որը ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 11.09.2015 թվականի որոշմամբ մերժվել է և Դատարանի 29.05.2015 թվականի վճիռը թողնվել է անփոփոխ՝ օրինական ուժի մեջ:

ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 11.09.2015 թվականի որոշման դեմ դիմողի կողմից ներկայացվել է վճռաբեկ բողոք, որի վարույթը ընդունելը ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 25.11.2015 թվականի որոշմամբ մերժվել է:

3. Դիմողը գտնում է, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերով ամրագրված իրավադրույթները՝ իրավակիրառական պրակտիկայում դրանց տրված մեկնաբանությամբ, հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ (3-րդ մաս), 28-րդ, 29-րդ, 60-րդ (1-4-րդ մասեր), 61-րդ (1-ին մաս), 78-81-րդ հոդվածներին՝ հետևյալ պատճառաբանությամբ.

դիմողի գնահատմամբ՝ օրենսգրքով նախատեսված է ժառանգության ընդունման երկու եղանակ՝ ժառանգության բացման վայրի նոտարին դիմում ներկայացնելու և ժառանգված գույքը փաստացի տիրապետելու կամ կառավարելու միջոցով: Ընդ որում, ըստ դիմողի՝ օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածով որևէ կերպ հստակեցված չէ ժառանգության հիմքը, որևէ վերապահում նախատեսված չէ առ այն, թե արդյոք ըստ օրենքի, թե ըստ կտակի ժառանգության ընդունմանն են վերաբերում սահմանված երկու եղանակները:

Դիմողը գտնում է, որ. «ՀՀ Սահմանադրության 60-րդ, 28-րդ, 29-րդ, 78-րդ, 79-րդ, 80-րդ և 81-րդ հոդվածների դրույթներին համահունչ մեկնաբանությամբ՝ վիճարկվող դրույթը պետք է ենթադրի ժառանգության ընդունման նախատեսված երկու եղանակների կիրառումը բոլոր հիմքերով ժառանգության ընդունման, այդ թվում՝ ժառանգության պարտադիր բաժնի ընդունման դեպքում»:

Դիմողը նաև գտնում է, որ թիվ ԵՇԴ/0331/02/15 քաղաքացիական գործով իր նկատմամբ օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերը, պայմանավորված վերջիններիս նորմատիվ բովանդակության անորոշու-

թյամբ, կիրառվել են ՀՀ Սահմանադրության պահանջներին հակասող մեկնաբանությամբ՝ հանգեցնելով վիճարկվող դրույթների կամայական կիրառությանը:

ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 11.09.2015 թվականի որոշման մեջ տեղ գտած հիմնավորումների և եզրահանգումների վերլուծության արդյունքում դիմողը հանգում է այն եզրակացությանը, որ իր նկատմամբ վիճարկվող դրույթը կիրառվել է այն մեկնաբանությամբ, ըստ որի՝ ժառանգության պարտադիր բաժնի ընդունման փաստը հաստատված համարելու համար ժառանգության փաստացի ընդունման դասական եղանակները (ժառանգական գույք հանդիսացող բնակարանում բնակվելը, բնակարանի հետ կապված բոլոր վճարումները և դրա պահպանման ծախսերը կատարելը), որոնք ուղղակիորեն բխում են օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ մասից, կիրառելի չեն, և այս դեպքում ժառանգությունը կարող է ընդունվել միայն ժառանգական իրավունքները ձևակերպելու՝ նոտարին դիմելու միջոցով:

Ի հիմնավորումն իր դիրքորոշումների՝ դիմողը վկայակոչում է Ռուսաստանի Դաշնության Գերագույն դատարանի պլենումի 29.05.2012 թվականի՝ ժառանգության գործերով դատական պրակտիկայի վերաբերյալ թիվ 9 որոշումը, իրավական որոշակիության վերաբերյալ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի և ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից արտահայտված իրավական դիրքորոշումներ:

4. Պատասխանողը կարծում է, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերով սահմանված դրույթները համապատասխանում են ՀՀ Սահմանադրության պահանջներին: Միաժամանակ, գտնելով, որ դիմողը, ըստ էության, վիճարկում է նորմերի կիրառման իրավաչափությունը, պատասխանողը միջնորդում է կարճել գործի վարույթը:

Գործի վարույթը կարճելու վերաբերյալ իր տեսակետը պատասխանողը փաստարկում է նրանով, որ օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածով նախատեսված՝ ժառանգության ընդունման 2 եղանակի հիմքում էլ ընկած է այն տրամաբանությունը, որ անձը որոշակի ակտիվ գործողությունների միջոցով հստակ կամահայտնություն է հայտնում ժառանգությունն ընդունելու մասին, այն է՝ ձեռք բերելու ինչպես ժառանգական զանգվածի մաս կազմող նյութական բարիքներ, այնպես էլ ստանձնելու ժառանգատուի՝ նախկինում ունեցած պարտավորությունները:

Այս կապակցությամբ պատասխանողն իրավաչափ է համարում դատարանի դիրքորոշումն առ այն, որ անձն ակտիվ գործողությունների պետք է դիմի, իսկ այն, թե կոնկրետ դեպքում անձը դիմել է համապատասխան միջոցների, և արդյոք դրանք բավարար են գնահատելու նրա կողմից

Ժառանգությունն ընդունելու փաստը դատական կարգով հաստատված լինելու մասին, ըստ պատասխանողի՝ ապացուցման ենթակա հանգամանքներ են քաղաքացիական դատավարությունում, ինչն էլ, որ, դարձյալ՝ ըստ դիմողի, կատարել են ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանները, արձանագրելով, որ. «Դիմողը թեև ունեցել է ժառանգության իրավունք, սակայն պատշաճ ապացույցներ չի ներկայացրել ժառանգությունը որևէ եղանակով ընդունելու վերաբերյալ»:

Պատասխանողը գտնում է, որ դիմողի եզրակացությունն առ այն, որ դատարանը սույն գործով վիճարկվող դրույթները կիրառել է սխալ մեկնաբանությամբ, հիմնագուրկ է, ուստի դիմողը ձևականորեն բարձրացնելով վիճարկվող դրույթների սահմանադրաիրավական բովանդակության հարց՝ նպատակ է հետապնդում քննել այդ դրույթների՝ իր նկատմամբ կիրառման իրավաչափությունը, որն էլ, համաձայն ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 17.03.2009թ. ՄԴԱՈ-21 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշման, հանդիսանում է դիմումի քննության ընդունումը մերժելու՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հիմք:

Անդրադառնալով օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերի՝ դիմողի կողմից վկայակոչված «նորմատիվային բովանդակության անորոշությանը», պատասխանողը հարկ է համարում նկատել, որ, ի տարբերություն օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված՝ ժառանգության ընդունման խիստ որոշակի եղանակին, նույն հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված ժառանգության ընդունման երկրորդ եղանակը՝ ժառանգված գույքի փաստացի տիրապետումը կամ կառավարումը, ներառում է որոշակի գործողությունների ոչ սպառիչ ցանկ: Առանձին գործերով կոնկրետ գործողությունների՝ այդ ցանկում ներառելը կամ այդ ցանկից բացառելը թողնված է իրավակիրառ պրակտիկային՝ որոշակի օբյեկտիվ չափանիշի կիրառմամբ:

Ըստ պատասխանողի՝ վիճարկող իրավական դրույթների հետ կապված՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իր նախադեպային որոշումներով հստակեցրել է, թե որ գործողություններն են համարվում ժառանգության ընդունում ժառանգված գույքի փաստացի տիրապետմամբ կամ կառավարմամբ:

Վերոգրյալի առումով պատասխանողը գտնում է, որ խնդրո առարկա դրույթներն ամբողջությամբ համապատասխանում են իրավական օրենքին ներկայացվող իրավական որոշակիության, օրենքում օգտագործվող ձևակերպումների հստակության, բավարար մատչելիության, համապատասխան սուբյեկտների կողմից իրենց վարքագիծն օրենքի կարգադրագրերի պահանջներին համապատասխանեցնելու գործնական, ռեալ հնարավորության և օրենքի պահանջներին չհետևելու դեպքում հնարա-

վոր բացասական իրավական հետևանքների առաջացման կանխատեսելիության պահանջներին:

5. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիմողը սեփականության սահմանադրական իր իրավունքի ապահովման սահմանադրականության հարցը բարձրացնում է վերջինիս կառուցվածքային տարր հանդիսացող ժառանգելու իրավունքի երաշխավորման համատեքստում:

Սույն գործով բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում, հաշվի առնելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին և 68-րդ հոդվածի 7-րդ մասերի պահանջները և ելնելով սույն գործով դիմողի և պատասխանողի փաստարկներից ու եզրահանգումներից, Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում.

- պարզել և բացահայտել վիճարկվող իրավակարգավորումների նպատակները, հիմքերը և սահմանադրաիրավական բովանդակությունը,

- գնահատել վիճարկվող դրույթների իրավակիրառական պրակտիկան,

- պարզել ժառանգելու իրավունքի երաշխավորվածությունը՝ վիճարկվող իրավակարգավորումների իրավական որոշակիության սահմանադրական սկզբունքին համապատասխանության համատեքստում:

6. Դիմումի և դրան կից դատական ակտերի ուսումնասիրությունից բխում է, որ դիմողը նպատակ է հետապնդել դատական կարգով ճանաչել վեճի առարկա բնակարանի համապատասխան բաժնեմասի նկատմամբ իր սեփականության իրավունքը՝ այդ բաժնեմասի նկատմամբ իր մահացած ամուսնու պարտադիր բաժնի իրավունքը ճանաչելու, իր ամուսնուն որպես ժառանգությունն ընդունած ժառանգ ճանաչելու և իրեն՝ այդ բաժնեմասի նկատմամբ ժառանգությունն ընդունած ժառանգ ճանաչելու միջոցով:

Սույն գործի քննության շրջանակներում դիմողն իր իրավունքների ենթադրյալ խախտումը պայմանավորում է ՀՀ քաղաքացիական վերաքննիչ դատարանի կողմից իր նկատմամբ կիրառված դրույթներին տրված այնպիսի մեկնաբանությամբ, ըստ որի՝ ժառանգության պարտադիր բաժնի ընդունման փաստը հաստատված համարելու համար ժառանգության փաստացի ընդունման դասական եղանակները (ժառանգական գույք հանդիսացող բնակարանում բնակվելը, բնակարանի հետ կապված բոլոր վճարումները և դրա պահպանման ծախսերը կատարելը), որոնք ուղղակիորեն բխում են օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ մասից, կիրառելի չեն, և այս դեպքում ժառանգությունը կարող է ընդունվել միայն ժառանգական իրավունքները ձևակերպելու՝ նոտարին դիմելու միջոցով:

Դիմումի և կից ներկայացված նյութերի ուսումնասիրությունը վկայում է այն մասին, որ դիմողի իրավունքների ենթադրյալ խախտմանն առնչվում է ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի կողմից դիմողի նկատմամբ օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի միայն 3-րդ մասի կիրառումը այդ մասի դրույթներին տրված մեկնաբանությամբ, իսկ նույն հոդվածի 1-ին մասի և դիմողի սահմանադրական իրավունքների ենթադրյալ խախտման միջև անմիջական պատճառահետևանքային կապը բացակայում է:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը և առաջնորդվելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 6-րդ կետով, 60-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 69-րդ հոդվածի 7-րդ մասով, հիմք ընդունելով նաև ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 17.03.2009թ. ՍԴԱՌ-21 աշխատակարգային որոշմամբ դիմումների ակնհայտ անհիմնության վերաբերյալ արտահայտած իրավական դիրքորոշումները՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ «Էմմա Վարդանյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի վարույթը մասնակի՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին մասի մասով ենթակա է կարճման:

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ սույն վեճն անմիջականորեն առնչվում է անձի սեփականության սահմանադրական իրավունքի երաշխավորման խնդրին, այսինքն՝ առկա է պատճառահետևանքային կապ սահմանադրաիրավական վեճի և սեփականության սահմանադրական իրավունքի միջև:

7. Հաշվի առնելով դիմողի փաստարկները՝ սույն գործի քննության շրջանակներում Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նախ բացահայտել օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ մասի դրույթների սահմանադրաիրավական բովանդակությունը:

ՀՀ Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 1-ին մասն ամրագրում է անձի սեփականության իրավունքը, որի շրջանակներում սահմանադիրն առանձին դրույթով նույն հոդվածի 2-րդ մասով, երաշխավորում է ժառանգելու իրավունքը: Այսինքն՝ ՀՀ Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 1-ին մասում օգտագործված՝ «օրինական հիմքով ձեռք բերած» բառակապակցությունը ներառում է նաև գույքի ժառանգումը՝ որպես սեփականության ձեռքբերման հիմք: Նշված իրավական դիրքորոշումը բխում է օրենսգրքի 10-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի, այն է՝ «... քաղաքացիական իրավունքները և պարտականությունները ծագում են ... օրենքով թույլատրվող հիմքերով գույք ձեռք բերելու հետևանքով» և 172-րդ հոդվածի 3-րդ կետի, այն է՝ «Քաղաքացու մահվան դեպքում նրան պատկա-

նող գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքը ժառանգաբար՝ կտակին կամ օրենքին համապատասխան, անցնում է այլ անձանց՝ դրույթներից:

Ընդ որում, ելնելով Սահմանադրությամբ ամրագրված՝ խտրականության արգելքի և օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքների պահանջներից, ժառանգելու իրավունքն օրենսդրորեն երաշխավորվում է ինչպես ըստ կտակի, այնպես էլ ըստ օրենքի ժառանգության դեպքում, այդ թվում՝ նաև պարտադիր բաժնի իրավունքի հիմքով ժառանգության դեպքում:

8. Սույն սահմանադրաիրավական վեճի առնչությամբ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է.

Առաջին՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ մասում օրենսդիրն ամրագրել է այնպիսի գործողությունների ոչ սպառիչ ցանկ, որոնց իրականացումը ժառանգի կողմից ենթադրում է, որ ժառանգն ընդունել է ժառանգությունը: Որպես այդպիսի գործողություններ օրենսդիրը, ի թիվս այլնի, դիտարկում է ժառանգի կողմից գույքը պահպանելու և այն երրորդ անձանց ոսնձգություններից կամ հավակնություններից պաշտպանելու համար միջոցներ ձեռնարկելը, իր հաշվին գույքը պահպանելու ծախսեր կատարելը, իր հաշվից ժառանգատուի պարտքերը վճարելը կամ երրորդ անձանցից ժառանգատուին հասանելիք գումարներն ստանալը:

Երկրորդ՝ օրենսգրքի 1226, 1227 և 1228-րդ հոդվածների և ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 189-րդ հոդվածի համադրված վերլուծությունից բխում է, որ.

ա) ժառանգությունն ընդունելու համար սահմանված վեցամսյա ժամկետի ավարտից հետո շահագրգիռ անձը, անկախ ժառանգական գույքը փաստացի տիրապետելու հանգամանքից, կարող է ժառանգությունն ընդունել նոտարական կարգով, եթե առկա է ժառանգությունն ընդունած բոլոր ժառանգների համաձայնությունը,

բ) ժառանգությունն ընդունելու համար սահմանված վեցամսյա ժամկետի ավարտից հետո շահագրգիռ անձը, անկախ ժառանգական գույքը փաստացի տիրապետելու հանգամանքից, կարող է ժառանգությունն ընդունել դատական կարգով, եթե, ի թիվս այլ պայմանների, դատարանը նրան կճանաչի ժառանգությունն ընդունած՝ հարգելի համարելով ժառանգությունն ընդունելու համար սահմանված ժամկետի բացթողումը,

գ) ժառանգությունն ընդունելու համար սահմանված ժամկետներից անկախ շահագրգիռ անձը, այն է՝ ժառանգական գույքը փաստացի տիրապետողը, կարող է ժառանգությունն ընդունել դատական կարգով, որի դեպքում դատարանը հաստատում է փաստացի տիրապետման ուժով

Ժառանգությունն ընդունելու փաստը:

Երրորդ` փաստացի տիրապետման կամ կառավարման եղանակով ժառանգության ընդունման վերաբերյալ ձևավորվել է իրավակիրառական որոշակի պրակտիկա: Այսպես, օրինակ, վիճարկվող դրույթների վերաբերյալ ՀՀ վճարեկ դատարանի նախադեպային մի շարք որոշումների վերլուծությունը վկայում է, որ օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ մասի առնչությամբ Վճարեկ դատարանը, ի թիվս այլնի, արտահայտել է սույն գործի համար սկզբունքային նշանակություն ունեցող հետևյալ իրավական դիրքորոշումները.

1) «...Ժառանգությունը ժառանգի կողմից ընդունված է համարվում, երբ նա սկսում է փաստացի տիրապետել այդ գույքը, ինչը հանդիսանում է ժառանգական գույքի նկատմամբ ժառանգի սեփականության իրավունքի ծագման նախապայման...» (թիվ 3-1621(ՎԴ) քաղաքացիական գործով ՀՀ վճարեկ դատարանի 2007 թվականի նոյեմբերի 9-ի որոշում),

2) «...եթե օրենսդիրը դիմում տալու եղանակով ժառանգության ընդունման հատուկ ընթացակարգ է նախատեսել (ժառանգությունն ընդունելու կամ ժառանգական իրավունքի վկայագիր ստանալու մասին դիմումը ժառանգության բացման վայրի նոտարին վեցամսյա ժամկետում հանձնելը), ապա փաստացի տիրապետման և կառավարման եղանակով ժառանգության ընդունումը կարող է տեղի ունենալ ժառանգի կողմից ամենատարբեր բնույթի ակտիվ գործողություններ սկսելու հիմքով, որպիսիք ուղղված են ժառանգատուի գույքի փաստացի տիրապետման և կառավարման հնարավորությունների ապահովմանը» (թիվ 3-1224(ՎԴ) քաղաքացիական գործով 2007 թվականի սեպտեմբերի 5-ի որոշում),

3) ժառանգական գույքի փաստացի տիրապետման փաստը կարող է ապացուցվել օրենսգրքի 47-րդ հոդվածով նախատեսված ապացույցների տեսակներով, ընդ որում` «...գույքի տիրապետման կամ կառավարման ապացույց կարող է հանդիսանալ բնակարանային շահագործման մարմինների, համատիրությունների, բնակարանային-շինարարական կոոպերատիվների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և օրենսդրությամբ համապատասխան փաստաթուղթ տալու իրավունք ունեցող այլ մարմինների կողմից տրված տեղեկանքը, կամ այլ ապացույցներ, որոնք ուղղակիորեն հաստատում են այն փաստը, որ ժառանգատուի մահից հետո ժառանգը փաստացի տիրապետել և կառավարել է ժառանգությունը» (թիվ 3-938(ՎԴ) քաղաքացիական գործով 2007 թվականի հունիսի 1-ի որոշում),

4) «...ըստ օրենքի ժառանգման դեպքում ժառանգատուի մահից հետո վեցամսյա ժամկետում ժառանգի կողմից ժառանգված գույքի փաստացի տիրապետումն ու կառավարումն արդեն իսկ գիտակցված, ակտիվ գործողություններ են, որոնք նպատակաուղղված են ժառանգության ընդուն-

մանր: Եթե ժառանգը գիտակցելով, որ գույքը պատկանել է ժառանգատուին, վերջինիս մահվանից հետո տիրապետում և կառավարում է այդ գույքը, ըստ էության գիտակցաբար կատարում է ակտիվ գործողություններ, իսկ նման գործողությունների կատարումն օրենսդիրը համարում է ժառանգության ընդունման եղանակներից մեկը: Հետևաբար, բոլոր այն դեպքերում, երբ գործով հիմնավորված է ժառանգատուի մահվանից հետո ժառանգված գույքի փաստացի տիրապետման և կառավարման հանգամանքը, ըստ օրենքի ժառանգությունն ընդունած ժառանգ ճանաչելու համար այլևս անհրաժեշտություն չկա ապացուցելու այլ ակտիվ, գիտակցված գործողությունների կատարման վերաբերյալ փաստեր»:

Միաժամանակ, «...ըստ կտակի ժառանգության դեպքում օրենքով սահմանված ժամկետում կտակված գույքի փաստացի տիրապետումն ու կառավարումն ինքնին չեն վկայում այն մասին, որ ժառանգն ընդունել է ըստ կտակի ժառանգությունը, այդ դեպքում գույքի փաստացի տիրապետման և կառավարման գործողությունները կարող են վկայել ըստ օրենքի ժառանգությունն ընդունելու մասին (եթե ըստ կտակի ժառանգը պատկանում է ըստ օրենքի ժառանգների թվին), իսկ ըստ կտակի ժառանգությունն ընդունելու համար անհրաժեշտ են գիտակցված, ակտիվ գործողություններ: Ըստ էության, դրանք հանգում են ժառանգությունն ընդունելու կամ ժառանգական իրավունքի վկայագիր ստանալու մասին դիմումն օրենքով սահմանված վեցամսյա ժամկետում ժառանգության բացման վայրի նոտարին հանձնելուն» (թիվ ԱՐԱԴ/0420/02/11 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2013 թվականի հոկտեմբերի 4-ի որոշում),

5) «...ժառանգության ընդունման փաստը հաստատված համարելու համար որևէ նշանակություն չունի այն հանգամանքը, որ ժառանգը գույքը տիրապետել և կառավարել է նաև մինչև ժառանգատուի մահը: Ժառանգման իրավահարաբերությունների առանձնահատկություններով պայմանավորված ժառանգության զանգվածի մեջ մտնող որևէ գույք ժառանգման իրավունք ունեցող անձի փաստացի տիրապետման և կառավարման ներքո կարող է գտնվել նաև մինչև ժառանգության բացումը: Նման պարագայում ժառանգության ընդունման համար էական է այն փաստը, որ ժառանգը ժառանգատուին պատկանող գույքի փաստացի տիրապետման և կառավարման գործողությունները շարունակի կատարել նաև ժառանգատուի մահվանից հետո վեցամսյա ժամկետում:

Այլ է իրավիճակն ըստ կտակի ժառանգման պարագայում, քանի որ այդ դեպքում ժառանգության ընդունման փաստը հաստատված համարելու համար ժառանգը պետք է հիմնավորի, որ իր գործողությունները միտված են եղել հատկապես ըստ կտակի ժառանգությունն ընդունելուն» (թիվ ԵԱՔԴ/1018/02/09 քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի 2011

թվականի հուլիսի 1-ի որոշում):

Չորրորդ` օրենսգրքի «Ժառանգության պարտադիր բաժնի իրավունք» վերտառությամբ 1194-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ պարտադիր բաժին է համարվում ժառանգի իրավունքը, անկախ կտակի բովանդակությունից, ժառանգելու այն բաժնի առնվազն կեսը, որը նրան կհասներ ըստ օրենքի ժառանգելու դեպքում: Իսկ նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն` ժառանգության բացման ժամանակ պարտադիր բաժնի իրավունք ունեն ժառանգատուի անչափահաս երեխաները, ինչպես նաև օրենքով սահմանված կարգով հաշմանդամ կամ անգործունակ ճանաչված կամ 60 տարեկան դարձած ժառանգատուի երեխաները, ամուսինը և ծնողները:

Հիշատակված նորմերի վերլուծությունից հետևում է, որ ժառանգության պարտադիր բաժնի իրավունք ունեցող ժառանգների շրջանակն սպառիչ է, և այդ բաժնի իրավունքը կախված չէ այն ստանալու համար մյուս ժառանգի համաձայնությունից, ինչպես նաև նրանից, թե անհրաժեշտ ժառանգն ապրել է ժառանգատուի հետ համատեղ, թե` առանձին:

Ավելին, օրենսդիրը սահմանելով ժառանգության պարտադիր բաժնի չափը որոշելու կարգը, նշելով, որ պետք է հաշվի առնել այն ամենը, ինչ նման բաժնի իրավունք ունեցող ժառանգը որևէ հիմքով կարող էր ստանալ ժառանգությունից` ներառյալ նման ժառանգի օգտին սահմանված կտակային հանձնարարության արժեքը (օրենսգրքի 1194-րդ հոդվ., մաս 3):

Միաժամանակ, հաշվի առնելով օրենսգրքի 1225-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջը, ըստ որի` «ընդունված ժառանգությունը ժառանգության բացման ժամանակից համարվում է ժառանգին պատկանող, անկախ այդ գույքի նկատմամբ ժառանգի իրավունքի պետական գրանցումից, եթե նման իրավունքը ենթակա է գրանցման», սույն դիմումի և կից փաստաթղթերի վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ կտակային հանձնարարության դեպքում հաշվի չի առնվել այն, որ ժառանգությունից պարտադիր բաժին ստանալու իրավունք է ունեցել մյուս ժառանգը:

Ելնելով վերոգրյալից` Մահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ մասի դրույթների սահմանադրաիրավական բովանդակությունը հանգում է հետևյալին. պարտադիր բաժնի իրավունք ունեցող անձի կողմից ժառանգական գույքի` օրենքով նախատեսված ժառանգության պարտադիր բաժնի փաստացի տիրապետումը կամ կառավարումն ինքնին վկայում է այն մասին, որ այդ անձը ընդունել է ժառանգությունը, և այլևս անհրաժեշտ չեն այլ ակտիվ գործողություններ, որոնք միտված կլինեն ժառանգությունն ընդունելուն, մասնավորապես` նոտարին դիմում տալը, և իրավակիրառ պրակտիկան պետք է զարգանա նշված ուղղությամբ:

9. Անդրադառնալով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ մասի իրավակիրառական պրակտիկայի գնահատմանը՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այն հակասական է: **Իսկ այդ հակասական պրակտիկան չի հաղթահարվել Վճռաբեկ դատարանի կողմից, ավելին, վերջինիս 2015 թվականի նոյեմբերի 25-ի որոշմամբ՝ թիվ ԵՇԴ/0331/02/15 քաղաքացիական գործով վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժվել է և, արդյունքում, իրավակիրառական պրակտիկան հանգեցրել է ոչ իրավաչափ լուծումների:**

Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ արձանագրում է հետևյալը. դիմումին կից ներկայացված դատական ակտերի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ տվյալ գործի շրջանակներում ՀՀ քաղաքացիական վերաքննիչ դատարանն օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ մասի կիրառումը պայմանավորել է օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթների՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախադեպային պրակտիկայից սարքերվող մեկնաբանություններով կիրառմամբ:

Այսպես, Վերաքննիչ դատարանն օրենսգրքի մի շարք դրույթների, ինչպես նաև վիճարկվող դրույթների վերլուծության արդյունքում հանգել է հետևյալ եզրակացությանը. «...որպեսզի անձը համարվի ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված կարգով ժառանգությունն ընդունած ժառանգ, այսինքն՝ ձեռք բերի իրեն հասանելիք ժառանգության գանգվածը, անհրաժեշտ է, որ վերջինս այն ընդունի, մասնավորապես վեց ամսվա ընթացքում ժառանգության բացման վայրի նոտարին հանձնի ժառանգությունն ընդունելու կամ ժառանգական իրավունքի վկայագիր ստանալու մասին դիմում կամ փաստացի տիրապետի ժառանգական գույքը»:

Վերաքննիչ դատարանի՝ վերը նշված իրավական դիրքորոշման կապակցությամբ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Վերաքննիչ դատարանը վեց ամսվա ընթացքում ժառանգության բացման վայրի նոտարին ժառանգությունն ընդունելու կամ ժառանգական իրավունքի վկայագիր ստանալու մասին դիմում հանձնելու հետ մեկտեղ որպես ժառանգության ընդունման եղանակ է դիտարկում **ժառանգական գույքի փաստացի տիրապետման եղանակը:**

Այնուհետև, Վերաքննիչ դատարանը, թեև վկայակոչել է ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2011 թվականի հուլիսի 1-ի թիվ ԵԱԲԴ/1018/02/09 նախադեպային որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշումն այն մասին, որ ժառանգության ընդունման եղանակ է նաև **ժառանգական գույքի փաստացի տիրապետումը,** այնուամենայնիվ, անտեսելով այդ դիրքորոշման պահանջը՝ նեղացրել է վիճարկվող դրույթին Վճռաբեկ դատարանի կողմից տրված սկզբնական մեկնաբանությունը՝ արտահայտելով հետևյալը, որ. «ժառանգի գործողություններից պետք է բխի, որ դրանք

միտված են ժառանգությունն ընդունելուն, որն էլ կարող է իրականացվել միայն ժառանգության բացման վայրի նոտարին դիմում հանձնելու եղանակով»:

Սահմանադրական դատարանն այդ կապակցությամբ արձանագրում է, որ Վերաքննիչ դատարանի նշված իրավական դիրքորոշման պարագայում իրավակիրառական պրակտիկան հանգեցրել է ոչ իրավաչափ լուծումների:

Վերաքննիչ դատարանն անդրադառնալով փաստացի տիրապետման եղանակով ժառանգությունն ընդունած ժառանգ ճանաչելու վերաբերյալ սույն գործով դիմողի փաստարկին՝ արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումը, որ դիմողի կողմից «...նշված բնակարանում բնակվելը և բնակարանի հետ կապված բոլոր վճարումները և դրա պահպանման ծախսերը կատարելը դեռևս բավարար չէ ժառանգի կողմից ժառանգական զանգվածից իրեն հասանելիք պարտադիր բաժինն ընդունելու փաստը հիմնավոր դիտելու համար, քանի դեռ վերջինս չի ձեռնարկել ակտիվ գործողություններ և չի ձևակերպել իր ժառանգական իրավունքները»:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ նման մոտեցմամբ Վերաքննիչ դատարանն արտահայտել է Վճռաբեկ դատարանի իրավական դիրքորոշման հետ չհամընկնող և այդ դրույթների սահմանադրաիրավական բովանդակությունից տարբերվող մեկնաբանություն:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 32-րդ հոդվածի 6-րդ կետով, 63 և 64-րդ հոդվածներով, 60-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 69-րդ հոդվածի 7-րդ և 12-րդ մասերով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց** .

1. «Էմմա Վարդանյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի վարույթը մասնակի՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին մասի մասով կարճել:

2. ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ մասը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը՝ այնպիսի սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ, համաձայն որի կտակված գույքի փաստացի տիրապետումն ու կառավարումը պարտադիր բաժնի իրավունք ունեցող անձի կողմից ինքնին բավարար հիմք է տվյալ անձի կողմից ժառանգության ընդունման փաստը դատական

կարգով հաստատելու համար, և այդ փաստի հաստատման համար անհրաժեշտ չեն ժառանգությունն ընդունելուն միտված այլ ակտիվ գործողությունների կատարման և, մասնավորապես, նոտարին դիմում տալու վերաբերյալ ապացույցներ:

3. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի, ինչպես նաև ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.33-րդ հոդվածի հիման վրա դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքների հիմքով օրենքով սահմանված կարգով ենթակա է վերանայման, քանի որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ մասը դիմողի նկատմամբ կիրառվել է սույն որոշման եզրափակիչ մասի 2-րդ կետում բացահայտված սահմանադրաիրավական բովանդակությունից տարբերվող մեկնաբանությամբ:

4. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

15 նոյեմբերի 2016 թվականի
ՄԴՈ-1321

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ԺԱԿԼԻՆ ԱՅԱՆՅԱՆԻ, ԾԱԴԻԿ ԱՅԱՆՅԱՆԻ ԵՎ ԿԱՐԻՆԵ ԱՅԱՆՅԱՆԻ
ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 158-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ 4-ՐԴ ԿԵՏԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

22 նոյեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ դիմողների ներկայացուցիչներ Կ. Մեծլումյանի, Զ. Հայրապետյանի, գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Հ. Սարգսյանի և նույն վարչության իրավախորհրդատվական բաժնի գլխավոր մասնագետ Վ. Դանիելյանի, համաձայն ՀՀ Սահմանադրության (2005թ. փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների, դոնրաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Ժակլին Այանյանի, Ծաղիկ Այանյանի և Կարինե Այանյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 158-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համա-

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՐ ♦ 2(86)2017

պատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ժակլին, Ծաղիկ և Կարինե Այանյանների՝ 2016թ. հուլիսի 14-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, ինչպես նաև հետազոտելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ջ Ե Ց** .

1. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2013թ. դեկտեմբերի 5-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2013թ. դեկտեմբերի 28-ին և ուժի մեջ մտել 2014թ. հունվարի 7-ից:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ «Վճռաբեկ բողոքի բովանդակությունը» վերտառությամբ 158-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետը սահմանում է.

«2. Վճռաբեկ բողոքը սույն օրենսգրքի 161-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի հիմքով ներկայացնելու դեպքում բողոք բերած անձը պետք է հիմնավորի, որ դրա վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը կնպաստի օրենքի միատեսակ կիրառության ապահովմանը, մասնավորապես վճռաբեկ բողոքում հիմնավորելով, որ՝ ...

4) բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը հակասում է վճռաբեկ դատարանի որոշման մեջ տվյալ նորմին տրված մեկնաբանությանը՝ կցելով այդ դատական ակտերը և մեջբերելով դրանց հակասող մասերը, կատարելով համեմատական վերլուծություն՝ բողոքարկվող դատական ակտի և նույնանման փաստական հանգամանքներ ունեցող գործով վճռաբեկ դատարանի դատական ակտի միջև առկա հակասության վերաբերյալ»:

2.Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին.

Ժակլին, Ծաղիկ և Կարինե Այանյանները (այսուհետ՝ դիմողներ) դիմել են ՀՀ վարչական դատարան ընդդեմ ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի՝ անշարժ գույքի նկատմամբ երրորդ անձանց անվամբ կատարված իրավունքի պետական գրանցումն առաջին ճանաչելու պահանջով (ՎԴ/7463/05/13):

ՀՀ վարչական դատարանը 2015թ. մայիսի 14-ի վճռով հայցը մերժել է:

Դիմողների ներկայացուցչի կողմից նշված վճռի դեմ վերաքննիչ բողոք է բերվել, որը ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի 2015թ. հոկտեմբերի 27-ի որոշմամբ մերժվել է և վարչական դատարանի վճիռը թողնվել է անփոփոխ:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2015թ. դեկտեմբերի 16-ի որոշմամբ մերժվել է

վարչական վերաքննիչ դատարանի վերոհիշյալ որոշման դեմ դիմողների ներկայացուցչի վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը: Վճռաբեկ դատարանը պատճառաբանել է, որ «... բողոքաբերը բերված վճռաբեկ բողոքում թեև վկայակոչել է ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 03.02.2006թ. թիվ 3-204(ՎԴ), 20.06.2008թ. թիվ 3-402(ՎԴ), 03.12.2010թ. թիվ ՎԴ2/0091/05/10, 12.03.2010թ. թիվ ՎԴ/0562/05/09 և 26.12.2013թ. թիվ ՎԴ3/0233/05/12 որոշումները, կատարել է որոշակի համեմատական վերլուծություն՝ բողոքարկվող դատական ակտում և վկայակոչված դատական ակտերում միևնույն նորմի իրար հակասող մեկնաբանության վերաբերյալ, սակայն չի հիմնավորել, թե սույն գործով ստորադաս դատարանների կողմից նորմերին տրված մեկնաբանությունն ինչով է հակասում բողոքում նշված որոշումներում միևնույն նորմերին տրված մեկնաբանություններին»:

3. Դիմողները, վերլուծելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող դրույթը, գտնում են, որ այն հակասում է ՀՀ Սահմանադրության (2015 թվականի փոփոխություններով) 1-ին, 61-րդ, 63-րդ, 79-րդ հոդվածներին, ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 92-րդ հոդվածին:

Դիմողները պնդում են, որ վիճարկվող իրավադրույթի՝ «կատարելով համեմատական վերլուծություն» արտահայտությունը չի համապատասխանում իրավական որոշակիության սկզբունքին և իրավակիրառ պրակտիկայում տեղիք է տալիս կամայական և տարածական մեկնաբանության՝ հանգեցնելով դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի և անձի՝ արդար դատաքննության իրավունքի խախտման: Դիմողները պատճառաբանում են, որ իրավունքն իրացնողի համար վիճարկվող դրույթի այդ պահանջն անհասկանալի և անկանխատեսելի է, քանի որ օրենսդիրը չի սահմանել, թե համեմատական վերլուծությունն ինչպես պետք է կատարել, այն ինչ չափանիշների և պայմանների պետք է համապատասխանի, որպեսզի վճռաբեկ դատարանի համար բավարար հիմք հանդիսանա վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելու համար: Այսինքն, ըստ դիմողների՝ «համեմատական վերլուծություն» արտահայտությունը ձևակերպված չէ բավարար հստակությամբ, որի արդյունքում իրավունքն իրացնող սուբյեկտը չի կարողանում իր վարքագիծը կարգավորել այդ իրավանորմին համապատասխան:

Դիմողները, վկայակոչելով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի մի շարք որոշումներ, եզրակացնում են, որ վճռաբեկ դատարանի նախադեպերում նույնպես չի բացահայտվում, թե որոնք են բավարար «համեմատական վերլուծության» չափանիշները, ինչն էլ հնարավորություն է տալիս հայեցողական և սուբյեկտիվ մեկնաբանություն տալ բողոքում համեմատական վերլուծություն կատարած լինելու փաստին:

Չդում կատարելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի և Մարդու

իրավունքների եվրոպական դատարանի (այսուհետ՝ ՄԻԵԴ) իրավական դիրքորոշումներին՝ դիմողները կարծում են, որ «համեմատական վերլուծություն» արտահայտության ընդհանուր և վերացական ձևակերպված լինելը հանգեցնում է դիմումատուի դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի և դատարանի մատչելիության իրավունքի խախտմանը, քանի որ վճռաբեկ բողոքում համեմատական վերլուծություն կատարված լինելու դեպքում էլ հնարավոր է, որ այդ վերլուծությունը բավարար չհամարվի բողոքը վարույթ ընդունելու համար:

4. Պատասխանող կողմը պնդում է, որ «կատարելով համեմատական վերլուծություն» արտահայտության մեկնաբանությունը և կիրառությունը գործնական հարց է, և օրենսդիրն օբյեկտիվորեն չի կարող այս դեպքերում ապահովել իրավական որոշակիության ավելի բարձր աստիճան: Պատասխանողը նշում է, որ տվյալ դեպքում «համեմատական վերլուծություն» արտահայտությունն օգտագործվել է «օրենքի միատեսակ կիրառություն» հասկացության բացահայտման և մասնավորեցման նպատակով:

Վկայակոչելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-690 որոշումը՝ պատասխանողը գտնում է, որ իրավական դրույթների հնարավոր տարբերումների նկատմամբ միասնական դիրքորոշումն ապահովվում է ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ օրենքի միատեսակ կիրառությունն ապահովելու սահմանադրական գործառույթի շրջանակներում:

Պատասխանողի կարծիքով՝ նման դեպքում «համեմատական վերլուծության» բավարար աստիճան պետք է համարվի ենթադրյալ հակասող դատական ակտերում տեղ գտած միևնույն իրավական դրույթների մեկնաբանությունների համադրման և իրավական վերլուծությունների այնպիսի մակարդակը, որը գործի ելքով չչահագրգռվածներին օբյեկտիվորեն կհամոզի, որ բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանության և վճռաբեկ դատարանի որոշման մեջ տվյալ նորմին տրված մեկնաբանության միջև առկա է հակասություն:

Ըստ պատասխանողի՝ խնդրո առարկա դրույթն ամբողջությամբ համապատասխանում է իրավական օրենքին ներկայացվող իրավական որոշակիության, օրենքում օգտագործվող ձևակերպումների հստակության, բավարար մատչելիության, համապատասխան սուբյեկտների կողմից իրենց վարքագիծն օրենքի պահանջներին համապատասխանեցնելու գործնական հնարավորության և օրենքի պահանջներին չհետևելու դեպքում հնարավոր բացասական իրավական հետևանքների առաջացման կանխատեսելիության պահանջներին:

Դատարանի մատչելիության խնդրի կապակցությամբ պատասխանող կողմը վկայակոչելով ՄԻԵԴ-ի նախադեպային իրավունքում հաստատված դիրքորոշումը՝ արձանագրում է, որ դատարանի մատչելիության իրավունքը կարող է օրենքով ենթարկվել իրավաչափ սահմանափակում-

ների:

Պատասխանողը գտնում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 158-րդ հոդվածի 2-րդ մասում սահմանված՝ օրենքի միատեսակ կիրառության ապահովման անհրաժեշտության հիմնավորման պարտականության բեռը վճռաբեկ դատարանից բողոքաբերին փոխանցելն իրավաչափ է, քանզի պայմանավորված է ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ սահմանադրաիրավական ինքնատիպ կարգավիճակով, ՀՀ դատական համակարգում ունեցած ուրույն դերով և բխում է նաև միջազգային լավագույն պրակտիկայից:

Պատասխանողի կարծիքով՝ գործող իրավակարգավորումների պայմաններում դատարանի մատչելիությունն արդյունավետ է, քանզի բողոք բերող անձն ունի հստակ և գործնական հնարավորություն բողոքարկելու իր իրավունքները շոշափող դատական ակտը, ուստի ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 158-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետով սահմանված դրույթը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրության պահանջներին:

5. ՀՀ սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ դիմողը, խնդրելով ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչել ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 158-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետը, բարձրացնում է միայն «կատարելով համեմատական վերլուծություն» եզրույթի սահմանադրականության հարցը, և դիմումը «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 4-րդ կետին համապատասխան Սահմանադրությանը հակասելու հիմնավորումներ է պարունակում միայն այդ եզրույթի վերաբերյալ: Հետևաբար, հաշվի առնելով հիշյալ հանգամանքը՝ Սահմանադրական դատարանը գործը քննության է առնում միայն «կատարելով համեմատական վերլուծություն» եզրույթի սահմանադրականության բացահայտման շրջանակներում:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը, ելնելով նաև դիմումում առաջադրված հարցադրումների բովանդակությունից, անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող նորմի՝ «... կատարելով համեմատական վերլուծություն» եզրույթի սահմանադրականությունը գնահատել իրավական որոշակիության սահմանադրական պահանջներին համապատասխանության (2015թ. փոփոխություններով ՀՀ Սահմանադրության 1-ին և 79-րդ հոդվածներ) և դրա հետ կապված՝ արդար դատաքննության սահմանադրական իրավունքի ու վերջինիս կարևոր տարր հանդիսացող՝ դատարանի մատչելիության սկզբունքի երաշխավորվածության (2015թ. փոփոխություններով ՀՀ Սահմանադրության 61-րդ և 63-րդ հոդվածներ) տեսանկյունից:

6. Համաձայն ՀՀ Սահմանադրության (2015 թվականի փոփոխություններով) 79-րդ հոդվածի՝ հիմնական իրավունքները և ազատությունները

սահմանափակելիս օրենքները պետք է սահմանեն այդ սահմանափակումների հիմքերը և ծավալը, լինեն բավարար չափով որոշակի, որպեսզի այդ իրավունքների և ազատությունների կրողները և հասցեատերերն ի վիճակի լինեն դրսևորելու համապատասխան վարքագիծ:

Սահմանադրական դատարանը բազմիցս իր որոշումներում անդրադարձել է իրավական որոշակիության սկզբունքին (ՄԴՈ-630, ՄԴՈ-753, ՄԴՈ-1176, ՄԴՈ-1213, ՄԴՈ-1270 և այլն):

ՀՀ սահմանադրական դատարանը վերահաստատում է ՄԴՈ-1176 և ՄԴՈ-1213 որոշումներում արտահայտած իր հետևյալ իրավական դիրքորոշումները. «... իրավական որոշակիության ապահովման տեսանկյունից օրենսդրության մեջ օգտագործվող հասկացությունները պետք է լինեն հստակ, որոշակի և չհանգեցնեն տարաբնույթ մեկնաբանությունների կամ շփոթության» և «... իրավական որոշակիության սկզբունքը, լինելով իրավական պետության հիմնարար սկզբունքներից մեկը, ենթադրում է նաև, որ իրավահարաբերությունների բոլոր սուբյեկտների, այդ թվում՝ իշխանության կրողի գործողությունները պետք է լինեն կանխատեսելի ու իրավաչափ»:

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանը կարևորում է իր ՄԴՈ-1270 որոշման մեջ արտահայտած դիրքորոշումներն առ այն, որ «... Նույնիսկ իրավական նորմի առավելագույն հստակությամբ ձևակերպման դեպքում դատական մեկնաբանությունը չի բացառվում: Իրավադրույթների պարզաբանման և փոփոխվող հանգամանքներին՝ զարգացող հասարակական հարաբերություններին դրանց համապատասխանեցման անհրաժեշտությունը միշտ էլ առկա է: Հետևաբար, օրենսդրական կարգավորման որոշակիությունը և ճշգրտությունը չեն կարող բացարձակաանացվել՝ նույնիսկ ոչ բավարար հստակությունը կարող է լրացվել դատարանի մեկնաբանություններով:» և «... իրավական որոշակիության սկզբունքը ենթադրում է նաև դատարանների որոշումների հստակություն և կանխատեսելիություն, ինչը թույլ է տալիս իրավահարաբերությունների մասնակիցներին համապատասխան պատկերացում կազմել իրենց վարքագծի հնարավոր հետևանքների մասին»:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը նույնպես գտել է, որ թեև օրենքում որոշակիությունը մեծապես ցանկալի է, դա կարող է հանգեցնել չափազանց կոշտության, և օրենքը պետք է կարողանա հարմարվել փոփոխվող հանգամանքներին: Հետևաբար, շատ օրենքներ անխուսափելիորեն ձևակերպվում են այնպիսի հասկացություններով, որոնք քիչ թե շատ անորոշ են և որոնց մեկնաբանությունը և կիրառումը պրակտիկայի խնդիր է (**«Busuioc v. Moldova», application no. 61513/00, 21/12/2004**):

ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 158-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իմաստով, եթե

բողոք բերած անձը գտնում է, որ բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի միատեսակ կիրառության համար, ապա պետք է, մասնավորապես, հիմնավորի, որ.

1) տարբեր գործերով ստորադաս դատարանների առնվազն երկու դատական ակտերում միևնույն նորմը կիրառվել է հակասական մեկնաբանությամբ,

2) բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը հակասում է Սահմանադրական դատարանի որոշման մեջ բացահայտված՝ տվյալ նորմի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը,

3) բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը (հիմնավորումը) հակասում է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշման մեջ տվյալ նորմին տրված մեկնաբանությանը,

4) բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը հակասում է վճռաբեկ դատարանի որոշման մեջ տվյալ նորմին տրված մեկնաբանությանը:

Վիճարկվող դրույթի վերլուծությունից հետևում է, որ վճռաբեկ դատարանի որոշման միջոցով օրենքի միատեսակ կիրառության ապահովմանը նպաստելու հանգամանքը հիմնավորելու համար օրենսդիրը բողոքաբերին հստակ պահանջ է առաջադրում՝ մեջբերել բողոքարկվող դատական ակտի և վճռաբեկ դատարանի որոշման **հակասող մասերը** և կատարել **համեմատական վերլուծություն**՝ բողոքարկվող դատական ակտի և նույնանման փաստական հանգամանքներ ունեցող գործով վճռաբեկ դատարանի դատական ակտի միջև առկա հակասության վերաբերյալ:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ «կատարելով համեմատական վերլուծություն» եզրույթը յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում ինքնին պետք է գնահատման առարկա դառնա իրավակիրառի կողմից, սակայն այդ գնահատումը պետք է իրացվի միայն հայեցողության իրավաչափության շրջանակներում՝ այնպես, որ այդպիսի գնահատումը հնարավորինս օրինական և արդարացի ընկալվի:

Ելնելով վերոհիշյալից, ինչպես նաև հաշվի առնելով Եվրոպական դատարանի այն իրավական դիրքորոշումը, որ օրենքի կանխատեսելիության, որոշակիության և հստակության սկզբունքի երաշխավորումը, ի թիվս այլնի, կոչված է նաև կանխելու, բացառելու «կամայականության վտանգը» («**Hilda Hafsteinsdottir v. Iceland**», **application no.40905/98, 08.06.2004, p. 56**), ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ «կատարելով համեմատական վերլուծություն» եզրույթի կամայական մեկնաբանությունը գործնականում կարող է ստեղծել միևնույն իրավիճակներում իրավունքի սուբյեկտների նկատմամբ տարբեր վերաբերմունքի դրսևորման վտանգ:

Հաշվի առնելով ՀՀ դատական իշխանության համակարգում վճռաբեկ դատարանի՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ նախատեսված գործառնական տեղը և դերը՝ ինդրի առավել կանոնակարգված և կանխատեսելի լուծումը կարող էր իրականացվել նաև վճռաբեկ դատարանի կողմից՝ «կատարելով համեմատական վերլուծություն» եզրույթի ընկալման չափանիշների վերաբերյալ նախադեպային որոշման շրջանակներում: Նման պարագայում կհստակեցվեին նաև դատարանի հայեցողության սահմանները և դատարանի մատչելիության հարցում կերաշխավորվեր կանխատեսելիությունը:

7. ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր բազմաթիվ որոշումներում անդրադարձել է նաև դատարանի մատչելիության երաշխավորման ինդրին՝ այն դիտարկելով որպես դատական պաշտպանության, արդար և արդյունավետ դատաքննության իրավունքների (ՀՀ Սահմանադրության (2015 թվականի փոփոխություններով) 61-րդ և 63-րդ հոդվածներ) անհրաժեշտ բաղադրատարր:

Սահմանադրական դատարանի, ինչպես նաև ՄԻԵԴ-ի նախադեպային իրավունքում պարզորոշ հաստատված է, որ դատարանի մատչելիությունը ենթադրում է դատական բոլոր ատյանների մատչելիություն:

Սահմանադրական դատարանը վերահաստատում է իր այն դիրքորոշումները, որ դատավարական որևէ առանձնահատկություն կամ ընթացակարգ չի կարող խոչընդոտել կամ կանխել դատարան դիմելու իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունը, իմաստագրվել ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված դատական պաշտպանության իրավունքը կամ դրա իրացման արգելք հանդիսանալ (ՄԴՈ-1192), և որ ընթացակարգային որևէ առանձնահատկություն չի կարող մեկնաբանվել որպես ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակման հիմնավորում (ՄԴՈ-1257):

Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ արտահայտել է դիրքորոշում առ այն, որ դատարանի մատչելիությունը կարող է ունենալ որոշակի սահմանափակումներ, որոնք չպետք է խաթարեն այդ իրավունքի բուն էությունը, և դատարան դիմելիս անձը չպետք է ծանրաբեռնվի ավելորդ ձևական պահանջներով (ՄԴՈ-1257), և որ իրավական որոշակիության ապահովման պահանջից ելնելով՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման համար անհրաժեշտ որոշակի իմպերատիվ նախապայմանի առկայությունն ինքնին չի կարող դիտվել որպես ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող: Այլ հարց է, որ նման նախապայմանը պետք է լինի իրագործելի, ողջամիտ և չհանգեցնի իրավունքի էության խախտման (ՄԴՈ-1192):

Անդրադառնալով վերադաս դատական ատյանում դիմումի թույլատրելիության պահանջներին՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը նշել է,

որ՝ «Այլ է իրավիճակը վերադաս դատական ատյաններում, որոնցում դիմումի թույլատրելիության պահանջները կարող են ավելի խիստ լինել: Մակայն այս ատյաններում ևս դիմումների ընդունումը դատարանի վարույթ չի կարող իրականացվել կամայականորեն» (ՄԴՈ-719):

ՄԻԵԴ-ը նույնպես գտնում է, որ դատարանի մատչելիության իրավունքը բացարձակ չէ, և պետությունները կարող են այն իրացնելու հնարավորությունը պայմանավորել որոշակի պահանջներով և չափանիշներով («**Luordo v. Italy**», application no. 32190/96, 17/10/2003, «**Staroszczyk v. Poland**», application no. 59519/00, 09/07/2007, «**Stanev v. Bulgaria**», application no. 36760/06, 17/12/2012 և այլն):

Պետությունը դատարան դիմելու իրավունքից օգտվելու համար կարող է սահմանել որոշակի պայմաններ, «...պարզապես պետության կողմից կիրառված սահմանափակումները չպետք է այն կերպ կամ այն աստիճանի սահմանափակեն անձի դատարանի մատչելիության իրավունքը, որ վնաս հասցվի այդ իրավունքի բուն էությանը: Բացի այդ, սահմանափակումը 6-րդ հոդվածի 1-ին մասին չի համապատասխանի, եթե այն իրավաչափ նպատակ չի հետապնդում, և եթե կիրառված միջոցների և հետապնդվող նպատակի միջև չկա համաչափության ողջամիտ հարաբերակցություն» («**Khalfaoui v. France**», application no. 34791/97, 14/03/2000):

ՄԻԵԴ-ը բազմաթիվ վճիռներում նշել է, որ վճռաբեկ դատարան տրվող գանգատին ներկայացվող պահանջները կոչված են ապահովելու արդարադատության լավագույն կառավարում, սակայն ազգային դատարանների կողմից գանգատների ձևակերպման նկատմամբ **չափազանց ձևական մոտեցումը** վճռաբեկ գանգատների ընդունման հարցում կարող է հանգեցնել դատարանի մատչելիության իրավունքի խախտման: Վճռաբեկ գանգատի հստակ ձևակերպված չլինելու հիմքով վարույթ չընդունելը, ըստ ՄԻԵԴ-ի, կարող է հանգեցնել Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի խախտման («**Kemp v. Luxembourg**», application no. 17140/05, 24/04/2008, § 50, «**Reichman v. France**», application no. 50147/11, 12/07/2016, «**Viard v. France**», application no. 71658/10, 09/01/2014, §36):

Հարկ է նշել, որ ՄԻԵԴ-ի նախադեպային իրավունքից հետևում է, որ պետք է խուսափել ավելորդ ֆորմալիզմից, բայց միաժամանակ չլինել չափազանց ճկուն, որպեսզի վճռաբեկ գանգատին ներկայացվող պահանջները չդառնան անիմաստ («**Walchli v. France**», application no. 35787/03, 26/07/2007, §§ 31-37, «**Dumitru Gheorghe v. Romania**», application 33883/06, 12/04/2016, § 28):

ՄԻԵԴ-ը հնարավոր է համարում, որ ներպետական դատավարական կարգի համաձայն դիմողից պահանջվի հայցը կամ գանգատը, այդ թվում փաստական հիմքերն ու իրավական փաստարկները, ներկայացվեն գրա-

վոր՝ որոշակի ձևանմուշին համապատասխան: Այդուհանդերձ, այս պահանջը չպետք է հանգեցնի ծայրահեղ ֆորմալիզմի, և հարկ է, որ ներպետական դատարանները սեփական նախաձեռնությամբ գործի հանգամանքների որոշակի ուսումնասիրություն կատարեն՝ դիմողի փաստարկներն ըստ էության proprio motu կարգով գնահատելու համար, եթե նույնիսկ դրանք ձևակերպված չեն եղել բացարձակ պարզորոշ կամ ճշգրիտ կերպով («Dattel-2 v. Luxembourg», application no.18522/06, 10/12/2009, §§ 36-47):

8. ՀՀ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում արձանագրել, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 158-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի իրավակարգավորումը՝ վճռաբեկ բողոքում հիմնավորում ներկայացնելու, համապատասխան դատական ակտը կցելու, հակասող մասերը մեջբերելու և համեմատական վերլուծություն կատարելու պահանջների մասով **ընդհանուր առմամբ համադրելի է** ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ-1293 որոշմամբ քննության առարկա դարձած՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետի համանման իրավակարգավորմանը:

Հետևաբար, ՀՀ սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով ՄԴՈ-1293 որոշմամբ քննության առարկա իրավակարգավորման և սույն գործով իրավակարգավորման՝ անձի վրա դրված պարտականությունների մասով բովանդակային համարժեքությունը՝ գտնում է, որ նշված որոշմամբ ամրագրված իրավական դիրքորոշումները կիրառելի են նաև սույն գործով քննության առարկա իրավակարգավորման նկատմամբ:

Սահմանադրական դատարանը հիշյալ որոշման մեջ նշել է, որ «... օրենսդրի՝ վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու դեպքում պատշաճ իրավական հիմնավորում ներկայացնելու պահանջն իրավաչափ է, քանզի այն ներառում է այնպիսի բաղադրատարրեր, ինչպիսիք են բողոքարկվող դատական ակտի՝ վկայակոչվող դատական ակտին հակասող մասերը մեջբերելը, բողոքարկվող դատական ակտի և վկայակոչվող դատական ակտի միջև առկա հակասության վերաբերյալ համեմատական վերլուծություն կատարելը: Հիշյալ համատեքստում հիմնավորում ներկայացնելու իրավական պահանջն ինքնին չի արգելափակում անձի՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման հնարավորությունը՝ հաշվի առնելով այն, որ նման պահանջով անձի վրա չի դրվում օբյեկտիվ իրականության մեջ առկա հնարավորությունների հաշվառմամբ անիրագործելի պարտականություն: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այն չի հանգեցնում նաև իրավունքի էության խախտման»:

Հետևաբար, բողոքարկվող դատական ակտի և նույնանման փաստական հանգամանքներ ունեցող գործով վճռաբեկ դատարանի դատական ակտի միջև առկա հակասության վերաբերյալ համեմատական վերլուծու-

թյան պահանջն ինքնին իրավաչափ է:

Այլ է հարցը, թե որքանով է այդ պահանջն իրավակիրառ պրակտիկայում ընկալվում դրա սահմանադրաիրավական բովանդակությանը համապատասխան:

«Կատարելով համեմատական վերլուծություն» եզրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակության իրավաչափ ընկալման համար կարևոր է, որ բողոքաբերի կողմից վկայակոչվող՝ վճռաբեկ դատարանի դատական ակտերը վերաբերելի լինեն, այսինքն, բողոքարկվող դատական ակտը և վճռաբեկ դատարանի վկայակոչվող դատական ակտը կամ ակտերն ունենան նույնանման փաստական հանգամանքներ: ՀՀ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում արձանագրել, որ նման պարագայում հակասող մասերի մեջբերում կատարելը և բողոքարկվող դատական ակտի ու նույնանման փաստական հանգամանքներ ունեցող գործով վճռաբեկ դատարանի դատական ակտի միջև առկա հակասության վերաբերյալ համեմատական վերլուծությունը՝ դրանց համադրման արդյունքում անհամապատասխանության փաստումը, ինքնին հանդես են գալիս որպես հիմնավորում առ այն, որ բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը, ըստ բողոքաբերի, հակասում է վճռաբեկ դատարանի որոշման մեջ տվյալ նորմին տրված մեկնաբանությանը: Իսկ իրական հակասության առկայությունը պարզելու և գնահատելու իրավական հնարավորությունը տվյալ դեպքում վճռաբեկ դատարանի բացառիկ իրավասության շրջանակներում է: Ուստի անընդունելի է իրավակիրառ պրակտիկայում այս դրույթի այնպիսի ընկալումը, որի պարագայում ստացվում է, որ հակասող մասերի մեջբերում կատարելը և առկա հակասության վերաբերյալ համեմատական վերլուծությունն անհրաժեշտ, բայց ոչ բավարար պայմաններ են: Բողոքի հիմնավորվածության վերաբերյալ դատարանի բացարձակ հայեցողական գնահատականն իրական վտանգ է անձի՝ դատարանի մատչելիության և արդար դատաքննության իրավունքների արդյունավետ իրացման համար: Վեճի առարկա իրավանորմի՝ «կատարելով համեմատական վերլուծություն» եզրույթն ինքնին վճռաբեկ բողոքի հիմնավորման պահանջի իրացումն է: Դիմումը քննության ընդունելու փուլում նման վերլուծության բնույթի ըստ էության գնահատմամբ չի կարող մերժվել՝ արգելափակելով դատարանի մատչելիությունը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ անձի դատական պաշտպանության իրավունքի լիարժեք ապահովման և վճռաբեկ դատարանի մատչելիության երաշխավորման նպատակով անհրաժեշտ է վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության հարցում խուսափել հայեցողության բացարձականացումից ու ավելորդ ձևականությունից և ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 158-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի իրավակարգա-

վորումը կիրառել վերը շարադրված իրավական դիրքորոշմանը համապատասխան:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց** .

1. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 158-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի՝ «կատարելով համեմատական վերլուծություն» եզրույթը ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանող՝ սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում, համաձայն որի՝ բողոքարկվող դատական ակտի և նույնաբնույթ փաստական հանգամանքներ ունեցող գործով վճռաբեկ դատարանի դատական ակտի միջև առկա հակասության վերաբերյալ համեմատական վերլուծությունը կամ դրանց համադրման արդյունքում անհամապատասխանության փաստումն ինքնին հանդես է գալիս որպես հիմնավորում առ այն, որ բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը, ըստ բողոքաբերի, հակասում է վճռաբեկ դատարանի որոշման մեջ տվյալ նորմին տրված մեկնաբանությանը: Դիմումը քննության ընդունելու փուլում նման վերլուծության բնույթի ըստ էության գնահատմամբ չի կարող մերժվել՝ արգելափակելով դատարանի մատչելիությունը:

2. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի հիման վրա դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքների հիմքով օրենքով սահմանված կարգով ենթակա է վերանայման, քանի որ վեճի առարկա դրույթը դիմողի նկատմամբ կիրառվել է սույն որոշման եզրափակիչ մասի առաջին կետում բացահայտված սահմանադրաիրավական բովանդակությունից տարբերվող մեկնաբանությամբ:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

22 նոյեմբերի 2016 թվականի
ՄԴՈ-1322

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

1962 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ» ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ ԿՈՂՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ ԾԱԳՈՂ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՈՒ՝ ՀԱՇՏԵՅՄԱՆ ԵՎ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ ՍՏԵՂԾԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՄԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

29 նոյեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կրթության և գիտության նախարարի տեղակալ Մ. Մկրտչյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դրնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «1962 թվականի դեկտեմբերի 18-ին ստորագրված «Կրթության բնագավառում խտրականության դեմ» կոնվենցիայի կողմ պետությունների միջև ծագող վեճերի

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒՄԸ ԴԱՏԱՐԱՆ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2 (86) 2017

լուծման համար պատասխանատու՝ հաշտեցման և միջնորդության հանձնաժողով ստեղծելու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2016 թվականի նոյեմբերի 14-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով դիմումը, գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով արձանագրությունը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. «Կրթության բնագավառում խտրականության դեմ» կոնվենցիայի կողմ պետությունների միջև ծագող վեճերի լուծման համար պատասխանատու՝ հաշտեցման և միջնորդության հանձնաժողով ստեղծելու մասին արձանագրությունը (այսուհետ՝ Արձանագրություն) ստորագրվել է 1962 թվականի դեկտեմբերի 18-ին՝ Փարիզում:

Արձանագրությունը բաղկացած է ներածությունից և 28 հոդվածներից: Արձանագրությունն ուժի մեջ է մտել 1968 թվականի հոկտեմբերի 24-ին:

«Կրթության բնագավառում խտրականության դեմ» կոնվենցիան (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 1993 թվականի դեկտեմբերի 5-ին:

2. Արձանագրության նպատակն է ՄԱԿ-ի կրթության, գիտության և մշակույթի կազմակերպության հովանու ներքո ստեղծել Հաշտեցման և միջնորդության հանձնաժողով (այսուհետ՝ Հանձնաժողով), որը պատասխանատու կլինի Կոնվենցիայի կողմ պետությունների միջև Կոնվենցիայի կիրառման և մեկնաբանման առնչությամբ ծագող վեճերի բարեկամաբար լուծման համար (հոդված 1):

3. Հանձնաժողովը կազմվում է բարձր բարոյական հատկանիշներով և անկողմնակալությամբ օժտված 11 անդամից, որոնք կընտրվեն ՄԱԿ-ի կրթության, գիտության և մշակույթի կազմակերպության գլխավոր խորհրդաժողովի (այսուհետ՝ Գլխավոր խորհրդաժողով) կողմից (հոդված 2):

Հանձնաժողովի անդամներն ընտրվում են Արձանագրության կողմ պետությունների կողմից այդ նպատակով առաջադրված անձանց ցուցակից՝ հաշվի առնելով թեկնածուների հմտությունները և միջազգային բնույթի դատական կամ իրավական փորձը, նաև աշխարհագրական տեսանկյունից նրանց արդարացի ներկայացվածությունը (հոդվածներ 3 և 4):

4. Ըստ Արձանագրության՝ Հանձնաժողովի անդամներն ընտրվում են 6

տարի ժամկետով և կրկին առաջադրվելու դեպքում ունեն վերընտրվելու իրավունք (հոդված 5), իսկ հրաժարականի դեպքում Հանձնաժողովի անդամը կշարունակի պաշտոնավարել մինչև նրա իրավահաջորդն ստանձնի պարտականությունների կատարումը (հոդվածներ 6 և 7): Հանձնաժողովն ընտրում է իր նախագահին և նախագահի տեղակալին 2 տարի ժամկետով, որոնք կարող են վերընտրվել (հոդված 11, կետ 1):

5. Հանձնաժողովը կարող է պատասխանատվություն կրել Կոնվենցիայի կիրառման և մեկնաբանման առնչությամբ այն պետությունների միջև ծագող վեճերի լուծման համար, որոնք Կոնվենցիայի կողմեր են, բայց Արձանագրության կողմեր չեն կամ ոչ բոլորն են կողմեր, եթե այդ պետությունները համաձայնում են վեճը ներկայացնել Հանձնաժողովին (հոդված 13):

6. Արձանագրությամբ կանոնակարգվում են Հանձնաժողովի կողմից վեճերի լուծման և հաշտեցման գործընթացը (հոդված 17), ինչպես նաև Հանձնաժողովի քննությանը ներկայացված խնդրին առնչվող ցանկացած հարցի վերաբերյալ Արդարադատության միջազգային դատարանից խորհրդատվական կարծիք հայցելու (հոդված 18) և Հանձնաժողովի կողմից իր գործունեության մասին հաշվետվություններ ներկայացնելու և նիստեր հրավիրելու կարգերը (հոդվածներ 19 և 20):

7. Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է մի շարք պարտավորություններ, այդ թվում՝

- ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի ՀՀ ազգային հանձնաժողովի հետ խորհրդակցելուց հետո որպես Հանձնաժողովի անդամ առաջադրել առավելագույնը 4 անձի, որոնք պետք է լինեն Արձանագրության կողմ պետությունների քաղաքացիներ (հոդված 3),

- որպես Արձանագրության 8-րդ հոդվածով նախատեսված Հանձնաժողովի ժամանակավոր անդամ ընտրող պետություն՝ հաշվի առնել Հանձնաժողովի անդամների համար պահանջվող հատկանիշները՝ հիմք ընդունելով Արձանագրության 2-րդ հոդվածի 1-ին պարբերությունը և 4-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ պարբերությունները, ինչպես նաև ապահովել, որ ընտրված ժամանակավոր անդամը լինի ՀՀ կամ Արձանագրության կողմ պետության քաղաքացի (հոդված 8, կետ 2),

- Արձանագրության 12-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված ծանուցում ստանալուց հետո՝ 3 ամսվա ընթացքում, բողոք ներկայացրած պետությանը տրամադրել հարցի վերաբերյալ գրավոր բացատրություն կամ հայտարարություն, որը, հնարավորության և նպատակահարմարության սահմաններում, պետք է ներառի տեղեկություններ հարցի առնչությամբ ձեռնարկված կամ նախատեսվող կամ հասանելի ընթացակարգերի ու միջոցների մասին (հոդված 12, կետ 1),

- Հանձնաժողովի դիմելու դեպքում ներկայացնել գործին վերաբերող

համապատասխան տեղեկություններ (հոդված 16):

8. Արձանագրությամբ նախատեսված են նաև դրույթներ դրան միանալու (հոդված 23), կողմ պետությունների կողմից դրա ուժի մեջ մտնելու (հոդված 24) կամ չեղյալ հայտարարելու վերաբերյալ (հոդված 26):

9. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 13-րդ հոդվածով ամրագրված՝ միջազգային իրավունքի հիման վրա բոլոր պետությունների հետ բարիդրացիական, փոխշահավետ հարաբերությունների հաստատմանն ուղղված Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականության իրականացման նպատակներին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 1962 թվականի դեկտեմբերի 18-ին ստորագրված՝ «Կրթության բնագավառում խտրականության դեմ» կոնվենցիայի կողմ պետությունների միջև ծագող վեճերի լուծման համար պատասխանատու հաշտեցման և միջնորդության հանձնաժողով ստեղծելու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

29 նոյեմբերի 2016 թվականի
ՍԴՈ-1323

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

2016 թվականի սեպտեմբերի 7-ին Վիեննայի մեջ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ՄԻՋՈՒԿԱՅԻՆ ՓՈՐՁԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՊԱՐՓԱԿ ԱՐԳԵԼՄԱՆ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՄԻՋԵՎ ՄԻՋՈՒԿԱՅԻՆ ՓՈՐՁԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ
ՀԱՄԱՊԱՐՓԱԿ ԱՐԳԵԼՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՀԱՄԱՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐԻՆ ԱՌՆՉՎՈՂ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ՝
ՆԵՐԱՌՅԱԼ ՀԵՏՎԿԱՅԱԳՐՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ
ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՑԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

29 նոյեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ իրավիճակների նախարարի տեղակալ Հ. Մխիթարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին»

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ ♦ 2(86)2017

Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,
 դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2016 թվականի սեպտեմբերի 7-ին Վիեննայում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Միջուկային փորձարկումների համապարփակ արգելման պայմանագրի կազմակերպության նախապատրաստական հանձնաժողովի միջև Միջուկային փորձարկումների համապարփակ արգելման պայմանագրի համար միջազգային մշտադիտարկման կառույցներին առնչվող աշխատանքների ներառյալ հետվկայագրման աշխատանքների իրականացման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 2016 թվականի նոյեմբերի 14-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Միջուկային փորձարկումների համապարփակ արգելման պայմանագրի կազմակերպության նախապատրաստական հանձնաժողովի միջև Միջուկային փորձարկումների համապարփակ արգելման պայմանագրի համար միջազգային մշտադիտարկման կառույցներին առնչվող աշխատանքների ներառյալ հետվկայագրման աշխատանքների իրականացման մասին համաձայնագիրը (Համաձայնագիր) ստորագրվել է 2016 թվականի սեպտեմբերի 7-ին՝ Վիեննայում:

Համաձայնագրով սահմանված կարգով Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը և Միջուկային փորձարկումների համապարփակ արգելման պայմանագրի կազմակերպության նախապատրաստական հանձնաժողովը (Հանձնաժողով) նպատակ ունեն դյուրացնելու Հանձնաժողովի աշխատանքները՝

- գոյություն ունեցող մշտադիտարկման կառույցների գույքագրման անցկացման,
- տեղանքի զննության կատարման,
- մշտադիտարկման կառույցների արդիականացման կամ հիմնադրման,
- Միջազգային մշտադիտարկման համակարգի ստանդարտներին կառույցների համապատասխանությունը հաստատելու գործում:

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը և Հանձնաժողովը Համաձայնագրով սահմանված կարգով նպատակ ունեն նաև դյուրացնելու, ըստ անհրաժեշտության, Միջազգային մշտադիտարկման համակարգի շարունակական փորձարկումը, ժամանակավոր գործարկումը, սպասարկումը և արդիականացումը:

Հանձնաժողովի կողմից կամ նրա անունից Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացվելիք աշխատանքները սահմանված են Համաձայնագրին կից հավելվածում: Հավելվածում սահմանված յուրաքանչյուր աշխատանքի ավարտից հետո Հանձնաժողովը Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանը տրամադրում է համապատասխան տեխնիկական աջակցություն, որը, Հանձնաժողովի կարծիքով, պահանջվում է Միջազգային մշտադիտարկման համակարգի կառույցի պատշաճ աշխատանքի համար:

2. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները, համաձայն որոնց՝

ա) Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից կամ անունից իրականացվելիք աշխատանքները կատարվում են Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ծախսերով,

բ) Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը Հանձնաժողովին տեղեկություններ է հաղորդում Հայաստանի Հանրապետության համար պահանջվող այն փաստաթղթերի տրամադրման մասին, որոնք հնարավորություն կընձեռեն Հանձնաժողովի թիմին մուտք գործել և գտնվել Հայաստանի Հանրապետության տարածքում՝ Համաձայնագրով սահմանված նպատակներով և կարգով,

գ) Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը պատշաճ կերպով տրամադրում կամ նորացնում է Հանձնաժողովի թիմի անդամների համար պահանջվող մուտքի համապատասխան արտոնագրերը,

դ) Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող Հանձնաժողովի թիմի անդամներին տրամադրում է այնպիսի պաշտպանություն և ապահովում է այնպիսի պայմաններով, որոնք կարող են անհրաժեշտ լինել ապահովելու համար Հանձնաժողովի թիմի յուրաքանչյուր անդամի անվտանգությունն ու բարեկեցությունը,

ե) Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը տրամադրում է բոլոր անհրաժեշտ միջոցները՝ ապահովելու համար, որպեսզի տեղական մարմինները համագործակցեն Հանձնաժողովի թիմի հետ Համաձայնագրին իրականացնելիս,

զ) Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունն իրավասու է Համաձայնագրով սահմանված կարգով զննել Հանձնաժողովի թիմի

կողմից Հայաստանի Հանրապետություն բերված սարքավորումները՝ համոզվելու համար, որ այդ սարքավորումներն անհրաժեշտ են և նպատակահարմար Հանձնաժողովի թիմի կողմից կատարվելիք աշխատանքների համար,

ե) Համաձայնագրի դրույթների իրականացման նպատակով Հայաստանի Հանրապետություն բերված՝ Հանձնաժողովի սարքավորումները և այլ գույքն ազատվում են մաքսային վճարներից,

ը) Հանձնաժողովը, նրա ակտիվները, եկամուտը և այլ գույքը Հայաստանի Հանրապետությունում ազատվում են ուղիղ հարկերից:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 13-րդ հոդվածի դրույթներին և, ի թիվս այլնի, նպատակաուղղված են արտակարգ իրավիճակների կառավարման և մեծ վթարների կանխարգելման բնագավառում համագործակցության ապահովմանը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց Թ**.

1. 2016 թվականի սեպտեմբերի 7-ին Վիեննայում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Միջուկային փորձարկումների համապարփակ արգելման պայմանագրի կազմակերպության նախապատրաստական հանձնաժողովի միջև Միջուկային փորձարկումների համապարփակ արգելման պայմանագրի համար միջազգային մշտադիտարկման կառույցներին առնչվող աշխատանքների ներառյալ հետվկայագրման աշխատանքների իրականացման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

29 նոյեմբերի 2016 թվականի
ՍԴՈ-1324

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՄԱՐԻԱՄ ԼԱԼԱՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ
ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 41-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ
ՄԱՍԻ 12-ՐԴ ԿԵՏԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

29 նոյեմբերի 2016թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմող Մ. Լալայանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Հ. Սարգսյանի, նույն վարչության իրավախորհրդատվական բաժնի գլխավոր մասնագետ Վ. Դանիելյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Մարիամ Լալայանի դիմումի հիման վրա՝ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետի՝ Հայաստանի Հանրապետության

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՐ ♦ 2(86)2017

Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Մարիամ Լալայանի՝ 2016 թվականի հունիսի 14-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց** .

1. «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքն Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 22.12.2010 թվականին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 30.12.2010 թվականին և ուժի մեջ է մտել 01.01.2011 թվականից: Վիճարկվող դրույթն օրենքում տեղ է գտել «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-100-Ն օրենքով, որը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 19.03.2012 թվականին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 12.04.2012 թվականին և ուժի մեջ է մտել 05.05.2012 թվականին:

Օրենքի վիճարկվող դրույթը սահմանում է, որ կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը դադարեցվում է... «12) աշխատանքային և զինվորական կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ունեցող կենսաթոշակառուին կամ նրա փոխարեն կենսաթոշակն ստանալու իրավունք ունեցող անձին հինգ տարի անընդմեջ կենսաթոշակ չվճարելու դեպքում»:

2. Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին.

2003 թվականին դիմողի նկատմամբ նշանակվել է տարիքային աշխատանքային կենսաթոշակ: Կենսաթոշակը դիմողն ստացել է մինչև 2004 թվականի մարտ ամիսը, որից հետո դիմում է ներկայացրել, որպեսզի կենսաթոշակը փոխանցվի ՀՀ կենտրոնական բանկում առկա իր բանկային հաշվին:

Ըստ դիմողի՝ համոզված լինելով, որ իր կենսաթոշակը կուտակվում է, տարիների ընթացքում չի փորձել ստուգել: 2013 թվականին դիմողին հայտնի է դարձել, որ 2012 թվականի հունիսի 1-ից կենսաթոշակ ստանալու իր իրավունքը դադարեցվել է «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետի հիմքով:

2013 թվականի դեկտեմբերի 19-ին դիմողը հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան՝ խնդրելով ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության Սոցիալական ապահովության ծառայության աշխատակազմի Վանաձորի սոցիալական ապահովության տարածքային

բաժնին պարտավորեցնել վերականգնել կենսաթոշակ ստանալու իր իրավունքը և վճարել անցած տարիների չվճարված կենսաթոշակը:

2014 թվականի դեկտեմբերի 8-ին ՀՀ վարչական դատարանը վճռել է հայցը մերժել (վարչական գործ թիվ ՎԴ6/0666/05/13):

ՀՀ վարչական դատարանի վճռի դեմ ներկայացվել է վերաքննիչ բողոք, որը մերժվել է ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի 2015 թվականի սեպտեմբերի 8-ի որոշմամբ:

ՀՀ վարչական վերաքննիչ դատարանի 2015 թվականի սեպտեմբերի 8-ի որոշման դեմ ներկայացվել է վճռաբեկ բողոք, որը ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2015 թվականի դեկտեմբերի 9-ի որոշմամբ մի մասով թողնվել է առանց քննության, իսկ մյուս մասով վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժվել է:

3. Դիմողը գտնում է, որ օրենքի վիճարկվող դրույթը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 10-րդ հոդվածի 1-ին մասին, 60-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերին, ինչպես նաև 83-րդ հոդվածին, քանի որ իրեն զրկում է իր սեփականությունից:

Վկայակոչելով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 30.06.2006թ. թիվ 3-1260 (ՎԴ) որոշումը, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ Բուրդովն ընդդեմ Ռուսաստանի, Բեյլերն ընդդեմ Իտալիայի գործերով վճիռները՝ դիմողն իր դիրքորոշումը հիմնավորում է նրանով, որ կենսաթոշակի նշանակման պահից իրեն տրամադրման ենթակա գումարները հանդիսացել են իր սեփականությունը, որ ինքն ունեցել է այդ գումարներն իր հայեցողությամբ օգտագործելու, տիրապետելու և տնօրինելու իրավունք, որ սեփականության իրավունքով իրեն պատկանող դրամական միջոցներն իր բանկային հաշվին փոխանցելու վերաբերյալ դիմումով ինքն ընդամենը որոշել է գույքի տիրապետման եղանակը, և ինքը չի կատարել սեփականության իրավունքով իրեն պատկանող դրամական միջոցներից հրաժարվելուն ուղղված որևէ գործողություն:

Դիմողը նաև նշում է, որ կենսաթոշակի դադարեցման համար օրենքի վիճարկվող դրույթով նման ժամկետի սահմանումը չունի որևէ հիմնավորում, և արդյունքում տուժում է խոցելի խավի ապրուստի և գոյատևման համար կենսական նշանակություն ունեցող սոցիալական ապահովության իրավունքը և սեփականության իրավունքը:

4. Պատասխանողը, առարկելով դիմողի փաստարկներին, գտնում է, որ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

Վկայակոչելով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի և ՀՀ

սահմանադրական դատարանի մի շարք իրավական դիրքորոշումներ՝ պատասխանողն իր դիրքորոշումը հիմնավորում է նրանով, որ կենսաթոշակն իր բանկային հաշվին փոխանցելու վերաբերյալ դիմողի կողմից ենթադրյալ դիմում ներկայացնելու պահին Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի իմաստով դիմողը չուներ վճարվելիք դրամական միջոցների նկատմամբ սեփականության իրավունք, քանզի կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ձեռք բերելու և կենսաթոշակի ստացման շարունակականության ապահովման համար օրենսդիրը սահմանել է որոշակի խումբ իրավաչափ պարտականություններ, ինչպիսիք են անհրաժեշտ փաստաթղթեր ներկայացնելը, կենսաթոշակն անկանխիկ ստանալու դեպքում՝ տարեկան առնվազն մեկ անգամ բանկ ներկայանալը:

Ըստ պատասխանողի՝ կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի դադարեցումը չի հանգեցնում կենսաթոշակի իրավունքի կորստի:

5. Հաշվի առնելով դիմողի փաստարկները՝ սույն գործի քննության շրջանակներում Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նախ անդրադառնալ օրենքում օգտագործվող «կենսաթոշակի իրավունքը» և «կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը» եզրույթների սահմանադրաիրավական բովանդակությանը:

Օրենքի՝ «Կենսաթոշակի իրավունքը և կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը» վերտառությամբ 7-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Սույն օրենքով կենսաթոշակի իրավունք ունեցող անձը կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ունի, եթե օրենսդրությամբ սահմանված կարգով դիմել է կենսաթոշակ նշանակելու իրավասություն ունեցող մարմնի համապատասխան ստորաբաժանում (այսուհետ՝ կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանում), և նրան նշանակվել է կենսաթոշակ (այսուհետ՝ կենսաթոշակատու)»:

Օրենքի 9-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Տարիքային աշխատանքային կենսաթոշակ նշանակվում է 63 տարին լրացած անձին, եթե նա ունի առնվազն 25 տարվա աշխատանքային ստաժ»:

Վերը նշված իրավական նորմերից հետևում է, որ.

ա/ կենսաթոշակի իրավունքը, որպես սոցիալական ապահովության սահմանադրական իրավունքի դրսևորման ձև, ելակետային է, այն նախապայման է կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ձեռք բերելու համար,

բ/ կենսաթոշակի իրավունքն ունի ծագման իր նախադրյալներն ու օրինական հիմքերը,

գ/ կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը կենսաթոշակի իրավունքի իրացման երաշխիքն է՝ օրենքով սահմանված իրավապայմանների առկայության պարագայում:

Տարբեր են կենսաթոշակի իրավունքի և կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի ծագման նախադրյալները. եթե, կոնկրետ դեպքում, տարիքային աշխատանքային կենսաթոշակի իրավունքի ծագման նախադրյալներն են որոշակի տարիքը լրանալը և որոշակի աշխատանքային ստաժի առկայությունը, ապա կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի ծագման նախադրյալներն են կենսաթոշակ նշանակելու իրավասություն ունեցող մարմնի համապատասխան ստորաբաժանում դիմում ու անհրաժեշտ փաստաթղթեր ներկայացնելը:

Օրենսդիրն օրենքով ամրագրել է այն պայմանները, որոնք անձի համար նախադրյալ են սոցիալական ապահովության սահմանադրական իրավունքի իրացման համար: Նախ՝ օրենքի 35-րդ հոդվածը որոշակի պարտականություն է ամրագրում, մասնավորապես 6-րդ մասը սահմանում է՝ «Կենսաթոշակը անկանխիկ եղանակով ստացող կենսաթոշակատուն (անչափահաս կամ խնամակալության տակ գտնվող կենսաթոշակատուի դեպքում՝ կենսաթոշակատուի օրինական ներկայացուցիչը՝ ծնողը, որդեգրողը կամ խնամակալը) կենսաթոշակի վճարումը շարունակելու համար պարտավոր է տարեկան առնվազն մեկ անգամ, նախորդ տարվա ընթացքում բանկ ներկայանալու (կենսաթոշակն անկանխիկ եղանակով ստանալու համար դիմելու) ամսվան հաջորդող տասներկուերորդ ամսվա վերջին աշխատանքային օրվանից ոչ ուշ, ներկայանալ բանկ և հայտարարություն ստորագրել Հայաստանի Հանրապետությունում լինելու մասին»: Իսկ օրենքի 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետի համաձայն՝ կենսաթոշակ վճարելը դադարեցվում է «սույն օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասով սահմանված կարգով հայտարարությունը չստորագրելու (բանկ չներկայանալու) դեպքում»:

Ընդ որում, օրենքի 36 և 41-րդ հոդվածներից հետևում է, որ **օրենսդիրը նախատեսել է միայն կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի դադարեցման, այլ ոչ թե կենսաթոշակի իրավունքի դադարեցման հնարավորություն:** Դրանից բխում է նաև խնդրո առարկա օրենքում կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը վերականգնելու և կենսաթոշակ վճարելը վերսկսելու վերաբերյալ դրույթների նախատեսումը /օրենքի 41-րդ հոդվածի համապատասխանաբար 3-րդ և 4-րդ մասեր/: Ընդ որում, օրենքի 41-րդ հոդվածի 4-րդ մասի դրույթներից հետևում է, որ, նախ՝ պետք է վերականգնվի կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը, հետո միայն վերսկսվի կենսաթոշակ վճարելը:

6. Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում արձանագրել, որ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ, 3-րդ, 4-րդ և 5-րդ մասերի միջև ներքին տրամաբանական կապի առավել հստակեցման անհրաժեշտություն գոյություն ունի:

Ակնհայտ է, որ «կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը» բխում է «կենսաթոշակի իրավունքից»: Օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասն ամրագրում է կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը դադարեցնելու հիմքերը: Նույն հոդվածի 2-րդ մասը, մասնավորապես, նախատեսում է, որ **կենսաթոշակ վճարելը դադարեցվում է կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը դադարելու դեպքում**: Իսկ օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետի համաձայն՝ կենսաթոշակ չվճարելն է դառնում կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի **դադարեցման** հիմք: Օրենքի 41-րդ հոդվածում հետևողական ու տարբերակված մոտեցում չի դրսևորվում **«դադարում»** և **«դադարեցում»** եզրույթների նկատմամբ: Եթե **«դադարումը»** ենթադրում է իրավունքի ուժով առաջացող իրավական հետևանք, ապա **«դադարեցումը» որոշակի իրավական գործընթացի հետևանք է, պետաիշխանական լիազորությամբ օժտված մարմնի կամաարտահայտման հետևանք**: Նման պարագայում կարող է առաջանալ նաև ընդհուպ դատական կարգով անձի իրավունքների պաշտպանության խնդիր: Բացի դրանից, նույն հոդվածի 1-ին մասի իրավապայմաններից հետևում է, որ, բացառությամբ 12-րդ կետի, մնացած բոլոր դեպքերում կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի **դադարեցման** հիմքերը բխում են կենսաթոշակի իրավունքի **դադարման** հանգամանքից:

Միաժամանակ, օրենքի 41-րդ հոդվածի 5-րդ մասից հետևում է, որ **կենսաթոշակ վճարելը վերսկսվում է կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի վերականգնման պարագայում**: Սակայն համակարգային կապն առկա չէ նույն հոդվածի 4-րդ մասի /կենսաթոշակ վճարելը վերսկսելու/ և 1-ին մասի 12-րդ կետի հիմքով կենսաթոշակ ստանալու **իրավունքի դադարեցման** իրավակարգավորումների միջև: Եթե տվյալ դրույթի առնչությամբ օրենսդիրը նկատի է ունեցել, որ կենսաթոշակի իրավունքը դադարում է, և որպես հետևանք՝ կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը դադարեցվում է, երբ անձը հինգ տարի անընդմեջ կենսաթոշակը չի ստացել, ապա այդպես էլ պետք է հստակ շարադրվեր տվյալ դրույթը: Հակառակ պարագայում հարցեր են առաջանում, թե, մասնավորապես, ինչու՞ չի վճարվել, ի՞նչ հնարավորություն է ունեցել անձը պաշտպանելու իր իրավունքները, ի՞նչ կարգով և ո՞վ պետք է **դադարեցնի** կենսաթոշակ վճարելը և այլն:

7. Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության «Հիմնական իրավունքների և ազատությունների իրականացման կազմակերպական կառուցակարգերը և ընթացակարգերը» վերտառությամբ 75-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Հիմնական իրավունքները և ազատությունները կարգավորելիս օրենքները սահմանում են այդ իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգեր և ընթացակարգեր»: Չնայած օրենսդրական կանոն-

նակարգման տվյալ սահմանադրական պահանջն անմիջականորեն վերաբերում է հիմնական իրավունքներին և ազատություններին, սակայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 3-րդ գլխում ամրագրված երաշխիքները նույնպես պետք է բավարարեն արդյունավետության սահմանադրական պահանջը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վեճի առարկա իրավակարգավորմամբ այդ պահանջը հետևողականորեն չի իրացվել: Աշխատանքային և զինվորական կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ունեցող կենսաթոշակառուին կամ նրա փոխարեն կենսաթոշակն ստանալու իրավունք ունեցող անձին հինգ տարի անընդմեջ կենսաթոշակ չվճարելը կարող է ունենալ տարբեր պատճառներ և ինքնին չի կարող ենթադրել, որ առկա է կենսաթոշակի իրավունքի **դադարման** հանգամանքը: Բացի դրանից, խախտվում է նաև պատճառահետևանքային կապը: Օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետի համաձայն՝ «Կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը դադարեցվում է՝ ... կենսաթոշակ չվճարելու դեպքում», իսկ նույն օրենքի 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետի համաձայն՝ «Կենսաթոշակ վճարելը **դադարեցվում է՝ ... կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը դադարելու դեպքում**»: Նման իրավակարգավորումը հանգեցնում է նրան, որ անձն ունենում է միայն մեկ հնարավորություն՝ վերականգնել **կենսաթոշակի իրավունքը** /ինչն իրականում նա չէր կորցրել/ և կրկին ձեռք բերել կենսաթոշակ ստանալու նոր իրավունք:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ նման իրավակարգավորումը, երբ հաշվի չի առնվում անձին կենսաթոշակ չվճարելը՝ առանց նրա **կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի դադարեցման** կոնկրետ հանգամանքները հաշվի առնելու, իրավաչափ չէ և չի համապատասխանում իրավական որոշակիության սահմանադրական սկզբունքի պահանջներին: Նման իրավակարգավորման պարագայում անձը զրկվում է նաև կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի **դադարեցման հարցը** դատական կարգով բողոքարկելու, ինչպես նաև իր սեփականության իրավունքի արդյունավետ դատական պաշտպանության հնարավորությունից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց** .

1. «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետը՝ իրավակիրառական պրակտիկայում դրան տրված

իրավական բովանդակության շրջանակներում, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 3, 60, 61, 78, 79 և 83-րդ հոդվածների պահանջներին հակասող և անվավեր:

2. Նկատի ունենալով, որ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված դրույթը համակարգային առումով փոխկապակցված է «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 35-րդ, 36-րդ, 41-րդ և մի շարք այլ հոդվածների դրույթների հետ, և հաշվի առնելով սույն որոշման հրապարակման պահին տվյալ դրույթի վերացմամբ հաստատվելիք իրավական անվտանգությամբ պայմանավորված հնարավոր հետևանքները, ՀՀ Սահմանադրության /2005 թվականի փոփոխություններով/ 102-րդ հոդվածի և «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի 15-րդ մասի հիման վրա Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված դրույթի մասով սույն որոշման ուժի մեջ մտնելու վերջնաժամկետ սահմանել 2017 թվականի հոկտեմբերի 1-ը՝ հնարավորություն տալով ՀՀ Ազգային ժողովին և ՀՀ կառավարությանն իրենց իրավասությունների շրջանակներում քայլեր ձեռնարկել համակարգային ամբողջականության մեջ վեճի առարկա իրավակարգավորման սահմանադրականությունը երաշխավորելու ուղղությամբ:

3. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասի հիման վրա՝ դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքների հիմքով օրենքով սահմանված կարգով ենթակա է վերանայման:

4. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2005 թվականի փոփոխություններով) 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

29 նոյեմբերի 2016 թվականի
ՄԴՈ-1325

ԴԻՏՈՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐԸ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ

Մարտի 31-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Եվրոպայում անվտանգության եւ համագործակցության կազմակերպության ժողովրդավարական հաստատությունների եւ մարդու իրավունքների գրասենյակի կարճաժամկետ դիտորդական առաքելության ղեկավար Իգնասիո Սանչես Ամորին:

Պարոն Ամորին Իսպանիայի խորհրդարանի արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովի անդամ է եւ ԵԱՀԿ խորհրդարանական վեհաժողովում Իսպանիայի պատվիրակության ղեկավար:

ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՒԹՅՈՒՆ ♦ 2(86)2017

Հյուրին հետաքրքրում էին ընտրական իրավունքի դատական պաշտպանության կարգն ու առանձնահատկությունները Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական բարեփոխումների լույսի ներքո, ինչպես նաև Սահմանադրական դատարանի դերակատարությունը ընտրական իրավունքի դատական պաշտպանության հարցում:

Պարոն Հարությունյանը մանրամասն ներկայացրեց ե՛ւ գործող կարգը, ե՛ւ սահմանադրական բարեփոխումների ու ընտրական նոր օրենսգրքի ընդունման արդյունքում ստեղծված իրավակարգավորման ընդհանուր իրավիճակը: Հյուրի բազմաթիվ հարցերին տրվեցին սպառիչ պատասխաններ:

ՀՅՈՒՐԵՐ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ

Ապրիլի 3-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Եվրոպայի Խորհրդի դիտորդական առաքելության՝ Վենետիկի հանձնաժողովի ներկայացուցիչներ՝ Վենետիկի հանձնաժողովի քարտուղարի տեղակալ տիկին **Սիմոնա Գրանատա-Մենգինիին**, Վենետիկի հանձնաժողովի անդամ պարոն **Ռիչարդ Բարեթին** և Մեքսիկայում ընտրական հարցերով մասնագիտացված դատարանի դատավոր պարոն **Մանուել Գոնսալեզ Օրոպեզային**, իրենց խնդրանքով:

Հյուրերը ներկայացրեցին ՀՀ պառլամենտական ընտրությունների գործընթացում իրենց դիտարկումների արդյունքերը, կարեւորեցին ընտրական օրենսգրքով նոր լուծումները, տեխնիկական միջոցների օգտագործումը, որոնք իրենց պոզիտիվ դերակատարությունն են ունեցել ընտրական գործընթացում: Նրանք հետաքրքրվեցին նաև սահմանադրական դրույթների օրենսդրական հետագա ապահովման գործընթացներով:

Հյուրերի հարցերին տրվեցին սպառիչ պատասխաններ:

ՉԵԽԱՅԻ ԴԵՄՊԱՆԸ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ

Սարիլի 5-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Հայաստանում Չեխիայի դեսպան Պետր Միկիսկային՝ վերջինիս խնդրանքով:

Քննարկվեցին ՀՀ սահմանադրական դատարանի եւ Չեխիայի սահմանադրական դատարանի համագործակցության հետագա զարգացմանն առնչվող հարցեր:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Մայիսի 16-19-ը Սանկտ Պետերբուրգում կայացավ 7-րդ միջազգային իրավագիտական ֆորումը, որի շրջանակներում կազմակերպվեց միջազգային կոնֆերանս՝ **«Սահմանադրական արդարադատությունը. դոկտրինա եւ պրակտիկա»** թեմայով:

Կոնֆերանսին մասնակցում էին սահմանադրական եւ գերագույն դատարանների 100-ից ավելի ներկայացուցիչներ աշխարհի մի քանի տասնյակ երկրներից:

Կոնֆերանսի հիմնական զեկուցողներից էր ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ, «Սահմանադրական մշակույթ» միջազգային վերլուծական կենտրոնի հոգաբարձուների խորհրդի նախագահ, պրոֆեսոր Գ. Հարությունյանը:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահի զեկույցի թեման էր՝ **«Երկրի իրավական անվտանգությունը համակարգային սահմանադրական մշտադիտարկման դիտանկյունից»**: Ներկայացվեցին հիմնախնդրի վերաբերյալ դոկտրինալ նոր մոտեցումներ, որոնք առավել քան այժմեական են բոլոր երկրներում կայուն ժողովրդավարություն հաստատելու առումով:

ՀՀ ՄԴ մամուլի ծառայություն

Գրանցվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության
20 դեկտեմբերի 1996թ. կոլեգիայի թիվ 37/2-14 որոշմամբ

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան, Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 011-588-171
E-mail: armlaw@concourt.am.
<http://www.concourt.am>.

Ստորագրված է տպագրության՝ 01.06.2017թ.
Դասիչ՝ 77754
Գրաչափը՝ 70X100 1/16
Տպաքանակը՝ 400

ՀՀ ՄԴ տեղեկագիրը ՀՀ
բարձրագույն որակավորման
հանձնաժողովի որոշմամբ ընդգրկված է ՀՀ ԲՈՀ-ի
ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների
և դրույթների հրապարակման համար ընդունելի
հրատարակությունների ցուցակում

Вестник Конституционного Суда Республики Армения N 2(86)2017
Bulletin of the Constitutional Court of the Republic of Armenia N 2(86)2017
Bulletin de la Cour constitutionnelle de la République d'Arménie N 2(86)2017